

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки, бізнесу і контролю
Кафедра економіки промисловості
Ступінь вищої освіти – другий (магістр)
Спеціальність – 051 «Економіка»
Освітня програма – «Економіка підприємства»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**на тему: «Формування та використання прибутку на підприємствах
хлібопекарської галузі»**

ШИФР КРМ. ЕП.1.510-03.1.10

Здобувачка Кондратенко А.С.

Керівник: д.е.н., проф. Кулаковська Т.А.
(науковий ступень, вчене звання, ПШБ)

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від _____ 2023 р., протокол № _____

Завідувач кафедри

економіки промисловості _____ Олександр ПАВЛОВ

Назва кафедри

(підпис)

Одеса – 2023 р.

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ І
МЕНЕДЖМЕНТУ ім. Г.Е. Вейнштейна

Факультет економіки, бізнесу і контролю
 Кафедра економіки промисловості
 Ступінь вищої освіти – другий (магістр)
 Спеціальність – 051 «Економіка»
 Освітня програма – «Економіка підприємства»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____

« ____ » _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

здобувачки

Анастасії КОНДРАТЕНКО

1. Тема роботи: «Формування та використання прибутку на підприємствах хлібопекарської галузі» затвердженою наказом ОНТУ від 12.09.2023 р. № 510-03.
2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи 05.12.2023 р.
3. Вихідні дані роботи: наукові та статистичні джерела, інформація спеціалізованих Інтернет-сайтів, статистична звітність роботи підприємств: ПрАТ «Теремно Хліб», ПрАТ «Концерн Хлібпром» за 2020-2021 роки
4. Зміст кваліфікаційної роботи магістра: Розділ 1. Наукові та теоретичні засади формування та використання прибутку підприємств; Розділ 2. Методичні підходи до виміру, аналізу та оцінки прибутковості діяльності підприємств; Розділ 3. Діагностика рівня прибутковості підприємств хлібопекарської галузі та проєкт заходів з підвищення прибутку та рентабельності
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) таблиць – 29, рисунків – 3.
 Таблиця 1. Види прибутку підприємства; Таблиця 2. Склад доходів, витрат і прибутку діяльності; Рис. 1. Порядок розрахунку прибутку до оподаткування та чистого прибутку підприємства; Таблиця 3. Методи визначення впливу факторів на прибуток підприємства; Рис. 2. ТОП-виробників хлібобулочних виробів в Україні в 2021 році; Рис. 3. Обсяги виробництва хліба та хлібобулочних виробів за 2014-2022 рр., млн грн; Таблиця 4. Оцінка фінансових результатів ПрАТ «Теремно Хліб»; Таблиця 5. Аналіз складу прибутку від звичайної діяльності ПрАТ

«Теремно Хліб»; Таблиця 6. Оцінка фінансових результатів ПрАТ «Концерн Хлібпром»; Таблиця 7. Аналіз складу прибутку від звичайної діяльності ПрАТ «Концерн Хлібпром»; Таблиця 8. Факторний аналіз прибутку ПрАТ «Теремно Хліб»; Таблиця 9. Факторний аналіз прибутку ПрАТ «Концерн Хлібпром»; Таблиця 10. Факторний аналіз доходності виробництва ПрАТ «Теремно Хліб»; Таблиця 11. Показники рентабельності ПрАТ «Теремно Хліб»; Таблиця 12. Факторний аналіз доходності виробництва ПрАТ «Концерн Хлібпром»; Таблиця 13. Показники рентабельності показників ПрАТ «Концерн Хлібпром»; Таблиця 14. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю Дюпона ПрАТ «Теремно Хліб»; Таблиця 15. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю Дюпона ПрАТ «Концерн Хлібпром»; Таблиця 16. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю 3 ПрАТ «Теремно Хліб»; Таблиця 17. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю 4 ПрАТ «Теремно Хліб»; Таблиця 18. Факторний аналіз рентабельності активів ПрАТ «Теремно Хліб» за авторською моделлю; Таблиця 20. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю 3 ПрАТ «Концерн Хлібпром»; Таблиця 21. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю 4 ПрАТ «Концерн Хлібпром»; Таблиця 22. Факторний аналіз рентабельності активів ПрАТ «Концерн Хлібпром» за авторською моделлю; Рис. 4. Фото пшеничної закваски «О-Тентік Дурум»; Таблиця 23. Зміна витрат на сировину (вихід – 150); Таблиця 24. Оцінка ефективності інвестиційного проєкту на ПрАТ «Теремно Хліб»; Таблиця 25. Оцінка ефективності інвестиційного проєкту на ПрАТ «Концерн Хлібпром»

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів проєкту, що стосуються їх:

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

Керівник _____ Т.А. Кулаковська
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____ А.С. Кондратенко
(підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
	Обробка зібраних даних виробничо-господарської діяльності підприємств	11.09 – 27.09.2023	
	Робота з літературними джерелами та розробка теоретичної частини кваліфікаційної роботи магістра	28.09 – 30.10.2023	
	Аналіз методичних підходів до оцінки ефективності формування та використання прибутку та рентабельності	01.11 – 14.11.2023	
	Факторний аналіз прибутку та рентабельності підприємств хлібопекарської галузі	15.11 – 24.11.2023	
	Оцінка ефективності проекту з підвищення прибутку та рентабельності на підприємствах хлібопекарської галузі України	25.11 – 04.12.2023	

Керівник _____ Т.А. Кулаковська
(підпис)

Здобувач-дипломник _____ А.С. Кондратенко
(підпис)

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ. Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач-дипломник _____ А.С. Кондратенко

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу магістра

КРМ містить 119 сторінок, 29 таблиць, 3 рисунків, список використаних джерел з 26 найменувань, 14 додатків.

Метою виконання роботи є дослідження теоретичних та методологічних аспектів формування та використання прибутку та рентабельності, удосконалення методичних підходів щодо факторного аналізу прибутку та рентабельності, розробка практичних пропозицій з підвищення прибутку.

Об'єктом аналізу, узагальнень і дослідження виступають процеси формування та використання прибутку підприємств.

Предметом дослідження є методичні підходи до виміру, аналізу та оцінки результативності формування та використання прибутку підприємств хлібопекарської галузі.

Завданнями роботи передбачено дослідити науково-теоретичні основи формування та використання прибутку підприємств; проаналізувати методичні підходи до виміру, аналізу та оцінки прибутку та рентабельності підприємств; удосконалення методичного підходу щодо факторного аналізу чинників, які впливають на прибуток та рентабельність підприємства; визначити сучасний стан хлібопекарської галузі України; провести аналіз прибутку та рентабельності підприємств хлібопекарської галузі України; розробити пропозиції з підвищення прибутку та рентабельності підприємств хлібопекарської галузі; розрахувати ефективність заходів з підвищення прибутку та рентабельності підприємств хлібопекарської галузі.

За результатами виконаної роботи сформульовані висновки та пропозиції з підвищення прибутку та рентабельності на підприємствах хлібопекарської галузі.

Одержані результати можуть бути використані на підприємствах хлібопекарської галузі.

Рік виконання роботи – 2023

Рік захисту роботи – 2023

ABSTRACT
for a master's qualification work

KRM contains 119 pages, 29 tables, 3 figures, a list of used sources with 26 names, 14 appendices.

The purpose of the work is the study of theoretical and methodological aspects of the formation and use of profit and profitability, improvement of methodical approaches to factor analysis of profit and profitability, development of practical proposals for increasing profit.

The object of analysis, generalizations and research are the processes of formation and use of profits of enterprises.

The subject of the study is methodical approaches to measurement, analysis and evaluation of the effectiveness of the formation and use of profits of enterprises in the bakery industry.

The tasks of the work include researching the scientific and theoretical foundations of the formation and use of the profits of enterprises; to analyze methodical approaches to measurement, analysis and assessment of profit and profitability of enterprises; improvement of the methodical approach to the factor analysis of factors affecting the profit and profitability of the enterprise; determine the current state of the bakery industry of Ukraine; to analyze the profit and profitability of enterprises in the bakery industry of Ukraine; to develop proposals for increasing the profit and profitability of enterprises in the bakery industry; calculate the effectiveness of measures to increase the profit and profitability of enterprises in the bakery industry.

Based on the results of the work performed, conclusions and proposals for increasing profit and profitability at the enterprises of the bakery industry were formulated.

The obtained results can be used at enterprises of the bakery industry.

The year of completion of the work is 2023

The year of job protection is 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ.....	12
1.1. Наукові тлумачення економічної категорії «прибуток».....	12
1.2. Види прибутку підприємства, порядок його формування та напрями використання.....	14
1.3. Сутність і методи визначення рентабельності.....	20
1.4. Фактори та шляхи підвищення прибутку та рентабельності підприємств...	24
ВИСНОВКИ за Розділом 1.....	29
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИМІРУ, АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ПРИБУТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	31
2.1. Методологічні основи аналізу прибутку та рентабельності підприємства...	31
2.2. Методи факторного аналізу прибутку підприємства та рентабельності	35
2.3. Авторська модель оцінки результативності діяльності підприємства та методика факторного аналізу рентабельності активів.....	46
ВИСНОВКИ за Розділом 2.....	49
РОЗДІЛ 3. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ ТА ПРОЄКТ ЗАХОДІВ З ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКУ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ.....	53
3.1. Сучасний стан та проблеми розвитку хлібопекарської галузі України.....	53
3.2. Діагностика прибутку та рентабельності підприємств хлібопекарської галузі України.....	61
3.2.1. Техніко-економічна характеристика та показники діяльності хлібопекарський підприємств.....	61
3.2.2. Аналіз формування та використання прибутку.....	72
3.2.3. Факторний аналіз рентабельності виробництва.....	81
3.3. Оцінка ефективності проекту з підвищення прибутку та рентабельності на підприємствах хлібопекарської галузі.....	93
ВИСНОВКИ за Розділом 3.....	103

ВИСНОВКИ.....	108
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	117
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Прибуток як економічна категорія відбиває чистий дохід, створений у сфері виробництва та послуг в процесі підприємницької діяльності. Максимізація прибутку – це формальна мета, заради якого існує організація. Прибуток – це кінцева нагорода за ефективну працю і створення цінностей для споживачів. Прибуток є простим і зрозумілим критерієм для оцінки ефективності господарських рішень.

Прагнення до отримання прибутку орієнтує товаровиробників на збільшення обсягу виробництва продукції, зниження витрат на виробництво. При розвинутій конкуренції цим досягається не тільки мета підприємництва, але і задоволення суспільних потреб. Для підприємця прибуток є сигналом, що вказує, де можна домогтися найбільшого приросту вартості, створює стимул для інвестування в ці сфери.

Студент	Кондратенко А.С.			КРМ.ЕП.1.510-03.1.10.		
				Текстова частина	Стад	Стор.
					9	119
Керівник	Кулаковська Т.А.				ОНТУ	
Зав. каф.	Павлов О.І.					

Для багатьох компаній забезпечення прибутковості – це першочергова задача, що ставить перед собою вище керівництво компанії. Необхідно також відмітити, що керівнику будь-якого підприємства на практиці приходиться приймати безліч різноманітних управлінських рішень. Кожне прийняте рішення, що стосуються ціни, витрат підприємства, обсягу і структури реалізації продукції, в остаточному підсумку позначається на фінансових результатах підприємства, тому дослідження шляхів збільшення прибутку на підприємстві на сьогодні є одним з найбільш гострих теоретичних і практичних завдань для фахівців в галузі економіки.

Особливої актуальності набуває ця тема по відношенню до хлібопекарської галузі, так як забезпечення споживачів продукцією хлібопекарської галузі є питанням національної та продовольчої безпеки країни.

Метою виконання роботи є дослідження теоретичних та методологічних аспектів формування та використання прибутку та рентабельності, удосконалення методичних підходів щодо факторного аналізу прибутку та рентабельності, розробка практичних пропозицій з підвищення прибутку.

Об'єктом аналізу, узагальнень і дослідження виступають процеси формування та використання прибутку підприємств.

Предметом дослідження є методичні підходи до виміру, аналізу та оцінки результативності формування та використання прибутку підприємств хлібопекарської галузі.

Завданнями роботи передбачено:

- дослідити науково-теоретичні основи формування та використання прибутку підприємств;
- проаналізувати методичні підходи до виміру, аналізу та оцінки прибутку та рентабельності підприємств;
- удосконалення методичного підходу щодо факторного аналізу чинників, які впливають на прибуток та рентабельність підприємства;
- визначити сучасний стан хлібопекарської галузі України;

- провести аналіз прибутку та рентабельності підприємств хлібопекарської галузі України;
- розробити пропозиції з підвищення прибутку та рентабельності підприємств хлібопекарської галузі;
- розрахувати ефективність заходів з підвищення прибутку та рентабельності підприємств хлібопекарської галузі.

Методи дослідження: абсолютних і порівняльних переваг, аналітичні, індукції та дедукції, аналізу та синтезу, факторний аналіз.

Інформаційної базою дослідження є статистична інформація Державного комітету статистики України, дані Міністерства аграрної політики України, статистична і фінансова звітність підприємств за 2 роки, матеріали досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, опубліковані у періодичних виданнях та розміщені у мережі Інтернет.

Кваліфікаційна робота містить 119 сторінок, 29 таблиць, 3 рисунків, список використаних джерел з 26 найменувань, 14 додатків.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Наукові тлумачення економічної категорії «прибуток»

Поняття прибутку в економічній системі існує у зв'язку з наявністю товарно-грошових відносин, появою й розвитком інституту власності, особливо приватної. Перші визначення прибутку збігалися зі значенням валового доходу, що за індивідуалістичною системою ділився на три категорії: дохід від капіталу, землі й праці.

Поняття прибутку висвітлювали засновники класичної школи А. Сміт, Дж. Ст. Мілль, які брали до уваги історичний і юридичний факт володіння капітальним майном, землею або капіталом як основу рішення питання про походження прибутку [1]. А. Сміт і Д. Рікардо відокремили поняття прибутку в особливу економічну категорію, що досліджували в тісному зв'язку із процесом нагромадження капіталу та з фактором збільшення суспільного багатства [2]. Пояснення джерел виникнення прибутку, які зробив А. Сміт, одержало розвиток у різних напрямках теорій прибутку.

Позиція вчених щодо джерел виникнення прибутку формувалася залежно від їх поглядів на закони виробництва, розподілу, обміну та споживання. Опіраючись на досягнення класичної школи, під впливом теорії продуктивності капіталу, а також теорії граничної корисності, на рубежі ХІХ-ХХ ст. виникла неокласична теорія прибутку. З одного боку, Дж. Б. Кларк, Л. Вальрас вважали, що прибуток – це винагорода, ціна одного окремого фактору виробництва – капіталу за всі інші фактори – землю та працю. З іншого боку, прибуток розглядалася А. Маршалом як комплексний дохід підприємця від всіх факторів виробництва [3].

Дж. М. Кейнс розглядав прибуток у системі макроекономічних показників за допомогою ефективного попиту [4].

Розвиток ринкових відносин в економіці України вимагає нових

підходів до керування формуванням і поділом прибутку. Тому саме визначення прибутку змінюється. Необхідно виділити, що насамперед прибуток – це частина грошових нагромаджень, що утвориться підприємством будь-якої форми власності. Тому М. Коробів вважає, що прибуток підприємства – це єдина форма його грошових нагромаджень.

Прибуток є перетвореною формою доданої вартості. Вартість товару – це витрати виробництва, які є витратами на засоби виробництва та робочу силу. Витрати виробництва товару менше його дійсної вартості на величину доданої вартості. Оскільки вартість товару вимірюється витратами капіталу, створюється видимість, що джерелом доданої вартості постає не тільки змінний, але й постійний капітал, тобто весь витрачений на виробництво товару капітал. Тому додана вартість на поверхні приймає форму прибутку. Прибуток – це додана вартість, яка є породженням всього авансованого капіталу. У цьому складається перша якісна відмінність прибутку від доданої вартості. Друга відмінність полягає в тому, що прибуток – це реалізована додана вартість. Підприємство отримує прибуток тоді, коли товар реалізується. Відповідно до другої якісної відмінності прибутку від доданої вартості з'являється їх кількісна розбіжність. Додана вартість є різницею між вартістю товару та витратами його виробництва, а прибуток – різницею між ціною товару та витратами виробництва.

У господарській практиці розрізняють прибуток загальний та чистий. Загальний (балансовий) – це різниця між грошовою виручкою і повною собівартістю. Прибуток, що залишається після сплати податків і інших платежів у бюджет, є чистим прибутком підприємства.

Прибуток виконує основні три функції:

- синтетичну (вартісна оцінка ефективності витрат праці, що характеризує кінцевий узагальнюючий результат, отриманий у результаті синтезу елементів витрат праці й виробництва);
- розподільну;
- стимулюючу.

Ці функції впливають із сутності прибутку й економічно пов'язані між собою.

1.2. Види прибутку підприємства, порядок його формування та напрями використання

Прибуток, як економічна категорія, є частиною новоствореної вартості – доданого продукту. Як розрахункова величина, прибуток є різницею між відпускною ціною продукту і його повною собівартістю, а також видатками. У випадку, коли ціна нижче собівартості, їх різниця становить величину збитку.

Прибуток є частиною виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу й комерційну діяльність підприємства. Характеризуючи перевищення надходжень над витратами, прибуток виражає мету підприємницької діяльності, є головним показником її ефективності.

Прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Вся діяльність підприємства спрямована на забезпечення зростання прибутку або стабілізацію на певному рівні.

Відповідно до Господарського кодексу України одержання прибутку є метою діяльності комерційних підприємств. Обсяг прибутку і його зростання визначають можливості розвитку підприємств, конкурентоспроможність підприємства, його можливості розраховуватися з банком, постачальниками, державним бюджетом, інвестиційними фондами. Стійке скорочення величини прибутку веде підприємство до банкрутства. Тому величина прибутку і рівень рентабельності капіталу є показниками результативності роботи підприємства [5].

Ряд вчених визначають суть прибутку, як економічної категорії, через функції, які він виконує, а саме нагромадження, стимулювання та розподіл.

Функція нагромадження проявляє себе в тому, що прибуток є основним джерелом збільшення власних активів підприємства (придбання основних і

оборотних засобів).

Функція розподілу проявляється у присвоєнні і розподілі прибутку між підприємством і державою, між підприємством і власниками. Функцію розподілу ще називають функцією присвоєння прибутку. Сучасна економічна теорія й практика передбачають, що прибуток належить власникам підприємств, а не власникам засобів виробництва. Особливо дана функція актуальна в сучасних умовах розвитку економіки України. Адже приватна власність передбачає право власників на кінцевий фінансовий результат діяльності.

Стимулююча функція прибутку складається в заохоченні управлінського персоналу за результатами звітного періоду, підвищення рівня оплати праці за високі виробничі показники.

В табл. 1.1 наведена класифікація видів прибутку залежно від видів діяльності, порядку розрахунку, складових прибутку, періоду формування, ступеня використання та характеру використання чистого прибутку [6, с. 185].

Таблиця 1.1

Види прибутку підприємства

Класифікаційна ознака	Види прибутку
Види діяльності	1. Прибуток від звичайної діяльності: - прибуток від операційної діяльності; - прибуток від фінансової діяльності; - прибуток від інвестиційної діяльності 2. Прибуток від надзвичайної діяльності
Порядок розрахунку	1. Валовий прибуток 2. Прибуток від операційної діяльності 3. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування 4. Прибуток від звичайної діяльності 5. Чистий прибуток
Зміст складових прибутку	1. Валовий прибуток 2. Операційний прибуток 3. Маржинальний прибуток
Період формування	1. Прибуток попереднього періоду 2. Прибуток звітний період 3. Прибуток планового періоду
Характер використання чистого прибутку	1. Капіталізований прибуток 2. Спожитий прибуток
Ступінь використання	1. Розподілений прибуток 2. Нерозподілений прибуток

Джерело: побудовано на основі [6, с. 201].

Залежно від видів діяльності підприємства прибуток (збиток) може бути від звичайної та надзвичайної діяльності.

Прибуток від звичайної діяльності – це загальна величина прибутку від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.

Операційний прибуток дорівнює валовому прибутку за вирахуванням адміністративних та збутових витрат. Операційний прибуток – це прибуток від реалізації продукції – це сума, на яку ціна реалізації продукції перевищує витрати на її виробництво.

Прибуток від операційної діяльності (операційний прибуток) містить прибуток від основної діяльності (від реалізації продукції) та прибуток від іншої операційної діяльності.

Прибуток від фінансової діяльності – це фінансовий результат від операцій із забезпечення фінансовими ресурсами власного капіталу (емісій, акцій, облігацій і інших цінних паперів, залучення й погашення кредитів та ін.).

Прибуток від інвестиційної діяльності – це підсумковий фінансовий результат від операцій з придбання (будівництва) і продажу основних фондів, нематеріальних активів і інших елементів основного капіталу (необоротних активів).

Прибуток від надзвичайної діяльності – це позитивний фінансовий результат, отриманий підприємством внаслідок стихійних лих, техногенних аварій та катастроф.

Деталізація видів прибутку підприємства залежно від видів діяльності (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Склад доходів, витрат і прибутку діяльності

Статті доходів	Статті витрат	Прибуток (збиток)
1. Доход від реалізації готової продукції, товарів, робіт та послуг	1. Собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт та послуг. Адміністративні витрати. Витрати на збут	1. Прибуток (збитки) від операційної діяльності

Статті доходів	Статті витрат	Прибуток (збиток)
2. Інші операційні доходи: від реалізації іноземної валюти; від реалізації оборотних активів; від операційної оренди активів; від операційних курсових відхилень; отримані штрафи, пені, неустойки та інше.	2. Інші операційні витрати: собівартість реалізованої іноземної валюти; собівартість реалізованих виробничих запасів; витрати на операційну оренду; втрати від операційних курсових відхилень; визнані штрафи, пені, неустойки; витрати на дослідження та інноваційні розробки.	2. Прибуток (збитки) від іншої операційної діяльності
3. Фінансові доходи: Дивіденди отримані; відсотки отримані від фінансових інвестицій; інші доходи від фінансової діяльності.	3. Фінансові витрати: відсотки за користування кредитом; інші фінансові витрати.	3. Прибуток (збитки) від фінансової діяльності
4. Доходи від участі в капіталі в результаті інвестування підприємств (асоційованих, сумісних, дочірніх).	4. Витрати від участі в капіталі (втрати від інвестицій в дані підприємства).	4. Прибуток (збитки) від інвестиційної діяльності
5. Інші доходи: від реалізації необоротних активів; від реалізації фінансових інвестицій; від реалізації майнових комплексів; безкоштовно отримані активи.	5. Інші витрати: собівартість реалізованих необоротних активів; собівартість реалізованих фінансових інвестицій; собівартість реалізованих майнових комплексів; витрати від списання необоротних активів.	5. Інший прибуток (збитки)
6. Надзвичайні доходи: відшкодування збитків від надзвичайних подій; інші надзвичайні доходи.	6. Надзвичайні витрати: втрати від стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, інші надзвичайні втрати.	6. Прибуток (збитки) від надзвичайної діяльності

Джерело: систематизовано на основі [6, 7-9]

Відповідно до порядку розрахунку виділяють валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток від звичайної діяльності та чистий прибуток.

Валовий прибуток – це різниця між доходом (виручкою) від реалізації продукції (без ПДВ, АП та ін.) та собівартістю реалізованої продукції (собівартістю продукції, визначеною калькулюванням за неповними витратами).

Чистий прибуток (прибуток після оподаткування) – прибуток, що

поступає у розпорядження підприємства після сплати податків.

Відповідно до змісту складових прибутку розрізняють валовий прибуток, операційний прибуток та маржинальний прибуток.

Під маржинальним прибутком розуміють величині доходу (виручки) від реалізації продукції (без ПДВ, АП та ін.) за вирахуванням змінних витрат.

За періодом формування розрізняється прибуток попереднього періоду (стосовно звітного періоду), прибуток звітного періоду, прибуток планового періоду (плановий прибуток).

Чистий прибуток залежно від напрямку (характеру) його використання ділиться на капіталізований прибуток (використаний на фінансування приросту активів підприємства) та спожитий прибуток (це частина чистого прибутку, яка витрачена на виплати акціонерам, персоналу або на соціальні програми підприємства).

Залежно від закінченості процесу використання розрізняється розподілений прибуток, що на даний момент використаний, і нерозподілений прибуток – це та частина чистого прибутку, що на даний момент залишається невикористана.

Порядок розрахунку прибутку підприємства наведений на рис. 1.1.

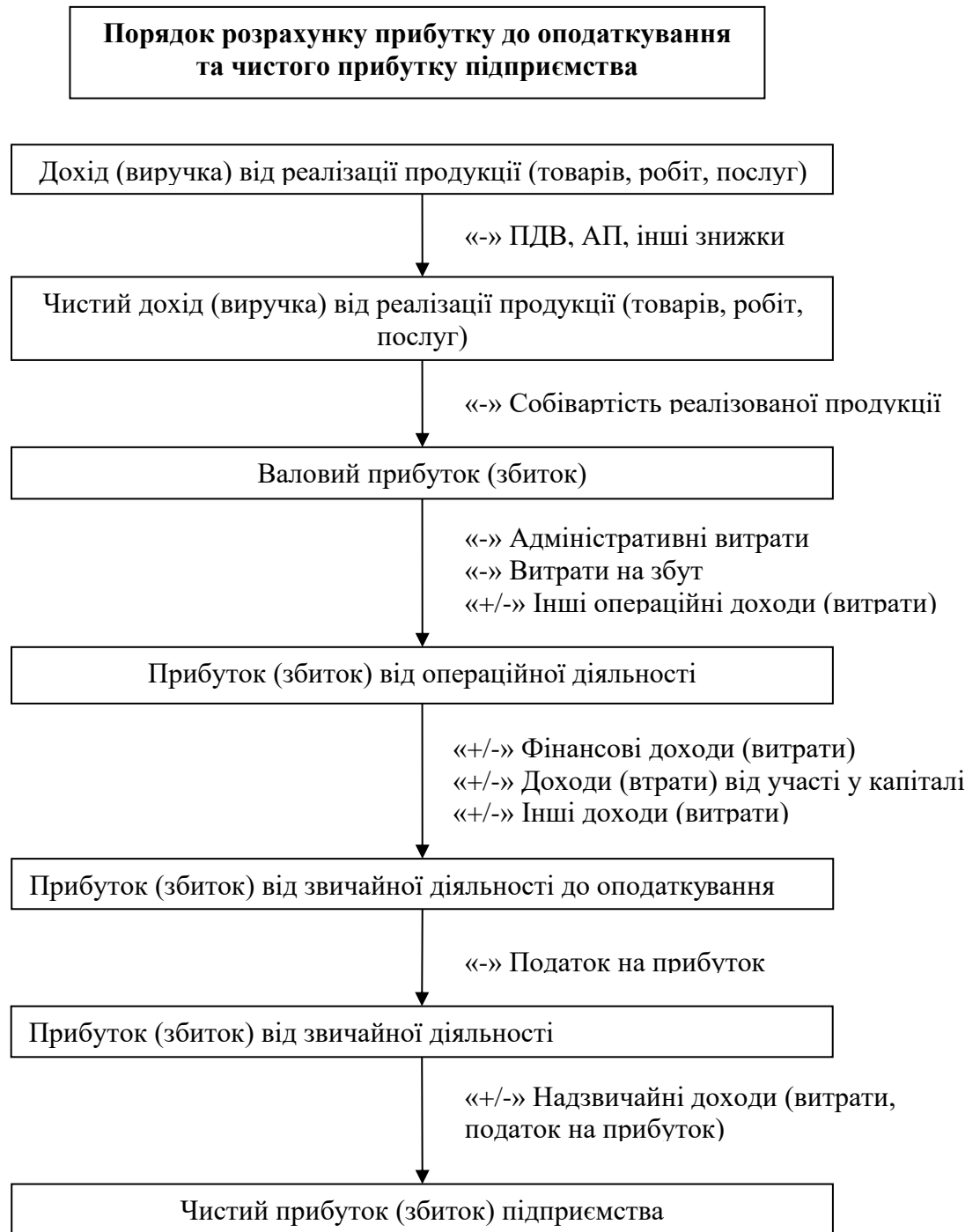

Рис. 1.1. Порядок розрахунку прибутку до оподаткування та чистого прибутку підприємства [6, 9]

Після сплати податку на прибуток підприємства, який становить 18 %, у підприємства залишається чистий прибуток. Саме чистий прибуток може бути використаний за такими призначеннями:

- виплата дивідендів (відбувається згідно з конкретними умовами дивідендної політики акціонерного товариства);

- поповнення статутного капіталу (прибуток може використовуватися на збільшення майна підприємства);
- поповнення резервного капіталу (прибуток використовується на відшкодування збитків від стихійного лиха, покриття нестачі власних оборотних активів, погашення дебіторської заборгованості, виплату дивідендів по привілейованим акціям у разі отримання негативного фінансового результату діяльності тощо);
- розвиток підприємства (фінансуються витрати на технічне переозброєння виробництва, здійснення природоохоронних заходів, удосконалення технології та організацію виробництва тощо);
- соціальний розвиток (фінансується будівництво та утримання житла і об'єктів соціально-побутового та культурно-просвітницького призначення, які перебувають на балансі підприємства);
- інші цілі (покриваються штрафи і пені, які сплачуються за порушення нормативних актів про охорону праці, навколишнього середовища, відсотки за прострочені кредити тощо).

1.3. Сутність і методи визначення рентабельності

Абсолютна сума прибутку, отримана підприємством, у тому числі прибуток від основної діяльності, є дуже важливими показниками. Однак вона не може повноцінно характеризувати рівень ефективності господарювання.

Щоб зробити висновок про рівень ефективності роботи підприємства, отриманий прибуток необхідно співставити зі здійсненими витратами.

По-перше, витрати можна розглядати як поточні витрати діяльності підприємства, тобто собівартість продукції (робіт, послуг).

По-друге, витрати можна розглядати як авансовану вартість для забезпечення виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємства.

Співвідношення прибутку з авансованою вартістю або поточними витратами характеризує таке поняття, як рентабельність. У широкому,

узагальненому розумінні рентабельність означає прибутковість виробництва та реалізації всієї продукції (робіт, послуг) чи окремих видів її; прибутковість підприємств, організацій, установ у цілому як суб'єктів господарської діяльності; прибутковість різних галузей економіки.

Рентабельність – це прибутковість підприємства, показник економічної ефективності виробництва промислового підприємства, що відображає кінцеві результати господарської діяльності. Рентабельність – це відносний показник ефективності роботи підприємства, що у загальній формі обчислюється як відношення прибутку до витрат. Рентабельність має кілька модифікацій залежно від того, який саме прибуток і витрати використовуються в розрахунках.

Рентабельність безпосередньо пов'язана з одержанням прибутку. Однак її не можна ототожнювати з абсолютною сумою отриманого прибутку. Рентабельність – це відносний показник, тобто рівень прибутковості, що вимірюється у відсотках.

У практиці роботи підприємств застосовується ряд показників рентабельності:

1) рентабельність продукції. Її можна розрахувати за всією реалізованою продукцією та за окремими її видами. У першому випадку вона визначається як відношення прибутку від реалізації продукції до витрат на її виробництво й реалізацію.

Рентабельність всієї реалізованої продукції розраховується і як відношення прибутку від реалізації виробленої продукції до виручки від реалізації продукції; і як відношення чистого прибутку до виручки від реалізації продукції.

Показники рентабельності всієї реалізованої продукції надають інформацію про ефективність поточних витрат підприємства та прибутковості реалізованої продукції;

2) розрахункова рентабельність виробництва визначається як відношення чистого прибутку до суми середньорічної вартості основних

засобів та оборотних активів підприємства;

3) рентабельність вкладень у підприємство визначається за вартістю майна, що є в його розпорядженні. При розрахунку використовуються показники загального або чистого прибутку;

4) рентабельність власних коштів підприємства визначається відношенням чистого прибутку до власних коштів, показаних у балансі;

5) рентабельність сукупних активів характеризує ефективність використання всього наявного майна підприємства;

б) рентабельність продажів показує частина прибутку, яка припадає на одиницю вартості продукції.

Рентабельність продукції (P_n) характеризує ефективність витрат на її виробництво й збут. Вона визначається відношенням прибутку від реалізації продукції ($\Pi_{p.n.}$) до загальної її собівартості ($C_{p.n.}$) за той же період, тобто

$$P_n = \frac{\Pi_{p.n.}}{C_{p.n.}} \cdot 100, \quad (1.1)$$

На підвищення рентабельності продукції впливає зниження собівартості продукції.

У багатомономенклатурному виробництві поряд з рентабельністю всієї продукції визначається також рентабельність її окремих видів. Рентабельність одного виробу (P_i) розраховується за такою формулою

$$P_i = \frac{Ц_i - C_i}{C_i} \cdot 100, \quad (1.2)$$

де $Ц_i$, C_i – відповідно ціна й собівартість i -го виробу.

Рентабельність виробництва може бути загальною (P_n заг.) і розрахунковою (P_n розрах.). Ці величини визначаються по формулах:

$$Pn. \text{ заг.} = \frac{Пзаг}{ОЗ+ОК} \cdot 100, \quad (1.3)$$

$$Pn. \text{ розрах.} = \frac{Пчист}{ОЗ+ОК} \cdot 100, \quad (1.4)$$

де $Пзаг$ і $Пчист$ – відповідно загальний і чистий прибуток;

$ОЗ$ – основні виробничі засоби;

$ОК$ – нормовані оборотні кошти.

Рентабельність акціонерного капіталу ($Pa. к.$) свідчить про верхню межу дивідендів на акції, обчислюється за формулою

$$Pa.к. = \frac{Пч}{СК} \cdot 100, \quad (1.5)$$

де $СК$ – статутний капітал (номінальна вартість проданих акцій).

Рентабельність активів (Pa) характеризує ефективність використання наявного майна підприємства й обчислюється за формулою

$$Pa = \frac{Пзаг(чист)}{A} \cdot 100, \quad (1.6)$$

де $Пзаг(чист)$ – загальний (чистий) прибуток підприємства за рік;

A – середня сума активів за річним балансом.

Рентабельність власного капіталу ($Pв.к.$) відображає ефективність використання активів, створених за рахунок власних коштів

$$Pв.к. = \frac{Пчист}{ВК}, \quad (1.7)$$

де $ВК$ – власний капітал підприємства.

1.4. Фактори та шляхи підвищення прибутку та рентабельності підприємств

Ефективність роботи будь-якого підприємства характеризується перш за все тим, на-скільки його діяльність здатна забезпечити отримання прибутку. Чим більше прибуток, що припадає на одиницю спожитих або застосованих коштів, тим ефективніше їх вкладення і, отже, рентабельніше діяльність такого підприємства. Для вирішення цих завдань застосовується внутрішньофірмове планування прибутку. Але слід враховувати і ринок – це складна господарська система, де діють спільно безліч факторів. Їх спрямованість не однозначна. Тому майбутнє кожного підприємства характеризується високим ступенем невизначеності. Разом з тим знання факторів впливу на механізм формування прибутку дозволяє знизити цю невизначеність.

Існують різні підходи до класифікації факторів, що впливають на формування величини прибутку. Більшість вчених сходяться в тому, що можна виділити фактори як внутрішнього, так і зовнішнього впливу.

Фактори, які впливають на величину прибутку підприємства можна розділити на дві групи: зовнішні та внутрішні (рис. 1.2).

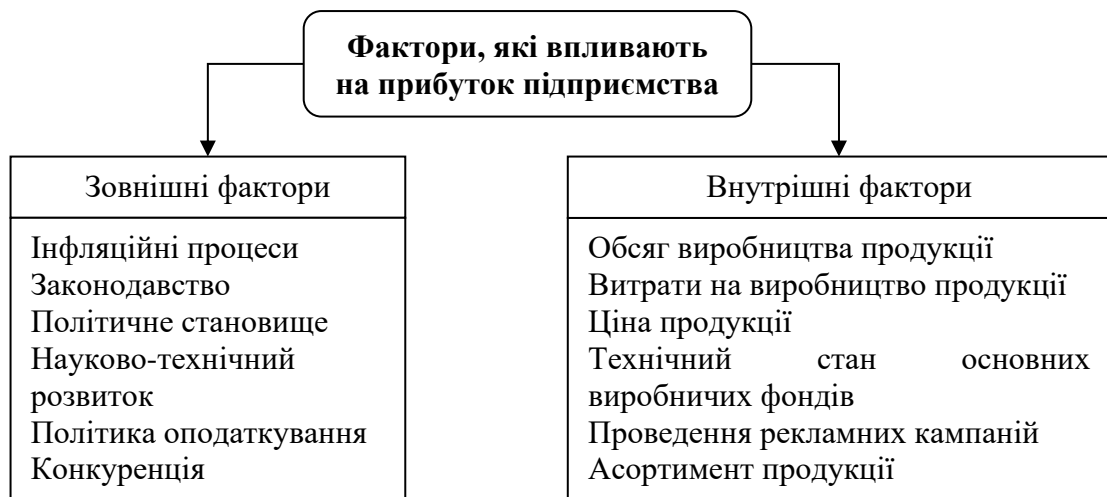

Рис. 1.2. Фактори, які впливають на прибуток підприємства

Проведений аналіз факторів внутрішнього впливу дозволяє виділити

серед них наступні групи: технологічні, управлінські та соціальні. У свою чергу, кожна група має подальше підрозділ. Знання цих факторів дозволяє свідомо і цілеспрямовано вживати організаційно-технічні і господарсько-управлінські рішення, створювати сприятливі умови для реалізації програм збільшення прибутку.

До факторів зовнішнього впливу відносяться: ринково-кон'юнктурні, господарсько-правові та адміністративно-командні. Таким чином, формування прибутку організації коригується впливом держави через податковий механізм, цінову державну політику і рядом інших факторів.

Підрозділ факторів, що впливають на створення прибутку, тільки на зовнішні і внутрішні для управління діяльністю організації недостатньо. Необхідно виділення резервів збільшення прибутку і визначення впливу кожного з них на кінцевий результат діяльності. Таким чином, виникає потреба у визначенні основних резервів додаткового отримання прибутку і відповідних шляхів впливу для цього.

Традиційно до таких резервам відносять: збільшення обсягу виробництва, підвищення ціни продажу, зниження витрат на виробництво, структурні зрушення в асортименті продукції, що виробляється. Ці резерви можуть бути пов'язані як з усіма факторами, так і з яким-небудь одним, і виражені різними математичними моделями.

Використання факторів внутрішнього впливу на підвищення прибутку пов'язано з тим, що практично жодне виробництво не залишається таким, яким воно було створено з самого початку. Кожне з них з плином часу постійно знаходиться в русі і розвитку, удосконалюється і технічно, і організаційно. Для цього існують численні форми, методи і способи. До них можна віднести такі, наприклад, напрями з вдосконалення виробництва, як раціоналізація та модернізація, технічне переозброєння та реконструкція підприємства, переоснащення виробництва та його просте розширення.

Використання факторів внутрішнього впливу на підвищення прибутку цілком і повністю є прерогативою управління організації й, відповідно,

об'єктом управлінського обліку.

Фактори зовнішнього впливу пов'язані з ринковою кон'юнктурою, законодавчими та владними структурами. По своїй суті це регулятори виробництва, дія яких може бути спрямована як на збільшення прибутку організацій, так і на її зниження. Тому їх значення у формуванні підприємницької прибутку велике. Особливо це стосується господарсько-правового регулювання прибутку.

Господарсько-правове регулювання прибутку здійснюється у всіх країнах різними методами, тому взаємозв'язок такого регулювання та його вплив на межі використання прибутку як економічної категорії в країнах світу різний.

Вплив на величину прибутку ринково-кон'юнктурних факторів особливо чітко проявляється в екстремальних ситуаціях розвитку суспільства. Воно пов'язане з величиною обмінної вартості продукції, робіт і послуг, розвитком інфляційних процесів та гіперінфляції, злиттям державних і підприємницьких структур, а також з формуванням транснаціональних та інших форм підприємництва. Все це супроводжується переважним розвитком торгівлі, посередництва, спекуляції і т.п. Величина коливань суми прибутку в таких умовах може багаторазово змінити фактори, її визначають в нормальних умовах розвитку економіки.

Адміністративно-командний фактор впливу на величину прибутку може мати безліч проявів. В умовах ринку найбільш часто проявляється у створенні органами державного управління для однієї і ряду організації переважним умов для господарської діяльності у вигляді держзамовлення на виробництво продукції, дотування виробництва або регулювання ціноутворення і т.і.

Кожне прийняте під впливом зазначених вище факторів, а в наслідку і реалізоване управлінське рішення приводить, до цілком певних економічних результатів, з яких найважливішим є показник прибутку.

Хлібопекарська галузь відноситься до переробної промисловості. Підприємства цієї промисловості характеризує велика питома вага

матеріальних витрат у структурі собівартості, тому навіть незначне заощадження сировини, матеріалів, палива й енергії при виробництві кожної одиниці продукції в цілому по підприємству дає великий ефект. Тому основним шляхом одержання прибутку в галузі є зниження собівартості за рахунок скорочення матеріальних витрат.

Найважливіше значення в боротьбі за зниження собівартості продукції має дотримання найсуворішого режиму економії на всіх ділянках виробничо-господарської діяльності підприємства. Послідовне здійснення на підприємствах режиму економії проявляється, насамперед, у зменшенні витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції, скороченні видатків на обслуговування й управління виробництва, на ліквідацію втрат від браку й інших непродуктивних видатків.

Підприємство має можливість впливати на розмір витрат матеріальних ресурсів, починаючи з їхньої заготівлі. Сировина й матеріали входять у собівартість за ціною їхнього придбання з урахуванням витрат на перевезення, тому правильний вибір постачальників матеріалів впливає на собівартість продукції. Важливо забезпечити надходження матеріалів від таких постачальників, які перебувають на невеликій відстані від підприємства, а також перевозити вантажі найбільш дешевим видом транспорту.

Основною умовою зниження витрат сировини та матеріалів на виробництво одиниці продукції є вдосконалювання технології виробництва, використання прогресивних видів матеріалів, впровадження технічно обґрунтованих норм витрат матеріальних цінностей. Значні резерви зниження собівартості криються в скороченні втрат від браку та інших непродуктивних видатків.

На більшості підприємств харчової промисловості значне місце займає ручна праця. Тому, наступним за впливом на зниження собівартості після зниження матеріальних витрат виступає зниження витрат праці. Цього можна досягти шляхом автоматизації й механізації, більш раціонального використання фонду оплати праці. Зниження собівартості продукції

забезпечується, насамперед, за рахунок підвищення продуктивності праці.

Шляхи збільшення прибутку та рентабельності на підприємстві можна систематизувати таким чином (рис. 1.3):

Рис. 1.3. Шляхи збільшення прибутку та рентабельності

Отже, основні шляхи збільшення прибутку такі [6]:

1. збільшення випуску продукції – за рахунок збільшення обсягу робіт, що реалізуються у вигляді технологічно закінчених етапів або об’єктів. Це екстенсивний шлях підвищення прибутку або рентабельності;

2. поліпшення якості продукції – за рахунок поліпшення якісних показників виробництва: зростання продуктивності праці, зниження матеріалоємності виробництва, скорочення термінів та інших показників, які сприяють у кінцевому підсумку зниження собівартості робіт. Це інтенсивний шлях росту прибутку;

3. продаж надлишкового устаткування або здача в оренду – підприємство для отримання додаткового прибутку продає непотрібне обладнання або здає його в оренду на певний строк за певну плату;

4. зниження собівартості продукції – найкраще підхід для отримання додаткового прибутку;

5. диверсифікація виробництва – одночасний розвиток багатьох не пов'язаних один з одним видів виробництва, розширення асортименту вироблених виробів в рамках підприємства;

6. розширення ринку збуту – за рахунок розширення територій продажу на ринку, прибуток збільшується;

7. винайм більш класифікованих працівників – за рахунок цього продукція стає більш якісною, продукція виробляється точно в термін і т.і.

ВИСНОВКИ за Розділом 1

Прибуток – це додана вартість, яка є породженням всього авансованого капіталу. У цьому складається перша якісна відмінність прибутку від доданої вартості. Друга відмінність полягає в тому, що прибуток – це реалізована додана вартість. Підприємство отримує прибуток тоді, коли товар реалізується. Відповідно до другої якісної відмінності прибутку від доданої вартості з'являється їх кількісна розбіжність. Додана вартість є різницею між вартістю товару та витратами його виробництва, а прибуток – різницею між ціною товару та витратами виробництва.

У господарській практиці розрізняють прибуток загальний та чистий. Загальний (балансовий) – це різниця між грошовою виручкою і повною собівартістю. Прибуток, що залишається після сплати податків і інших платежів у бюджет, є чистим прибутком підприємства.

Проведений аналіз факторів внутрішнього впливу дозволяє виділити серед них наступні групи: технологічні, управлінські та соціальні. У свою чергу, кожна група має подальше підрозділ. Знання цих факторів дозволяє свідомо і цілеспрямовано вживати організаційно-технічні і господарсько-управлінські рішення, створювати сприятливі умови для реалізації програм збільшення прибутку.

До факторів зовнішнього впливу відносяться: ринково-кон'юнктурні, господарсько-правові та адміністративно-командні. Таким чином, формування прибутку організації коригується впливом держави через

податковий механізм, цінову державну політику і рядом інших факторів.

Прибуток – це кінцева нагорода за ефективну працю і створення цінностей для споживачів. Прибуток є простим і зрозумілим критерієм для оцінки ефективності господарських рішень. Це головний критерій вибору кращих рішень.

Для багатьох компаній забезпечення прибутковості – це першочергова задача, що ставить перед собою вище керівництво компанії. Як цільовий найчастіше використовують відносні показники, такі як доход на одну акцію, прибуток на інвестований капітал чи прибуток на акціонерний капітал.

Основними шляхами збільшення прибутку та рентабельності є збільшення випуску продукції; поліпшення якості продукції за рахунок зростання продуктивності праці, зниження матеріалоємності виробництва, скорочення термінів та інших показників; продаж надлишкового устаткування або здача в оренду; зниження собівартості продукції; диверсифікація виробництва; розширення ринку збуту за рахунок розширення територій продажу на ринку тощо.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИМІРУ, АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ПРИБУТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Методологічні основи аналізу прибутку та рентабельності підприємства

Проведення аналізу прибутку підприємства перш за все потребує класифікації факторів впливу та їх параметрів, що дозволять в кількісному та відносному вимірі оцінити вплив цих факторів на процес формування зростання прибутку та його ефективного використання.

За отриманими результатами аналізу прибутку керівництво підприємства має можливість оцінити показники діяльності, ефективність прийнятих управлінських рішень щодо інвестиційної та фінансової політики. Перелік завдань, що потребують вирішення в процесі аналізу та джерела інформації, які використовуються при цьому, залежать від мети та інтересів користувачів (керівництва, фінансових аналітиків, менеджерів, податкових органів, потенційних інвесторів, банків тощо).

Основними завданнями аналізу прибутку є:

- оцінка динаміки показників прибутку;
- оцінка ґрунтовності утворення та розподілення його фактичної величини;
- виявлення та вимірювання дії різних факторів на прибуток;
- оцінка можливих резервів подальшого росту прибутку на основі оптимізації обсягів виробництва та накладних витрат.

Методика аналізу прибутку підприємства полягає у порівнянні фактичних даних за звітний період з плановими значеннями або з даними за попередні періоди, виявленні тенденції зміни, встановленні причин відхилення від плану за кожним з видів прибутку. Як важлива складова аналізу визначається рентабельність – відносна характеристика прибутку, що відображає ступінь дохідності, вигідності та прибутковості діяльності.

Показники рентабельності ширше та повніше, в порівнянні з абсолютним значенням прибутку, відображають результати ведення господарської діяльності. Ця величина відображає співвідношення ефекту із вкладеним капіталом або спожитими ресурсами.

На обсяг прибутку впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. Тому з метою визначення впливу кожного з цих факторів проводять факторний аналіз, що є комплексним вивченням та виміром впливу факторів на величину результативних показників. Кожен з факторів по-різному позначається на зміні показників.

Величина прибутку формується під впливом таких факторів:

- обсяг реалізації;
- структура продукції;
- відпускні ціни на сировину, матеріали, паливо тарифи на електроенергію та транспортування;
- рівень матеріальних та трудових ресурсів тощо.

Найважливішим складником загальної величини прибутку є прибуток від реалізації продукції. Аналіз виконання плану від реалізації продукції варто починати з проведення перевірки обґрунтованості планових показників собівартості та прибутку, обсягу виробництва та реалізації продукції. Завдяки чому можна буде встановити причини відхилення фактичних показників прибутку від реалізації продукції від запланованих.

Важливими умовами зростання прибутку від реалізації продукції є: збільшення обсягу забезпечення ритмічності виробництва та відвантаження; зниження собівартості; підвищення якості продукції та її конкурентоздатності на ринку.

Поширеним способом узагальнення та систематизації факторів впливу є створення так званих систем факторів. Вони розкривають явище, що вивчається, у вигляді суми чи добутку декількох факторів, які визначають його величину та функціонально залежать від нього.

Найбільш поширені методи визначення впливу факторів на прибуток

підприємства наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Методи визначення впливу факторів на прибуток підприємства

Метод	Характеристика методу
Метод ланцюгових підстановок	Полягає в поступовій заміні базисної величини чи планового показника кожного факторного показника в обсязі результативного показника на фактичну в звітному періоді. Порівняння результату розрахунку з попереднім надає можливість визначити величину впливу окремих факторів на результативний показник. При цьому кількість підстановок повинна дорівнювати кількості факторів впливу на результативний показник.
Метод абсолютних різниць	Величину впливу факторів розраховують множенням абсолютного приросту аналізованого фактору на базову величину факторів, які розташовані праворуч від нього у моделі, і на фактичну величину факторів, що розташовані ліворуч від нього.
Метод відносних різниць	Модифікація методу ланцюгових підстановок. Використовують відносні відхилення фактичних показників звітної періоду від базового періоду чи планових показників. Метод доцільно використовувати, коли обчислені відносні відхилення окремих факторів. Зміну факторних показників розраховують у відсотках відносно бази порівняння.
Індексний метод	Ґрунтується на відносних показниках динаміки порівнянь виконання плану, що відображає співвідношення факторного рівня показника у звітному періоді до цього рівня в базисному періоді
Метод інтегрування	Використання методу дає змогу отримати більш точні розрахунку впливу факторів порівняно з іншими методами, оскільки додатковий приріст результативного показника від взаємодії факторів приєднується не до останнього фактору, а ділиться порівну між ними.
Метод логарифмування	Результат не залежить від послідовності обчислень і забезпечує їх високу точність. За допомогою логарифмування результат сумісної дії факторів розподіляється пропорційно до частки ізольованого впливу кожного фактору на рівень результативного показника.

Джерело: систематизовано на основі [10, С. 49-61; 11, С. 40-45]

Наведені методи відрізняються способами розрахунків, але результати в числовому вираженні розрахунків за ними є однаковими, оскільки ґрунтуються на єдиному принципі. Вибираючи метод аналізу потрібно враховувати завдання та мету, якої потрібно досягти в процесі аналізу. Із застосуванням факторного аналізу прибутку підприємства з'являється можливість отримання достовірних даних про вплив окремих факторів на аналізовану величину невикористаних резервів. Визначається походження джерел формування прибутку (зміна обсягів реалізації, структури продукції,

відпускних цін та цін на сировину, тарифів на електроенергію та перевезення).

Постійне забезпечення зростання прибутку полягає у визначенні впливу факторів його формування та пошуку невикористаних резервів. Резерв – це кількісна величина, що виявляється на стадіях планування, стадії виробництва продукції та її реалізації. Резерви збільшення прибутку є можливими за рахунок:

- зростання обсягу виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг);
- зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції;
- економії і раціонального використання грошових коштів на оплату праці, оплату сировини та матеріалів тощо;
- модернізації обладнання та устаткування;
- запровадження досягнень науково-технічного прогресу, що призведе до зростання продуктивності праці.

Загалом резерви збільшення прибутку варто виявляти на стадії планування та безпосереднього виробництва продукції та її реалізації. Процес виявлення резервів проходить у три етапи: аналітичний, організаційний та функціональний.

На аналітичному етапі здійснюється виявлення резервів та їх кількісна оцінка. На організаційному етапі здійснюється розробка комплексу інженерно-технічних, економічних і соціальних заходів з забезпечення використання виявлених резервів. На функціональному етапі відбувається практична реалізація заходів і контроль за їх виконанням [10, С. 266].

По завершенню аналізу пошуку резервів збільшення прибутку результати узагальнюються. Протягом звітної періоду під час пошуку резервів прибутку можуть раптово виявлятися резерви короткострокової дії. Тому використання цих резервів можливе з допомогою розробки системи оперативних заходів.

2.2. Методи факторного аналізу прибутку підприємства та рентабельності

Прибуток від реалізації виробленої продукції в загальному випадку перебуває під впливом таких чинників, як зміна об'ємів реалізації продукції; зміна асортименту і структури продукції; зміна відпускних цін на реалізовану продукцію; зміна цін на сировину, матеріали, паливо, тарифів на електроенергію і перевезення; зміна рівня витрат матеріальних і трудових ресурсів. Методика формалізованого розрахунку факторних впливів на прибуток від реалізації продукції містить шість етапів [12, 13].

Етап 1 полягає у розрахунку загальної зміни прибутку (ΔP) від реалізації продукції:

$$\Delta P = P_i - P_o, \quad (2.1)$$

де P_i – прибуток звітнього року;

P_o – прибуток базисного року.

Етап 2: розрахунок впливу на прибуток змін відпускних цін на реалізовану продукцію (ΔP_1):

$$\Delta P_1 = N_{p1} - N_{p(1,0)} = \sum(p_1 \cdot q_1) - \sum(p_0 \cdot q_1), \quad (2.2)$$

де $N_{p1} = \sum(p_1 \cdot q_1)$ – реалізація у звітньому році в цінах звітнього року (p – ціна виробу; q – кількість виробів);

$N_{p1} = \sum(p_0 \cdot q_1)$ – реалізація у звітньому році в цінах базисного року.

Етап 3: розрахунок впливу на прибуток змін в об'ємі реалізації продукції (ΔP_2) (безпосереднє об'єму реалізації продукції в оцінці за плановою (базовою) собівартістю):

$$\Delta P_2 = P_o \cdot K_1 - P_o = P_o \cdot (K_1 - 1), \quad (2.3)$$

де P_0 – прибуток базисного року;

K_1 – коефіцієнт зростання об'єму реалізації продукції;

$$K_1 = \frac{S_{1,0}}{S_0}, \quad (2.4)$$

де $S_{1,0}$ – фактична собівартість реалізованої продукції за звітний період в цінах і тарифах базисного періоду;

S_0 – собівартість базисного року (періоду).

Етап 4: розрахунок впливу на прибуток змін в об'ємі продукції, обумовлених змінами в структурі продукції (ΔP_3):

$$\Delta P_3 = P_0 \cdot (K_2 - K_1), \quad (2.5)$$

де K_2 – коефіцієнт зростання об'єму реалізацій в оцінці за відпускними цінами;

$$K_2 = \frac{N_{1,0}}{N_0}, \quad (2.6)$$

де $N_{1,0}$ – реалізація в звітному періоді за цінами базисного періоду;

N_0 – реалізація у базисному періоді.

Етап 5: розрахунок впливу на прибуток економії від зниження собівартості продукції (ΔP_4):

$$\Delta P_4 = S_{1,0} - S_1, \quad (2.7)$$

де $S_{1,0}$ – собівартість реалізованої продукції звітного періоду в цінах і умовах базисного періоду;

S_1 – фактична собівартість реалізованої у звітному періоді продукції.

Етап 6: розрахунок впливу на прибуток змін собівартості за рахунок структурних зрушень у складі продукції (ΔP_5):

$$\Delta P_5 = S_0 \cdot K_i - S_{1,0}. \quad (2.8)$$

Окремим розрахунком за даними бухгалтерського обліку визначається вплив на валовий прибуток від реалізації продукції змін цін на матеріали і тарифів на послуги (ΔP_6), а також змін прибутку, викликаних порушеннями господарської дисципліни (ΔP_7). Сума факторних відхилень дає загальну зміну прибутку від реалізації за звітний період, що описується такою формулою

$$\Delta P = P_i - P_0 = \Delta P_1 + \Delta P_2 + \Delta P_3 + \Delta P_4 + \Delta P_5 + \Delta P_6 + \Delta P_7, \quad (2.9)$$

де ΔP – загальна зміна прибутку;

ΔP_i – зміна прибутку за рахунок i -го чинника.

При аналізі прибутку важливо розділяти вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на його рівень. Узагальнено прибуток підприємства є результатом приросту його доходності за рахунок різноманітних чинників. Тому взаємозв'язок додатків прибутку можна здійснити за допомогою такої схеми:

$$N = g \cdot Ц, \quad (2.10)$$

N – об'єм продукції у вартісному вираженні;

g – об'єм продукції у фізичних одиницях;

$Ц$ – ціна одиниці продукції.

$$S = Z \cdot C, \quad (2.11)$$

де S – витрати на виробництво у грошовому вираженні;

Z – об'єм використаних ресурсів (у натуральному вираженні);
 C – ціна одиниці ресурсу.

$$(N/S) = (q/Z) \cdot (Ц/C), \quad (2.12)$$

де N/S – доходність;
 q/Z – продуктивність ресурсів;
 $Ц/C$ – відшкодування витрат в ціні продукту.

$$P = N - S, \quad (2.13)$$

де P – прибуток.

Доходність підприємства розглядається як добуток промислової продуктивності на коефіцієнт співвідношення цін одиниці продукту і одиниці ресурсу. Останнє співвідношення зазвичай називають фінансовою продуктивністю (дефлятором ціни), оскільки воно характеризує міру відшкодування додаткових витрат в ціні продукції, що реалізовується, в результаті зростання собівартості (витрат ресурсів) за рахунок зростання цін на ресурси.

Якщо представити взаємозв'язок цих показників в індексній формі, то з'явиться можливість звичайними методами факторного аналізу дати кількісну оцінку впливу виробничої і фінансової продуктивності на доходність підприємства і прибуток.

$$\text{Отже,} \quad J \frac{N}{S} = \frac{\frac{N_1}{S_1}}{\frac{N_0}{S_0}}, \quad \text{або} \quad J \frac{N}{S} = \frac{\frac{q_1 \cdot Ц_1}{Z_1 \cdot C_1}}{\frac{q_0 \cdot Ц_0}{Z_0 \cdot C_0}} = \frac{J_N}{J_S}, \quad (2.14)$$

де J – індекс зростання відповідного показника;

1; 0 – означають, що показники обчислені за звітний і базисний період відповідно.

Абсолютна зміна доходності за період обчислюється як різниця індексів об'єму продукції і витрат на виробництво за формулою

$$\Delta J \frac{N}{S} = J_N - J_S. \quad (2.14)$$

Вплив зміни промислової продуктивності на доходність ($\Delta 1$) визначається методом ланцюгових підстановок за формулою

$$\Delta 1 = \frac{q_1 \cdot \Pi_0}{z_1 \cdot c_0} - \frac{q_0 \cdot \Pi_0}{z_0 \cdot c_0} = \Delta \frac{q}{z} \cdot \frac{\Pi_0}{c_0}. \quad (2.15)$$

Аналогічно розраховується вплив зміни фінансової продуктивності на доходність за формулою

$$\Delta 2 = \frac{q_1 \cdot \Pi_1}{z_1 \cdot c_1} - \frac{q_1 \cdot \Pi_0}{z_1 \cdot c_0} = \Delta \frac{\Pi}{c} \cdot \frac{q_1}{z_1}. \quad (2.16)$$

В цілому загальна зміна доходності за період балансується з факторними відхиленнями.

$$\Delta J \frac{N}{S} = \Delta 1 + \Delta 2. \quad (2.17)$$

Великі підприємства головну увагу звертають на проблеми контролю за змінами промислової продуктивності і намагаються знизити роль зовнішнього чинника, або фінансової продуктивності. Річ у тому, що однією з умов процвітання підприємства є розширення ринку збуту продукції за рахунок зниження ціни. Оскільки цей процес не супроводжується зниженням цін на споживані ресурси, то роль дефлятора ціни у формуванні доходності підприємства знижується. Це природним чином перемикає сферу зусиль керівництва на контроль за змінами промислової продуктивності, тобто за внутрішніми чинниками: зниженням матеріаломісткості і трудомісткості продукції, підвищенням віддачі основних фондів і т.і.

Факторний аналіз рентабельності виробництва розширює можливості визначення шляхів покращення діяльності підприємства.

Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів і ефективності діяльності підприємства. Вони вимірюють доходність підприємства з різних позицій і групуються відповідно до інтересів учасників економічного процесу, ринкового обміну.

Показники рентабельності – це важливі характеристики факторного середовища формування прибутку і доходу підприємства. З цієї причини вони є обов’язковими елементами порівняльного аналізу й оцінки фінансового стану підприємства. При аналізі виробництва показники рентабельності використовуються як інструмент інвестиційної політики і ціноутворення.

Основні показники рентабельності можна об’єднати в такі групи:

- показники, розраховані на основі прибутку (доходу);
- показники, розраховані на основі виробничих активів;
- показники, розраховані на основі потоків готівкових грошових коштів.

Перша група показників формується на основі розрахунку рівнів рентабельності (доходності) за показниками прибутку, які визначені у звітності підприємства.

$$\frac{\text{Валовий прибуток від реалізації}}{\text{Чистий дохід від реалізації}} \rightarrow \rightarrow \rightarrow \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації}} \quad (2.18)$$

Ці показники характеризують прибутковість (доходність) продажів. За допомогою методів факторного аналізу визначається вплив зміни ціни на продукцію і її собівартості (матеріальних витрат) на зміну рентабельності продукції.

Позначимо рентабельність продукції базисного і звітного періоду через R_0 і R_1 , відповідно.

$$R_0 = \frac{P_0}{N_0}; \quad R_1 = \frac{P_1}{N_1} \quad (2.19)$$

$$R_0 = \frac{N_0 - S_0}{N_0}; \quad R_1 = \frac{N_1 - S_1}{N_1}; \quad \Delta R = R_1 - R_0, \quad (2.20)$$

де P_1, P_0 – прибуток від реалізації звітнього і базисного періоду відповідно;

N_1, N_0 – реалізація продукції (робіт, послуг), відповідно звітнього і базисного періоду;

S_1, S_0 – собівартість продукції (робіт, послуг), відповідно звітнього і базисного періоду;

ΔR – зміна рентабельності за аналізований період.

Вплив фактору зміни ціни на продукцію визначається розрахунком (за методом ланцюгових підстановок) за формулою

$$\Delta R_N = \frac{N_1 - S_1}{N_1} - \frac{N_0 - S_1}{N_1}. \quad (2.21)$$

Відповідно, вплив чинника зміни собівартості на зміну рентабельності складе:

$$\Delta R_S = \frac{N_1 - S_1}{S_1} - \frac{N_1 - S_0}{N_1}. \quad (2.22)$$

Сума факторних відхилень дасть загальну зміну рентабельності за період:

$$\Delta R = \Delta R_N + \Delta R_S. \quad (2.23)$$

Друга група показників формується на основі розрахунку рівнів рентабельності залежно від зміни розміру і характеру авансованих коштів: усі виробничі активи підприємства; інвестований капітал (власні кошти, довгострокові зобов'язання); акціонерний (власний) капітал.

$$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість активів}} \rightarrow \rightarrow \rightarrow \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Інвестований капітал}} \rightarrow \rightarrow \rightarrow \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Акціонерний капітал}} \quad (2.24)$$

Неспівпадіння рівнів рентабельності за цими показниками характеризує міру використання підприємством фінансових важелів для підвищення доходності: довгострокових кредитів й інших позикових коштів.

Ці показники відповідають інтересам різних учасників. Так, адміністрацію підприємства цікавить віддача (доходність) усіх виробничих активів, потенційних інвесторів і кредиторів цікавить віддача на капітал, що інвестується, а власників і засновників цікавить доходність акцій і так далі.

Кожен з перерахованих показників легко моделюється методом тотожних перетворень за факторною залежністю.

$$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість активів}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації}} \cdot \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість активів}} \quad (2.25)$$

Ця формула розкриває зв'язок між рентабельністю реалізації і фондівіддачею (показником обороту виробничих фондів). Економічний сенс зв'язку полягає в тому, що формула прямо вказує шляхи підвищення рентабельності: при низькій доходності продажів необхідно прагнути до прискорення обороту виробничих активів.

Розглянемо ще одну факторну модель рентабельності.

$$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації}} \cdot \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість активів}} \cdot \frac{\text{Середньорічна вартість активів}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}} \quad (2.26)$$

Як бачимо, рентабельність власного (акціонерного) капіталу залежить від зміни рівнів рентабельності продажів, швидкості обігу сукупного капіталу і співвідношень власного і позикового капіталу. Вивчення подібних залежностей має велику доказову силу для оцінки фінансового стану підприємства, оцінки ступеня вміння використання фінансових важелів для поліпшення результатів своєї діяльності. З цієї залежності виходить, що за

інших рівних умов віддача акціонерного капіталу підвищується при збільшенні долі позикових коштів підприємства у складі сукупного капіталу.

Третя група показників рентабельності розраховується на базі чистого припливу грошових коштів.

$$\frac{\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації}} \rightarrow \rightarrow \rightarrow \frac{\text{Чистий приток грошових коштів}}{\text{Середньорічна вартість активів}} \rightarrow \rightarrow \rightarrow \frac{\text{Чистий приток грошових коштів}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}} \quad (2.27)$$

Останні показники дають уявлення про можливість підприємства виконувати зобов'язання перед кредиторами, позичальниками і акціонерами готівковими грошовими коштами. Рентабельність, що обчислюється на основі припливу грошової готівки, широко застосовується в країнах з розвинутою ринковою економікою. Вона є переважною, тому що операції з грошовими потоками є істотною ознакою інтенсивного типу виробництва, ознакою «здоров'я» економіки і фінансового стану підприємства.

Факторні моделі рентабельності розкривають найважливіші причинно-наслідкові зв'язки між показниками фінансового стану підприємства і фінансовими результатами. Тому вони є незамінним інструментом пояснення оцінки ситуації, що склалася.

Факторні моделі рентабельності є також моделями прогнозування фінансової стійкості підприємства, що управляються. Необхідність передбачення найближчих і віддалених перспектив розвитку є актуальним завданням для підприємств. Темпи зростання виробництва залежать не лише від попиту, ринків збуту, потужностей підприємства, але і стану фінансових ресурсів, структури капіталу й інших факторів.

Найбільш важливим обмеженням планованих темпів зростання підприємства є темпи збільшення його власного капіталу, які залежать від багатьох чинників, але в першу чергу від рентабельності продажів (чинник X1); оборотності усього капіталу (валюти балансу – чинник X2); фінансової

активності підприємства з залучення позикових коштів (чинник X_3); норми розподілу прибутку на розвиток і споживання (чинник X_4).

Таким чином, темпи зростання власного капіталу, що характеризують потенційні можливості підприємства з розширення виробництва, можуть бути представлені мультиплікативною моделлю взаємозв'язку перерахованих факторів [14]:

$$Y = X_1 \cdot X_2 \cdot X_3 \cdot X_4, \quad (2.28)$$

де Y – коефіцієнт зростання власного капіталу (дорівнює відношенню прибутку, що спрямовується на накопичення, до середньорічної вартості власного капіталу);

$$X_1 = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації}}; X_2 = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість активів}};$$

$$X_3 = \frac{\text{Середньорічна вартість активів}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}}; X_4 = \frac{\text{Прибуток накопичення}}{\text{Чистий прибуток}}. \quad (2.29)$$

Модель відображає дію тактичних (чинники X_1 , X_2) і стратегічних (чинники X_3 , X_4) фінансових рішень. Вірно побудована цінова політика, розширення ринків збуту ведуть до зростання об'єму продажів і прибутку підприємства, підвищують швидкість обігу його капіталу. В той же час нераціональна інвестиційна політика і зниження частки позикового капіталу можуть понизити позитивний результат дії перших двох чинників.

Ця модель примітна тим, що легко може бути розширена за рахунок включення нових чинників. Причому у поле зору менеджера потрапляють такі важливі показники фінансового стану як ліквідність, оборотність поточних (мобільних) активів, співвідношення термінових зобов'язань і капіталу підприємства.

Розширена модель для розрахунку стійкого темпу зростання виглядає таким чином [14, 15, 16]:

$$y = a \cdot b \cdot c \cdot d \cdot e \cdot f, \quad (2.30)$$

де y – коефіцієнт зростання власного капіталу;

a – структура капіталу (відношення валюти балансу до середньої вартості власного капіталу);

b – доля термінових зобов'язань у капіталі підприємства (відношення суми термінових зобов'язань (поточні зобов'язання) до валюти балансу);

c – коефіцієнт поточної ліквідності (відношення поточних активів до поточних зобов'язань);

d – оборотність поточних активів (відношення чистої реалізації до поточних активів);

e – фінансовий результат від реалізації продукції на одиницю реалізації (рентабельність продажів) (відношення чистого прибутку до чистої реалізації);

f – норма розподілу прибутку на накопичення (відношення прибутку, що спрямовується на інвестиції, до суми чистого прибутку).

Практичне застосування моделей стійкого зростання рекомендується в плануванні розвитку підприємства з урахуванням ризику банкрутства.

Відомо, що одним з критеріїв банкрутства є незадовільна структура балансу, що визначається за коефіцієнтом поточної ліквідності, коефіцієнтом забезпеченості поточних активів власними коштами і сумою боргових зобов'язань у власному капіталі. Якщо прийняти усі ці коефіцієнти на нормативному рівні, а норму розподілу прибутку на накопичення рівною 1,0, то оптимальна величина стійкого темпу зростання складе 0,5 рентабельності поточних активів, або 0,05 рентабельності власного оборотного капіталу.

Слід звернути увагу на те, що темпи стійкого зростання залежать від дуже нестабільних параметрів або чинників. Адже величина поточних активів, тобто оборотного капіталу і власного оборотного капіталу дуже рухлива і залежить від багатьох чинників: розміру бізнесу; галузевої приналежності підприємства, тобто виду діяльності; темпів зростання реалізації продукції; структури обігових коштів; долі доданої вартості в ціні продукту; інфляції; облікової політики підприємства; системи розрахунків і так далі. Отже,

стабільність розвитку стає похідною, прямим слідством стабільності поточної господарської діяльності підприємства.

2.3. Авторська модель оцінки результативності діяльності підприємства та методика факторного аналізу рентабельності активів

Авторська методика оцінки ефективності діяльності підприємства є результатом дослідження та критичного аналізу багатфакторних мультиплікативних моделей рентабельності позикового, власного та загального капіталу підприємства.

Так, колективом науковців на чолі з Л. Гіляровською було запропоновано для оцінки ефективності використання позикових коштів підприємств орієнтуватися на узагальнений показник рентабельності позикового капіталу, для аналізу якого застосовувалися три-, чотири- та шестифакторні мультиплікативні моделі з використанням широкого кола аналітичних коефіцієнтів. Моделі аналізу рентабельності позикового капіталу містять такі показники, як коефіцієнт рентабельності продажу, рівень оборотності оборотних активів, рівень покриття оборотними активами кредиторської заборгованості, показник співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю, частка дебіторської заборгованості в чистих активах, коефіцієнт покриття чистими активами позикового капіталу, рівень оборотності дебіторської заборгованості, частка кредиторської заборгованості в позиковому капіталі та ін. [17, С. 217-219].

На погляд О. Булавинець [18, С. 325], запропоновані моделі є надто громіздкими, що переобтяжує процес аналізу рентабельності. Тому, для оцінки прибутковості позикового капіталу О. Булавинець пропонує використовувати трифакторні моделі, перша з яких буде вказувати на залежність рентабельності позикових коштів від рівня оборотності активів, а друга – оцінювати вплив на прибутковість зобов'язань ефективності використання власного капіталу. На нашу думку, для повноти висвітлення проблем управління позиковими коштами підприємства та систематизації всіх

процесів, автору доцільно було пов'язати між собою запропоновані моделі.

Вказані моделі та ті, що були розглянуті у п. 2.1 та 2.2 Розділу 2, були обрані в якості науково-методологічної бази для розробки авторської моделі оцінки ефективності діяльності підприємства та проведення на основі обраних показників факторного аналізу.

Методика оцінки ефективності діяльності підприємством побудована з урахуванням таких процесів: забезпечення сталості розвитку підприємства при використанні активів підприємства та підвищення ефективності управління активами підприємства.

Результуючим показником ефективності діяльності підприємства обрано рентабельність активів підприємства. В динаміці цей показник має підвищуватися у разі підвищення всіх показників-факторів у моделі.

Для дослідження сталості розвитку підприємства та оцінки ефективності управління капіталом обрано коефіцієнт автономії та поточної ліквідності активів, коефіцієнт забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами, плече фінансового важеля, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості.

Для визначення результативності виробничо-господарської діяльності підприємства обрано такі показники, як рентабельність продажу та оборотність капіталу.

$$R_A = \frac{ЧП}{A} = \frac{ЧП}{РП} \cdot \frac{РП}{ОбА} \cdot \frac{ОбА}{ПЗ} \cdot \frac{ПЗ}{КЗ} \cdot \frac{КЗ}{ДЗ} \cdot \frac{ДЗ}{ВК} \cdot \frac{ВК}{A} = a \cdot b \cdot c \cdot d \cdot e \cdot f \cdot g, \quad (2.31)$$

де *ЧП* – чистий прибуток підприємства;

A – загальний капітал підприємства (активи);

РП – обсяг реалізованої продукції;

ОбА – оборотні активи;

ПЗ – поточні зобов'язання;

КЗ – кредиторська заборгованість;

$DЗ$ – дебіторська заборгованість;

BK – власний капітал підприємства;

a – рентабельність продажу;

b – коефіцієнт оборотності капіталу;

c – коефіцієнт поточної ліквідності;

d – питома вага кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях;

e – співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості;

f – коефіцієнт забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами;

g – коефіцієнт автономії (BK/K).

Рентабельність продажів розраховується як відношення чистого прибутку до чистого доходу від реалізації продукції. Показник відображає сприйняття (реакцію) ринком продукції підприємства, є показником ефективності не тільки виробничо-господарської, а й збутової діяльності підприємства.

Коефіцієнт оборотності активів підприємства є показником ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства. Розраховується як відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньорічної вартості залишків оборотних активів підприємства.

Коефіцієнт поточної ліквідності розраховується як відношення поточних активів до поточних зобов'язань. Характеризує можливість підприємства швидко розрахуватися за поточними зобов'язаннями за рахунок ліквідних активів підприємства. Він є показником, який відображає платоспроможність підприємства.

Частка кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях показує найбільш уразливу частину позикового капіталу, яка має бути повернута протягом року.

Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості – це показник, який відображає сталість фінансових потоків на підприємстві.

Коефіцієнт забезпечення фінансових потоків власними коштами підприємства, зокрема прибутком підприємства.

Коефіцієнт автономії, який розраховується як відношення власного капіталу до загальних активів підприємства, характеризує стійкість та незалежність підприємства, здатність до сталої діяльності за рахунок оптимального поєднання власного та позикового капіталу.

Модель побудована на основі статистично достовірних показників. Зберігається вимога односпрямованої дії факторів з результируючим показником. Кожен із запропонованих показників при збільшенні або при досягненні оптимального значення призводить до підвищення рентабельності активів підприємства. Використання кожного окремого показника має економічну обґрунтованість.

Для визначення впливу факторів на результируючий показник слід скористатися універсальним методом ланцюгових підстановок. Із застосуванням факторного аналізу рентабельності активів з'являється можливість отримання достовірних даних про вплив окремих факторів на результируючий показник і визначення невикористаних резервів підвищення рівня рентабельності.

Використання розробленої моделі дасть змогу, поряд з іншими відомими методами економічного аналізу, більш детально дослідити причини і умови зміни важливого для будь-якого підприємства показника – рентабельності активів підприємства.

Таким чином, визначивши значення показників за два періоди та більше, можна здійснити факторний аналіз впливу часткових показників на результируючий показник.

ВИСНОВКИ за Розділом 2

Проведення аналізу прибутку підприємства потребує класифікації факторів впливу та визначення їх параметрів, що дозволять в кількісному та

відносному вимірі оцінити вплив цих факторів на процес формування, зростання прибутку та його ефективного використання.

За отриманими результатами аналізу прибутку керівництво підприємства має можливість оцінити показники діяльності, ефективність прийнятих управлінських рішень щодо інвестиційної та фінансової політики.

Поширеним способом узагальнення та систематизації факторів впливу є створення так званих систем факторів. Вони розкривають явище, що вивчається, у вигляді суми чи добутку декількох факторів, які визначають його величину та функціонально залежать від нього.

Серед методів факторного аналізу прибутку та рентабельності можна виділити метод ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць, метод інтегрування, індексний метод, та метод логарифмування. Наведені методи відрізняються способами розрахунків, але результати в числовому вираженні розрахунків за ними є однаковими, оскільки ґрунтуються на єдиному принципі. Вибираючи метод аналізу потрібно враховувати завдання та мету, якої потрібно досягти в процесі аналізу.

Використовуються в аналізі показники, які дають уявлення про можливість підприємства виконувати зобов'язання перед кредиторами, позичальниками і акціонерами готівковими грошовими коштами.

Факторні моделі рентабельності розкривають найважливіші причинно-наслідкові зв'язки між показниками фінансового стану підприємства і фінансовими результатами. Тому вони є незамінним інструментом пояснення оцінки ситуації, що склалася.

Факторні моделі рентабельності є також моделями прогнозування фінансової стійкості підприємства, що управляються. Необхідність передбачення найближчих і віддалених перспектив розвитку є актуальним завданням для підприємств. Темпи зростання виробництва залежать не лише від попиту, ринків збуту, потужностей підприємства, але і стану фінансових ресурсів, структури капіталу й інших факторів.

Темпи стійкого зростання результатів діяльності підприємства залежать

від дуже нестабільних параметрів або чинників. Адже величина поточних активів, тобто оборотного капіталу і власного оборотного капіталу дуже рухлива і залежить від багатьох чинників: розміру бізнесу; галузевої приналежності підприємства, тобто виду діяльності; темпів зростання реалізації продукції; структури обігових коштів; долі доданої вартості в ціні продукту; інфляції; облікової політики підприємства; системи розрахунків і так далі. Отже, стабільність розвитку стає похідною, прямим слідством стабільності поточної господарської діяльності підприємства.

Авторська методика оцінки ефективності діяльності підприємства є результатом дослідження та критичного аналізу багатофакторних мультиплікативних моделей рентабельності позикового, власного та загального капіталу підприємства.

Методика оцінки ефективності діяльності підприємством побудована з урахуванням таких процесів: забезпечення сталості розвитку підприємства при використанні активів підприємства та підвищення ефективності управління активами підприємства.

Результуючим показником ефективності діяльності підприємства обрано рентабельність активів підприємства. В динаміці цей показник має підвищуватися у разі підвищення всіх показників-факторів у моделі.

Для дослідження сталості розвитку підприємства та оцінки ефективності управління капіталом обрано коефіцієнт автономії та поточної ліквідності активів, коефіцієнт забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами, плече фінансового важеля, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості.

Для визначення результативності виробничо-господарської діяльності підприємства обрано такі показники, як рентабельність продажу та оборотність капіталу.

Модель побудована на основі статистично достовірних показників. Зберігається вимога односпрямованої дії факторів з результуючим показником. Кожен із запропонованих показників при збільшенні або при

досягненні оптимального значення призводить до підвищення рентабельності активів підприємства. Використання кожного окремого показника має економічну обґрунтованість.

Для визначення впливу факторів на результуючий показник слід скористатися універсальним методом ланцюгових підстановок. Із застосуванням факторного аналізу рентабельності активів з'являється можливість отримання достовірних даних про вплив окремих факторів на результативний показник і визначення невикористаних резервів підвищення рівня рентабельності.

Використання розробленої моделі дасть змогу, поряд з іншими відомими методами економічного аналізу, більш детально дослідити причини і умови зміни важливого для будь-якого підприємства показника – рентабельності активів підприємства.

РОЗДІЛ 3

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ ТА ПРОЄКТ ЗАХОДІВ З ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКУ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ

3.1. Сучасний стан та проблеми розвитку хлібопекарської галузі України

Протягом останнього року внаслідок військових дій на території України стан хлібопекарської галузі характеризується спадом обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів, що пов'язано із закриттям хлібозаводів, скороченням споживання, демографічною ситуацією в країні, виїздом населення за кордон.

Близько 20 % підприємств хлібопекарської галузі зруйновано чи не повернулося до виробництва з початку війни. Так, зруйнований Салтівський хлібозавод (ТОВ «Салтівський хлібозавод»). Миколаївський хлібозавод № 1 на межі виживання, а його співробітники поповнили ряди безробітних у Миколаєві. З впровадженням в Україні воєнного стану та у зв'язку з окупацією окремих територій Миколаївської та Херсонської областей обсяги виробництва на підприємстві суттєво зменшились, а виробничі потужності не були задіяні повною мірою, що унеможливило забезпечити роботою більшість працівників.

Але в Україні є мережа потужних хлібозаводів, які розраховані на виробництво масового хліба зі значним резервом потужностей. Вони дозволяли нагодувати 50 млн людей. Зараз в Україні значно менша кількість населення. З початку війни споживання хліба знизилося на 15 %. Це пояснюється міграційною складовою та зниженням купівельної спроможності населення. Через інфляцію та подорожчання продуктів харчування обсяги споживання хлібних виробів зменшились.

Деякі заводи, які були пошкоджені чи знаходились в окупації, вже почали відновлювати виробництво. Наприклад, після деокупації

Бериславський хлібозавод повернувся до переліку працюючих українських виробників, Херсонський хлібозавод розглядає можливість поновлення виробництва.

З початку війни хлібопекарська галузь отримала нові виклики та низку факторів, які вплинули на цей бізнес. Це вартість сировини, закриті порти та обмежений експорт, відключення електроенергії, а також значне подорожчання логістики.

30 років тому середньодобове споживання хліба в Україні складало 354 г на особу. В останні роки, згідно з офіційною статистикою, на одну людину припадає близько 50 г, але у продовольчому кошику закладено 270 г хліба на добу. Реальне середньодобове споживання хліба в Україні сьогодні становить 200 г на людину. Така різниця у показниках відбувається через те, що близько 50 % виробників перейшли у тіньовий сектор економіки, а також через некоректну статистику кількості населення. Спостерігається зниження обсягів виробництва за рахунок зменшення кількості споживачів, яка цього року скоротилася як мінімум на 20 %. Також на споживання вплинула зміна культури споживання та підвищення ціни на хліб.

Внаслідок постійних ракетних ударів росії по енергосистемі України виробники продуктів харчування зіткнулися з відключеннями та обмеженням енергопостачання, що ускладнює виробничі процеси. Найкритичніша ситуація в Києві, центральних областях, Чернігівській, Сумській, Херсонській та Миколаївській, де найбільше пошкоджено підстанцій. За умови постійних відключень електрики хлібопекарні скоротили асортимент до трьох виробів.

Тому Міністерство аграрної політики і продовольства України створило списки підприємств критичної інфраструктури, куди увійшли усі хлібозаводи. Ці підприємства не мають права відключати від електроенергії та газу.

Процес випікання хліба безперервний, і під час дії графіку стабілізаційних або аварійних відключень неможливо забезпечити технологію. Цикл виробництва певних сортів хліба доволі довгий, де процес від подачі борошна до упаковки займає більше 6 годин. І перервати цей процес

на будь-якому етапі чи зупинити піч – означає зіпсувати всю партію хліба. Тобто відключення, навіть планові, для хлібопекарської промисловості неможливі.

Хлібопекарська галузь використовує 70 % електроенергії від потреби саме в нічний час. Місячна потреба для повноцінної роботи галузі складає всього 5-6 млн кВт, тобто не так багато, як для інших видів промисловості. Внаслідок постійних відключень електроенергії підприємства були вимушені працювати на дизельних генераторах, що призвело до підвищення ціни на хлібобулочні вироби. У такому випадку в асортименті залишилися в основному такі три позиції: білий хліб, сірий і батон. Це першочергова продукція, яка потрібна населенню.

На основних хлібозаводах 90 % потужних печей працюють на природному газі. І минулого року, коли ціна на газ стрімко виросла до 60 грн за 1 куб. м, це було критично. Тоді Міністерство аграрної політики та продовольства внесло хлібозаводи до переліку підприємств, які забезпечують продовольчу безпеку. Це дало можливість купувати газ українського видобутку за пільговою ціною, яка майже вдвічі дешевше, ніж пропонував ринок. Хлібопекарські підприємства фактично були врятовані від зупинки [19].

Станом на сьогодні й до кінця квітня 2023 року виробники соціально значущих продуктів можуть купувати газ за фіксованою ціною 32 грн за 1 куб. м, якщо ринок буде пропонувати дорожчу ціну.

На початку війни, коли був зупинений експорт, на внутрішньому ринку зросла пропозиція зерна. Пшениця була доброї якості, ціна знизилась до 100 долл. США за тонну. З початком експорту цінова ситуація стабілізувалася як для внутрішнього, так і зовнішнього ринку.

Для внутрішнього ринку ціна в 160 долл. США за тонну є оптимальною, адже сільгоспвиробники можуть планувати посівну кампанію, а переробники розуміють, яким буде баланс зерна і його пропозиція на наступний рік.

За прогнозами ціна на жито в наступному році буде високою. Це

залежатиме від урожаю, його якості та перехідних залишків.

Що стосується якості пшениці, то південні області мають на сьогодні хороші показники. Основні проблеми з якістю в центральних, північних, західних регіонах. Сьогодні пропозицій якісної пшениці не так багато для внутрішнього ринку, оскільки її експортують. Є прогнози, що прийдешнього року якість пшениці може бути знижена. Якби борошномели могли отримати кредити, вони б закупили необхідну кількість зерна до наступного урожаю в період, коли на ринку сприятлива ситуація для закупівлі якісної пшениці.

У довоєнний час заводи мали запас борошна і всієї необхідної сировини до тижня. Зараз мінімізували залишки на складах і працюють за прямим варіантом відвантаження сировини на заводи. Це вимушений крок, адже у підприємств не вистачає обігових коштів, щоб закупити сировину та помістити її на склади.

Щодо борошна, то неможливо фізично зробити запаси, і це є критичною проблемою. Якщо сьогодні хлібозаводи чітко регулюються військовими адміністраціями в питаннях енергозабезпечення, то борошномельні підприємства нині працюють з плановими відключеннями і обмеженням споживання електроенергії. Тому вони лише встигають забезпечити поточні потреби хлібозаводів.

Через обмеження енергопостачання борошномели не можуть організувати нормальний процес підготовки, помелу зерна і виробництва борошна. Тобто зробити запас на 3-7 днів за обмеження електроенергії вони не можуть. Те, що змололи, відразу відправляється на виробництво хліба. Борошно на хлібозаводи надходить без відлежування, фактично ще гарячим, що погано для технології.

За офіційною статистикою, виробництво хлібобулочних виробів в 2021 році складало 2100 тонн на добу. В 2022 році підприємствами, що входять до складу «Всеукраїнської асоціації пекарів», випікається близько 1000 тонн хліба на добу. Але до статистики потрапляє половина реального виробництва, оскільки частина пекарень працює в тіньовому секторі.

Пекарям критично не вистачає обігових коштів. Хоча ціна на хліб збільшилася з початку року на 20-25 %, але це фактично рівень інфляції. Водночас спостерігається подорожчання всіх складових: ціна на яйця зросла в рази, подорожчав цукор, олія та інші інгредієнти.

Виробники хліба відразу платять постачальникам гроші за сировину, енергоносії, сплачують податки, зарплатню, доставку хліба в магазин, а магазин повертає гроші за поставлену продукцію в кращому випадку через 10 днів, а частіше через місяць. На сьогодні з торговельними мережами складна ситуація з поверненням грошей.

Також ще існує довоєнна заборгованість, яку торговельні мережі зараз заморозили. Магазины сьогодні розраховуються лише за постачання товару, який надається зараз. Така ситуація в усіх підприємств харчової промисловості.

Найбільші хлібозаводи займають, зазвичай, не більше ніж 3 % ринку, що пов'язано з нетривалим терміном реалізації продукції, внаслідок чого виробники можуть продавати хлібобулочні вироби тільки у своєму регіоні – географічне розширення реалізації збільшує транспортні витрати, а отже, і собівартість продукції, а також знижує якість продукції, що робить її менш конкурентоспроможною, порівняно з місцевою.

Специфіка хлібопекарського виробництва (короткий термін зберігання) вимагає розміщення виробничих потужностей до близькості споживачів, а саме в передмісті великих міст. Це зменшую безробіття у сільській місцевості та розширює географію постачання хліба [19].

На рис. 2.1 наведено ТОП-виробників хлібобулочних виробів в Україні у 2021.

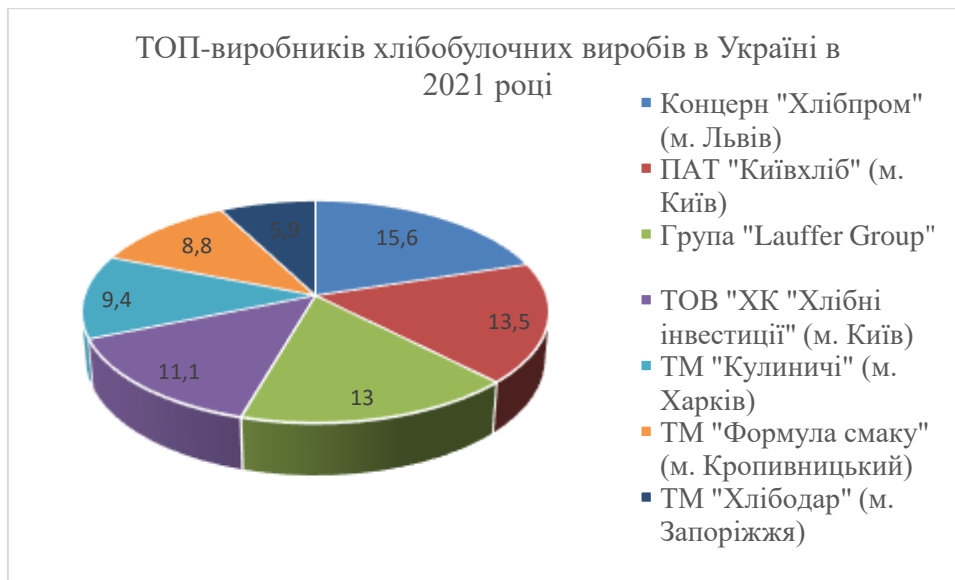

Рис. 3.1. ТОП-виробників хлібобулочних виробів в Україні в 2021 році

За статистичними даними встановлено асортименту структуру виробництва хліба, а саме: популярні сорти складають сімдесят шість відсотків, елітні сім (у т. ч. них «здоровий» хліб – 3 %), на інші сорти припадає чотирнадцять. Споживчі потреби Одеської області у хлібі задовольняє компанія «Lauffer Group», яка займає 71 % ринку та має середньодобовий випуск продукції близько 800 тонн. До складу компанії входять тридцять п'ять пекарень, розташованих у Донецькій, Луганській, Харківській, Дніпропетровській та Одеській областях. В Одеській області компанія володіє чотирма хлібозаводами № 2 та № 4 (м. Одеса), №3 (м. Білгород-Дністровський), № 1 (м. Подільськ). Їх загальна виробнича потужність становить 220 тонн на добу [19].

У складі собівартості виробництва хліба та хлібобулочних виробів половину витрат формує борошно, крім цього значними є витрати на оплату праці (30 %), витрати на газ для випікання (10 %), а також інші витрати – олія, дріжджі, сіль, бензин тощо.

В Україні немає єдиного механізму формування ціни на хліб, тому в різних регіонах ціна може значно відрізнятись. В деяких областях галузь датується за рахунок держави. У більшості областей виробники не отримують дотацій. Також суттєво зросли фінансові витрати та збільшилася

заборгованість за валютними кредитами, що залучалися для придбання імпортного обладнання, в результаті девальвації національної валюти.

Обсяги «соціального» хлібу, який випікається з борошна низьких сортів, та виробництво якого регулюється державою, складає близько половини від загального обсягу випуску. В умовах кризи та падіння платоспроможності населення попит на «елітні» сорти зменшується, що уповільнить розвиток цього напрямку виробництва.

Хлібопекарська галузь мала завжди невелику рентабельність. Якщо цей показник сягає 15-20 %, то це означає, що збалансована рентабельність за всіма продуктами, оскільки є хліб із нульовою рентабельністю, а є вироби з 30 % рентабельністю, а підприємство функціонує, сплачує вчасно податки і заробітну платню.

У середньому сьогодні хлібопекарська галузь працює в межах рентабельності 5 % і нижче. І якщо сьогодні будь-яка складова змінюється в ціні, це дуже впливає на собівартість продукції.

Сьогодні плече доставки хліба складає 500 км: з Києва возиться хліб до Херсона, Миколаєва. Логістика налагоджена, хоча вона сьогодні й недешева. В порівнянні з минулим роком логістика подорожчала в чотири рази. Тому сьогодні рентабельність у хлібопекарській галузі близько нуля.

В хлібопекарській галузі невеликі зарплати, тож молодь неохоче йде працювати на виробництво. Із 10 студентів, які приходять на практику в хлібопекарську галузь, лишаються одиниці.

Після того, як стабілізується фінансова ситуація, повернуться тенденції, які розвивались на ринку до війни: виробництво заморожених напівфабрикатів, замороженого хлібу, виробів для здорового харчування, з різними смаковими добавками та продукції довготривалого зберігання. До війни кожне хлібопекарське підприємство у своєму портфелі мало мінімум 10 % новинок. Значну роль при цьому відіграє маркетинг, але правила на ринку диктує споживач.

За умови економічного росту країни та доходів населення збільшиться

сектор крафтового хліба, який виготовляється на невеликих пекарнях за оригінальною рецептурою. Собівартість його значно вища, але попит на цю категорію товарів зростає. Ще однією перспективною групою на ринку є заморожені хлібобулочні вироби. Є зацікавленість у такій продукції від торгових мереж, HoReCa та споживачів, які хочуть мати щодня свіжий хліб та можуть випікати його самостійно вдома.

Очікується зниження попиту на хлібобулочні вироби масових сортів, тобто на традиційні сорти хліба найпростішої рецептури та найнижчого цінового діапазону. Натомість зросте продаж вищої цінової категорії виробів, наприклад, хлібобулочних виробів із додатковими властивостями: безглютеновий хліб або вироби з фортифікованого борошна, застосування якого становитиме близько 3 % ринку.

За результатами маркетингового дослідження, вартість хлібобулочних виробів для споживача знаходиться на 3-му місці, найбільш важливими умовами є свіжість і якість.

Також збільшиться обсяг випікання хліба невеликими пекарнями, супер- та гіпермаркетами, а також домашніми господарствами (ці обсяги не обліковуються офіційними статистичними даними).

В багатьох країнах – Польщі, Австрії, Німеччині – є мережа невеликих пекарень, але водночас працюють і великі виробництва, які виробляють на добу понад 200 тонн хліба. Так само в Україні великі виробництва будуть концентруватися біля великих потужних хлібопекарських холдингів. Це структурований бізнес – від поля до покупця.

Отже, ринок хліба та хлібобулочних виробів характеризується стабільним попитом на продукцію, проте у 2022 році обсяги виробництва хліба знижуються, що пов'язано, насамперед, з війною в Україні, зі скороченням населення країни. Крім того, офіційною статистикою не враховуються обсяги випікання хліба невеликими пекарнями, супермаркетами та домашніми господарствами. Специфікою ринку є нетривалий термін реалізації продукції, що впливає на кількість виробників та їх частку ринку.

Загалом близько половини ринку хліба України займає декілька великих виробників, які зосереджують свої потужності в окремих регіонах, а окрім цього, на ринку діє значна кількість невеликих підприємств, а отже, конкуренція на регіональних ринках досить висока. Ринок хліба та хлібобулочних виробів значною мірою залежить від ситуації на ринку борошна та коливань на зерновому ринку, який чутливий до сезонних факторів та державного регулювання. У довоєнний період споживання «соціальних» сортів хліба зменшувалося, що сприяло розвитку напряму виробництва «елітних» сортів, дозволяючи зменшити залежність виробників хліба від державного регулювання, проте в умовах війни та падіння платоспроможності населення буде споживати хліб низького сегменту.

3.2. Діагностика прибутку та рентабельності підприємств хлібопекарської галузі України

3.2.1. Техніко-економічна характеристика та показники діяльності хлібопекарський підприємств

ПрАТ «ТЕРЕМНО ХЛІБ» є одним із найкращих хлібо заводів у нашій країні. Усі виробничі процеси добре налагоджені. Історія підприємства становить вже понад 36 років, протягом яких незмінною є відданість пріоритетам [20]:

- шанування українських традицій;
- якісна та смачна продукція;
- прагнення досконалості в усьому;
- відповідальність перед споживачами.

Сьогодні хлібокомбінат виробляє величезні обсяги продукції. Його асортимент нараховує понад 140 назв, більшість з яких виготовляється за власними рецептами технологів заводу.

Асортимент продукції ПрАТ «Теремно Хліб»: хліб, батони, булочні вироби, заварні хліба, зефіри, кекси, кондитерські вироби, короваї, круасани, лаваші, паски, печиво, пряники, торти, торти на замовлення, сухарі паніровані.

«ТЕРЕМНО ХЛІБ» є частиною потужного українського холдингу «Хлібні інвестиції».

Головна мета – забезпечити населення країни якісною продукцією, відтак постійно охоплюється якомога більше населених пунктів. Та насамперед цим підприємством обслуговуються Луцьк та прилеглі райони.

Однак хлібозавод не зупиняється на досягнутому. Працівники безперервно шукають можливості вдосконалити виробництво хліба. Вони постійно працюють над тим, щоб задовольнити найвибагливіших українських споживачів.

Велика увага перш за все приділяється сировині. Вона повинна бути виключно безпечною. Виробництво хлібобулочних виробів постійно перебуває під пильним наглядом відділу контролю якості, проводиться власний аудит.

Однією із важливих стратегій розвитку компанії є встановлення сучасного устаткування від надійних світових виробників. Завдяки цьому виробництво хліба та хлібобулочних виробів в Україні є одним із найефективніших.

Весь персонал (понад 500 осіб) з усією відповідальністю ставиться до своєї роботи та має відповідну кваліфікацію.

Сьогодні підприємство «ТЕРЕМНО ХЛІБ» є одним із найстабільніших у регіоні та посідає першу позицію за обсягом інвестицій у виробництво.

У 2013 році хлібозавод у Луцьку представив свій оновлений бренд, який є уособленням його розвитку, молодості, динамічності та відкритості. Новий логотип сприймається як сучасний, яскравий та теплий на відміну від суворого старого. На ньому зображено будиночок, який є символом родинного затишку та тепла, багатства та гостинності.

Смачна продукція надвисокої якості від ПрАТ «ТЕРЕМНО ХЛІБ» була не раз переможцем конкурсів регіонального та національного значення.

Хлібокомбінат є сучасним лідером галузі. А хлібобулочні вироби в Україні є високоякісними і смачними.

ТОВ «Хлібні інвестиції» – одна з найбільших та інноваційних українських компаній з виробництва хлібопродуктів, який займає 8 % ринку хлібобулочних виробів України і знаходиться на 3-му місці серед найбільших хлібних підприємств.

Історія розвитку нараховує більше 25-ти років роботи на ринку хліба. ТОВ «Хлібні інвестиції» – лідер за кількістю та якістю вкладених в підприємства серед усіх хлібних компаній.

Компанія є орієнтиром для інших хлібних компаній у напрямку розвитку, модернізації виробництв, поліпшення якості хлібобулочних виробів.

Стратегією розвитку підприємства є вибір і встановлення сучасного обладнання від провідних світових виробників, яке гарантує високу якість продукції, що випускається на підприємствах коопанії. В компанію «Хлібні інвестиції» входять ТОВ «Chanta Mount», ТОВ «Перший столичний хлібозавод», ТДВ «Івано-Франківський хлібокомбінат», ПрАТ «Теремно Хліб» та ТОВ «Бердичівський хлібозавод».

Показники діяльності ПрАТ «Теремно Хліб» за 2020-2021 рр. наведений у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Техніко-економічні показники ПрАТ «Теремно Хліб» за 2020-2021 рр.

Показники	2020	2021	Відхилення	
			абсолютне	відносне
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	261773	282246	20473	7,82
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	250664	281353	30689	12,24
Матеріальні витрати, тис. грн	112799	123407	10608	9,40
Прибуток від реалізації, тис. грн	11109	893	-10216	-91,96
Обсяг виробленої продукції, т	6500	6800	300	4,62
Основні засоби, тис. грн	269166	288843	19677	7,31
Оборотні активи, тис. грн	37887	39036	1149	3,03
Середньорічна вартість активів, тис. грн	146049	143589	-2460	-1,68
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	83724	73233	-10491	-12,53
Середньорічна вартість позикового капіталу, тис. грн	62325	70356	8031	12,89
Поточні зобов'язання, тис. грн	56671	59359	2688	4,74
Поточні активи, тис. грн	37887	39036	1149	3,03

Показники	2020	2021	Відхилення	
			абсолютне	відносне
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток або збиток)	2935	-15779	-18714	0
Чистий фінансовий результат (прибуток або збиток)	1625	-15779	-17404	0

Джерело: систематизовано на основі [21]

Чистий дохід ПрАТ «Теремно Хліб» у 2021 році збільшився на 7,82 %, при тому що собівартість зросла на 12,24 %. Таке перевищення темпів зростання собівартості над темпами зростання чистого доходу від реалізації веде до зниження прибутку від реалізації продукції. Як результат зниження прибутку майже на 92 %. Обсяг виробленої продукції в натуральному вираженні збільшився на 4,62 %. Спостерігається перевищення темпів зростання чистого доходу від реалізації над обсягом виробництва в натуральному вираженні, що свідчить про підвищення цін та структурні зміни в асортименті продукції.

Загальний результат діяльності – чистий прибуток – був отриманий лише у 2020 році. У 2021 році загальна діяльність підприємства була збитковою. Збиток становив 15,8 млн грн. Причини збитковості діяльності підприємства будуть встановлені при детальному аналізі джерел отримання прибутку.

ПрАТ «Концерн Хлібпром» одне з найбільших підприємств українського ринку хліба, яке щодня виготовляє до 160 тонн продукції – хлібної, хлібобулочної, кондитерської та тістових напівфабрикатів. В структуру Компанії входить 5 переробних підприємств, що розташовані у Львівській та Вінницькій областях [22].

За 18 років існування Компанія зарекомендувала себе, як добросовісний виробник, надійний партнер та прогресивний галузевий оператор. Компанія залишається одним з найбільших інвесторів та роботодавців в регіонах своєї присутності.

«Концерн Хлібпром» дбає про збереження національних традицій виробництва та поряд з тим переймає найкращий світовий досвід.

Хлібозаводи, що увійшли до складу «Хлібпрому» не втратили десятиріччями напрацьованих рецептів і продовжують в регіонах політику виробництва з натуральної сировини. А завдяки впровадженню технології шокового заморожування, Компанія розширила свої ринки за межі України – в США, країни СНД та ЄС.

Співпраця з найбільшими торговими мережами країни та орієнтація на міжнародні стандарти якості продукції стимулює Компанію у впровадженні інноваційних рішень у виробничі процеси. На кожному виробничому майданчику Компанії діє власна акредитована лабораторія якості, що здійснює контроль за продукцією на всіх ланках виробничого процесу. А в рамках програми технічного розвитку Компанія інвестує у високотехнологічне обладнання з Німеччини, Швейцарії, Франції, Нідерландів.

Інвестиційна політика Компанії спрямована на розвиток продуктових лінійок, зниження собівартості продукції, економію вичерпних ресурсів та оновлення виробничих потужностей. В своїй діяльності компанію підтримують провідні міжнародні організації, такі як Міжнародна фінансова корпорація та Північна екологічна фінансова корпорація.

У 2010 році «Концерн Хлібпром» увійшов у сотню компаній з найвищим рівнем корпоративного управління. Однойменний кодекс діє в Компанії ще з 2005 року. Компанія відзначена за свою інформаційну відкритість, а фінансовий аудит звітності «Концерну Хлібпром» проводять фахівці всесвітньо відомого аудитора – ЕҮ («Ернст енд Янг»).

На хлібному ринку – з 2003 року. Деякі заводи концерну працюють до 100 років. Понад 3000 працівників створюють високоякісний продукт українського виробництва.

В структуру Компанії входить 5 переробних підприємств: Львівський хлібозавод №5, Львівський хлібозавод №1, Явірмлин, Вінницяхліб та Цех кондитерських виробів.

Львівський хлібозавод №5 працює з 1980 року. Має понад 40 найменувань сортів хліба та 30 різновидів здоби.

Будівництво Львівського хлібозаводу № 5 розпочато у 1977 році, а 6 листопада 1980 року з конвеєра новозбудованого заводу зійшов його перший буханець.

На сьогодні завод забезпечує хлібом понад 30 % населення міста Львова, а також до 20 % потреб області. Потужність підприємства у асортименті становить 97 тонн хлібобулочних виробів на добу.

Продукція Львівського хлібозаводу № 5 – це понад 40 найменувань класичних і особливих сортів хліба та більше 30 різновидів здобних виробів, випечених за кращими галицькими традиціями і рецептами. Уся продукція підприємства виготовляється з натуральної сировини і не містить синтетичних домішок та консервантів. А гарантом найвищої якості виробів хлібозаводу є колектив, що володіє передовими технологіями на сучасному обладнанні, та система забезпечення якості продукції на всіх етапах виробництва.

Спеціалісти «П'ятого» свято бережуть здобутий досвід хлібопечення, відновлюють забуті рецепти, та створюють нові смакові шедеври, які щороку отримують відзнаки незалежних експертів і нагороди різноманітних конкурсів.

У підприємства вже доброю звичкою стала нагода частувати своїми виробами високих іноземних гостей міста. Хліб виробництва цього підприємства споживали Глави держав Центральної Європи, під час саміту, що проходив у Львові в травні 1999 року. А у червні 2001 року саме караваєм цього підприємства зустрічали Папу Римського Івана Павла II під час його візиту до нашого міста.

Основна цінність заводу – його високопрофесійний колектив працівників, який зростає протягом 25 років. І сьогодні, на підприємстві працюють спеціалісти, які були причетні до випуску хлібозаводом свого першого буханця. У 2013 році колектив заводу нараховував 600 працівників, які сформували єдину дружню родину підприємства. Продукція, що ширить

добру славу Львівського хлібозаводу № 5 далеко за межі рідного міста – це результат їх професійного підходу та самовідданої праці.

Львівський хлібозавод № 5 дбає про всебічний розвиток своїх працівників, допомагає робітникам у здобутті освіти, приділяє значну увагу підтримці сприятливого, доброзичливого клімату в колективі.

Львівський хлібозавод №1 працює з 1980 року, виробляє 130 тонн продукції на добу.

Львівський хлібозавод № 1 славиться своєю столітньою традицією випікання хліба. Ще у далекому 1908 році на місці теперішнього підприємства працювала фірма «Меркурій», яка в 1939 році була націоналізована і перейменована у Львівський хлібозавод № 1. Тоді «Перший» завдяки вигідному розташуванню поблизу залізничного вокзалу та по-домашньому смачному хлібу вийшов на рекордну потужність – 220 тонн хліба на добу.

У 1908 р. засновано Львівський хлібозавод №1. У 1996 році відбулась перша реконструкція заводу. А перша масштабна модернізація була проведена у 2000 році. В її рамках було замінено на нові 11 ліній, полегшено умови праці та вдвічі збільшено потужності виробництва. Важливим у сучасній історії заводу також став 2003 рік, коли було збудовано котельню й змонтовано нову лінію по виробництву житньо-пшеничного хліба. У 2007 році на «Першому» розпочалось масове виробництво батонів.

З 1 березня 2010 року на «Першому» після півторарічної перерви було відновлено роботу хлібобулочного цеху. Тут виготовляють багато традиційних здобних виробів (здоба з маком, родзинками, ватрушки, сирні рогалики тощо), а також елітні сорти хліба (з медом та чорносливом, з висівками, «Святковий»). За заводом довгі роки зберігається право виготовляти караваї для зустрічі у Львові найвищих посадових осіб України та світу.

У 2007 р. розпочалося масове виробництво батонів.

Сьогодні на ВП «Львівський хлібозавод № 1» ПрАТ «Концерн Хлібпром» працює понад 700 осіб. Його потужність складає 130 тонн хлібобулочних виробів за добу. В асортименті виробничого підрозділу – 19 найменувань хлібобулочних виробів та 11 сортів хліба, а ще унікальний «живий» сухий хлібний квас і панірувальні сухарі. Особливою популярністю у споживачів традиційно користуються житні сорти хліба – «Карпатський» і «Гетьманський».

Уся хлібобулочна продукція «Першого» відповідає вимогам ISO-9001.

Все це разом, а ще щирі серця і працюючі руки працівників, робить смак хліба від Львівського хлібозаводу №1 по-домашньому неповторним та впізнаваним споживачами уже впродовж цілого сторіччя.

Явірмлин працює з 2002 року, виробляє продукції 120 тонн на добу.

Борошномельний комплекс «Явірмлин» – один з найпотужніших млинів у Львівській області. Його планова потужність становить 120 тонн на добу. На території млина знаходиться одна з найбільших у місті сучасна електронна вага вантажопідйомністю 60 тонн.

Підприємство відоме в масштабах країни і власними технологіями, що дозволяють виготовляти борошно з найвищим рівнем білизни та вмістом клейковини. Млин володіє унікальними можливостями у виготовленні борошна найширшого асортименту.

А розпочалась історія підприємства у 2002 році, коли побудували борошномельний комплекс «Явірмлин» – із врахуванням найкращих європейських технологій. До існуючих технологічних рішень на підприємстві додалися нові, такі як вдосконалення технології очищення зерна, впровадження системи аерозоль-транспорту борошна на склад, а також індивідуально розроблена система рециркуляції повітря. Остання інновація, була впроваджена у дію млинів вперше в Україні.

Серед досягнень підприємства також першість серед вітчизняних млинів у проходженні сертифікації за ISO 9001.

Вінницяхліб працює з 1933 року, виробляє 200 тонн на добу, впроваджує понад 20 новинок щороку.

Історія Вінницького хлібопечення розпочалася в 1933 році. З того часу підприємство «Вінницяхліб» пододало довгий шлях реконструкцій та переоснащень, напрацювало великий унікальний досвід та здобуло репутацію флагмана хлібної справи у Вінницькому регіоні.

Підприємству вдалося поєднати автоматизацію виробництва хліба, ручну працю і високу якість продукції. Саме збереження класичних технологій і ручної праці на окремих етапах виробництва дозволяло досягати високих смакових якостей виробів. У виробництві продукції традиційно не застосовують жодних хімікатів і консервантів. Політика підприємства спрямована, перш за все, на оздоровлення людей. На цьому і будується власний неповторний стиль «Вінницяхліб» та його репутація в регіоні.

Потужність підприємства на сьогоднішній день складає близько 200 тонн продукції на добу.

Основними видами продукції є стандартні сорти хліба, здобні вироби, а також печиво, кондитерські та бараночні вироби. За 77 років діяльності підприємства було розроблено та впроваджено у виробництво понад 150 сортів хлібобулочних, 66 кондитерських та 15 бараночних видів продукції. А загальний асортиментний ряд «Вінницяхліб» перевищує 200 найменувань і включає продукцію різних цінових діапазонів. Щорічно асортимент поповнюється приблизно на 20 новинок. Успіхи в розробці виробів та в виробництві високоякісної продукції неодноразово відзначались державними нагородами та перемогами в професійних конкурсах. І все це досягнення висококваліфікованого колективу підприємства, який передає свій безцінний досвід з покоління в покоління. На сьогодні штат підприємства налічує понад 1000 працівників.

Цех кондитерських виробів працює з 1991 року, має понад 120 найменувань продукції в асортименті.

Цех кондитерських виробів, з 1958 року діяв як Хлібозавод № 2, що входив до об'єднання підприємств харчової промисловості – «Львівський хлібокомбінат». А у 1986 році на цій території розпочалося будівництво нового кондитерського цеху. В 1991 році кондитерський цех запрацював і випускав 100 найменувань кондитерських виробів щороку.

З 2002 по 2007 рік цех провадив свою діяльність у складі корпорації «ЕкоЛан».

Сьогодні ВП «ЦКВ» та, зокрема, його ключовий підрозділ Цех «ЗХНФ» (заморожених хлібних напівфабрикатів) – один із найсучасніших в країні за комплектацією хлібозавод європейського рівня, оснащений повністю автоматизованими високотехнологічними лініями провідних світових виробників. Запуск унікального в Україні повністю автоматизованого заводу відбувся в 2010 році. Інвестиції в першу чергу проекту склали близько 100 мільйонів гривень.

Цех заморожених хлібних напівфабрикатів – це підприємство, яке спеціалізується на виготовленні хлібних напівфабрикатів та продукції високого ступеню готовності, використовуючи при цьому технологію шокової заморозки. У процесі виробництва на заводі повністю виключено вплив людського фактору на якість продукції, а функції працівників зводяться до запуску ліній та технологічного контролю за відповідними показниками процесу виробництва на моніторах. Сучасне обладнання дозволяє виготовляти широкий асортиментний ряд. Середньодобова потужність виробничого підрозділу – 12 тонн або 360 тисяч хлібців на добу.

Листково-дріжджові напівфабрикати представлені 25 різновидами з натуральними солодкими та пікантними начинками на будь-який смак. Особливою популярністю, в т.ч. у сегменті NoReCa та серед мереж супермаркетів, користується європейська преміум-продукція – багети, чабатти, круасани тощо.

Асортимент підприємства налічує 42 найменування продукції, яка реалізується у роздрібній мережі під торговими марками «Grill Bakery» та «Panerini».

Цех кондитерських виробів — один із небагатьох хлібних підприємств в країні, яке при впровадженні європейських сортів хліба, консультують технологи з Бельгії, Франції, Австрії, Німеччини, Італії, Польщі та інші провідні фахівці. А технологи в свою чергу, проходили стажування у Франції, де переймали найновіший світовий досвід та технології хлібопечення.

У вересні 2010 року ПрАТ «Концерн Хлібпром» впровадив та сертифікував на заводі систему управління якістю та безпекою виробництва продукції відповідно до стандартів НАССР та вимог міжнародного стандарту ISO 22000:2005.

Система управління якістю і безпекою виробництва попереджує виникнення потенційних ризиків і забезпечує контроль за безпекою продукту на усіх етапах виробничого ланцюга – від постачання сировини та матеріалів до відвантаження готової продукції замовнику.

Показники діяльності ПрАТ «Концерн Хлібпром» за 2020-2021 рр. наведені у табл. 3.2 [23].

Таблиця 3.2

Техніко-економічні показники ПрАТ «Концерн Хлібпром» за 2020-2021 рр.

Показники	2020	2021	Відхилення	
			абсолютне	відносне
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	1269772	1474880	205108	16,15
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	1208283	1431811	223528	18,50
Матеріальні витрати, тис. грн	590837	793807	202970	34,35
Прибуток від реалізації, тис. грн	61489	43069	-18420	-29,96
Обсяг виробленої продукції, т	25450	28500	3050	11,98
Основні засоби, тис. грн	672044	758388	86344	12,85
Оборотні активи, тис. грн	230562	273401	42839	18,58
Середньорічна вартість активів, тис. грн	744796	848989	104193	13,99
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	284294	301352	17058	6,00

Показники	2020	2021	Відхилення	
			абсолютне	відносне
Середньорічна вартість позикового капіталу, тис. грн	460502	547637	87135	18,92
Поточні зобов'язання, тис. грн	218225	280732	62507	28,64
Поточні активи, тис. грн	230562	273401	42839	18,58
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток або збиток)	37663	21989	-15674	-41,62
Чистий фінансовий результат (прибуток або збиток)	43932	17058	-26874	-61,17

Джерело: систематизовано на основі [23]

Чистий дохід ПрАТ «Концерн Хлібпром» у 2021 році збільшився на 16,15 %, при тому що собівартість зросла на 18,5 %. Таке перевищення темпів зростання собівартості над темпами зростання чистого доходу від реалізації веде до зниження прибутку від реалізації продукції.

Як результат зниження прибутку майже на 30 %. Обсяг виробленої продукції в натуральному вираженні збільшився на 12 %. Спостерігається перевищення темпів зростання чистого доходу від реалізації над обсягом виробництва в натуральному вираженні, що свідчить про підвищення цін та структурні зміни в асортименті продукції.

Загальний результат діяльності – чистий прибуток – був отриманий як у 2020, так і у 2021 роках. Але у 2021 році спостерігається негативна тенденція його зниження на 61,17 %. Причини зниження ефективності діяльності підприємства будуть встановлені при детальному аналізі джерел отримання прибутку.

3.2.2. Аналіз формування та використання прибутку

Для аналізу рівня й динаміки фінансових результатів доцільно представити дані форми № 2 «Звіт про фінансові результати» у вигляді таблиці 3.3.

Оцінка фінансових результатів ПрАТ «Геремно Хліб»

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	2020 рік	2021 рік	абсолютне	відносне
Чистий дохід від реалізації продукції	261773	282246	20473	7,82
Собівартість реалізованої продукції	150461	174888	24427	16,23
Валовий прибуток (збиток)	111312	107358	-3954	-3,55
Інші операційні доходи	3633	2923	-710	-19,54
Адміністративні витрати	10836	10688	-148	-1,37
Витрати на збут	89367	95777	6410	7,17
Інші операційні витрати	9139	17054	7915	86,61
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток або збиток)	5603	-13238	-18841	-
Дохід від участі в капіталі	0	0	0	-
Інші фінансові доходи	4	1	-3	-75,00
Інші доходи	106	267	161	151,89
Фінансові витрати	2713	2776	63	2,32
Втрати від участі в капіталі	0	0	0	-
Інші витрати	65	33	-32	-49,23
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток або збиток)	2935	-15779	-18714	-
Чистий фінансовий результат (прибуток або збиток)	1625	-15779	-17404	-

Фінансовий результат від операційної діяльності у 2021 році був збитковим – 13,24 млн грн. Це пов'язано зі стрімким зростанням цін на матеріальні ресурси, що відобразилося на зростанні собівартості продукції на 16,23 % в порівнянні зі зростанням доходу від реалізації на 7,82 %. Також негативний вплив здійснило зростанням інших операційних витрат на 86,61 %.

Підприємство здійснює фінансову діяльність, від якої отримує не отримує прибутку, що ще більше погіршує стан загальних показників ефективності діяльності підприємства.

Загалом підприємство у 2021 році отримало збиток на суму 15,78 млн грн, тоді як у 2020 році був отриманий прибуток у розмірі 1,63 млн грн.

Оцінка фінансових результатів ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	2020 рік	2021 рік	абсолютне	відносне
Чистий дохід від реалізації продукції	1269772	1474880	205108	16,15
Собівартість реалізованої продукції	803394	1011340	207946	25,88
Валовий прибуток (збиток)	466378	463540	-2838	-0,61
Інші операційні доходи	7170	5472	-1698	-23,68
Адміністративні витрати	144285	149198	4913	3,41
Витрати на збут	260604	271273	10669	4,09
Інші операційні витрати	15890	8996	-6894	-43,39
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток або збиток)	52769	39545	-13224	-25,06
Дохід від участі в капіталі	0	0	0	-
Інші фінансові доходи	4565	2412	-2153	-47,16
Інші доходи	40310	8352	-31958	-79,28
Фінансові витрати	58559	28320	-30239	-51,64
Втрати від участі в капіталі	0	0	0	-
Інші витрати	1422	0	-1422	-100,00
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток або збиток)	37663	21989	-15674	-41,62
Чистий фінансовий результат (прибуток або збиток)	43932	17058	-26874	-61,17

Фінансовий результат від операційної діяльності як у 2020, так і у 2021 році був прибутковим, хоча спостерігається тенденція зниження операційного прибутку на 25,06 %. Це пов'язано зі стрімким зростанням цін на матеріальні ресурси, що відобразилося на зростанні собівартості продукції на 25,88 % в порівнянні зі зростанням доходу від реалізації на 16,15 %. Також негативний вплив здійснило зростанням адміністративних витрат та витрат на збут.

Підприємство здійснює фінансову діяльність, від якої отримує певні доходи, але, на жаль, витрат перевищують доходи, що погіршує стан загальних показників ефективності діяльності підприємства.

Так за рахунок неефективної фінансової діяльності чистий прибуток підприємства знизився ще на 36 пр. пунктів.

Загалом підприємство у 2021 році отримало прибуток на суму 17,06 млн

грн, тоді як у 2020 році він становив – 43,93 млн грн.

Аналіз складу та структури прибутку від звичайної діяльності підприємства наведений у табл. 3.5 та 3.6.

Таблиця 3.3

Аналіз складу і структури прибутку від звичайної діяльності ПрАТ «Теремно Хліб»

Показники	2020 рік	2021 рік	Структура, %		Відхилення тис. грн	Відносне відхилення, %
			2020 рік	2021 рік		
Прибуток від операційної діяльності	5603	-13238	190,9	-83,9	-18841	-336,27
Прибуток від участі в капіталі	0	0	0,0	0,0	0	0,00
Інший фінансовий прибуток	-2668	-2541	-90,9	-16,1	127	-4,76
Прибуток від звичайної діяльності	2935	-15779	100	100	-18714	-637,61

Прибуток від звичайної діяльності у 2020 році на ПрАТ «Теремно Хліб» становив майже 3 млн грн. Основним джерелом був прибуток від операційної діяльності. Підприємство понесло збитки у 2020 році від фінансової діяльності на суму 2,7 млн грн.

У 2021 році діяльність підприємства була збитковою за всіма видами діяльності. За операційною діяльністю підприємство отримало збиток на суму 13,2 млн грн, а за фінансовою діяльністю – на суму 15,8 млн грн.

Таблиця 3.4

Аналіз складу і структури прибутку від звичайної діяльності ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показники	2020 рік	2021 рік	Структура, %		Відхилення		Відносне відхилення, %
			2020 рік	2021 рік	тис. грн	%	
Прибуток від операційної діяльності	52769	39545	140,1	179,8	-13224	39,7	-25,06
Прибуток від участі в капіталі	0	0	0	0	0	0	0,0
Інший фінансовий прибуток	-15106	-17556	-40,1	-79,8	-2450	-39,7	16,22

Показники	2020 рік	2021 рік	Структура, %		Відхилення		Відносне відхилення, %
			2020 рік	2021 рік	тис. грн	%	
Прибуток від звичайної діяльності	37663	21989	100	100	-15674	0	-41,62

Прибуток від звичайної діяльності у 2020 році на ПрАТ «Концерн Хлібпром» становив 37,7 млн грн. Основним джерелом був прибуток від операційної діяльності – 52,8 млн грн. Підприємство понесло збитки у 2020 році від фінансової діяльності на суму 15,1 млн грн.

У 2021 році результати діяльності підприємства погіршилися. Прибуток від операційної діяльності знизився на 25 %. А збиток від фінансової діяльності зріс на 16,2 %. Загальний прибуток від звичайної діяльності у 2021 році в порівнянні з 2020 роком знизився на 41,6 %.

Для більш глибокого аналізу та визначення впливу різних факторів на прибуток підприємства проведемо факторний аналіз прибутку.

Таблиця 3.5

Факторний аналіз прибутку ПрАТ «Теремно Хліб»

Показники	2020 рік	2021 рік	Відхилення
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	261773	282246	20473
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	250664	281353	30689
Прибуток від реалізації, тис. грн	11109	893	-10216
Обсяг виробленої продукції, т	6500	6800	300
Собівартість 1 т, тис. грн	38,56	41,38	2,81
Ціна 1 т, тис. грн	40,27	41,51	1,23
Вплив зміни обсягу виробленої продукції	$\Pi_{\text{РП}} = \text{П}_{\text{баз}} \cdot (\text{В}_{\text{звіт}} - \text{В}_{\text{баз}}) / (\text{В}_{\text{баз}})$		512,7
Вплив зміни собівартості одиниці продукції	$\Pi_{\text{С}} = (\text{С}_{\text{од}_{\text{баз}}} - \text{С}_{\text{од}_{\text{звіт}}}) \cdot \text{В}_{\text{звіт}}$		-19119,9
Вплив зміни ціни одиниці продукції	$\Pi_{\text{Ц}} = (\text{Ц}_{\text{звіт}} - \text{Ц}_{\text{баз}}) \cdot \text{В}_{\text{звіт}}$		8021,0
Загальний вплив факторів			-10216

Визначено вплив трьох факторів на зміни прибутку підприємства від операційної діяльності: обсягу виробництва продукції в натуральному

вираженні, собівартості одиниці продукції та ціни одиниці продукції.

Зростання обсягу виробництва продукції на 300 т привело до зростання прибутку від реалізації на 512,7 тис. грн.

Зростання ціни одиниці продукції на 1,23 тис. грн привело до отримання додаткового прибутку на суму 8 млн грн.

Найгірший вплив на зміну прибутку від реалізації здійснило зростання собівартості одиниці продукції на 2,81 тис. грн, що становило у загальному обсязі збиток у сумі 19,1 млн грн.

Таким чином, можна зазначити, що найбільший вплив на зміну показників ефективності діяльності підприємства здійснило зростання собівартості одиниці продукції.

Таблиця 3.6

Факторний аналіз прибутку ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показники	2020 рік	2021 рік	Відхилення
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	1269772	1474880	205108
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	1208283	1431811	223528
Прибуток від реалізації, тис. грн	61489	43069	-18420
Обсяг виробленої продукції, т	25450	28500	3050
Собівартість 1 т, тис. грн	47,48	50,24	2,76
Ціна 1 т, тис. грн	49,89	51,75	1,86
Вплив зміни обсягу виробленої продукції	$\Pi_{\text{РП}} = \text{П}_{\text{баз}} \cdot (\text{В}_{\text{звіт}} - \text{В}_{\text{баз}}) / (\text{В}_{\text{баз}})$		7369,0
Вплив зміни собівартості одиниці продукції	$\Pi_{\text{С}} = (\text{С}_{\text{од}_{\text{баз}}} - \text{С}_{\text{од}_{\text{звіт}}}) \cdot \text{В}_{\text{звіт}}$		-78723,9
Вплив зміни ціни одиниці продукції	$\Pi_{\text{Ц}} = (\text{Ц}_{\text{звіт}} - \text{Ц}_{\text{баз}}) \cdot \text{В}_{\text{звіт}}$		52934,9
Загальний вплив факторів			-18420

Визначено вплив трьох факторів на зміни прибутку підприємства від операційної діяльності: обсягу виробництва продукції в натуральному вираженні, собівартості одиниці продукції та ціни одиниці продукції.

Загальний прибуток від реалізації знизився на 18,42 млн грн. Головним чинником, який вплинув на зниження прибутку було зростання собівартості продукції на 2,76 тис. грн, що становило 78,72 млн грн недоотриманого прибутку.

Зростання ціни одиниці продукції на 1,86 тис. грн лише частково компенсувало втрати від негативного впливу чинника «собівартість» на суму 52,9 млн грн.

Також позитивно відобразилося на зростанні прибутку збільшення обсягу виробництва хліба на 3050 тонн, що становило 7,6 млн грн.

Таким чином, можна зазначити, що найбільший вплив на зміну показників ефективності діяльності підприємства здійснило зростання собівартості одиниці продукції.

При аналізі прибутку важливо розділяти вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на його рівень. Узагальнено прибуток підприємства є результатом приросту його доходності за рахунок різноманітних чинників.

Доходність підприємства розглядається як добуток промислової продуктивності на коефіцієнт співвідношення цін одиниці продукту і одиниці ресурсу. Останнє співвідношення називають фінансовою продуктивністю (дефлятором ціни), оскільки воно характеризує міру відшкодування додаткових витрат в ціні продукції, що реалізовується, в результаті зростання собівартості (витрат ресурсів) за рахунок зростання цін на ресурси.

Якщо представити взаємозв'язок цих показників в індексній формі, то з'явиться можливість звичайними методами факторного аналізу дати кількісну оцінку впливу виробничої і фінансової продуктивності на доходність підприємства і прибуток.

Таблиця 3.7

Аналіз чинників доходності виробництва ПрАТ «Теремно Хліб»

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	261773	282246	20473	7,82
Матеріальні витрати, тис. грн	112799	123407	10608	9,40
Обсяг реалізації продукції, т	6500	6800	300	4,62
Обсяг використаних ресурсів, тис. т	7345	7650	305	4,15
Середня ціна 1 т продукції, тис. грн	40,27	41,51	1,23	3,06

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Середня ціна одиниці ресурсу, тис. грн	15,36	16,13	0,77	5,04
Доходність виробництва	2,32	2,29	-0,03	-1,45
<i>Продуктивність ресурсів</i>	0,88	0,89	0,004	0,44
<i>Фінансова продуктивність</i>	2,62	2,57	-0,049	-1,88

Доходність підприємства, яка відображає відношення чистого доходу від реалізації продукції до матеріальних витрат, на ПрАТ «Теремно Хліб» знизилася на 0,03 пункти. На рівень доходності виробництва впливають продуктивність ресурсів (внутрішній чинник) та фінансова продуктивність (зовнішній чинник). Великі підприємства головну увагу звертають на проблеми контролю за змінами промислової продуктивності і намагаються знизити роль зовнішнього чинника, або фінансової продуктивності. Річ у тому, що однією з умов процвітання підприємства є розширення ринку збуту продукції за рахунок зниження ціни.

Оскільки цей процес не супроводжується зниженням цін на споживані ресурси, то роль дефлятора ціни у формуванні доходності підприємства знижується. Це природним чином перемикає сферу зусиль керівництва на контроль за змінами промислової продуктивності, тобто за внутрішніми чинниками: зниженням матеріаломісткості і трудомісткості продукції, підвищенням віддачі основних фондів і т.і.

Продуктивність ресурсів зросла у 2021 році на 0,01 пункт, що свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів підприємства. Фінансова продуктивність у 2021 році знизилася на 0,05 пунктів.

Це свідчить про підвищення впливу зовнішніх чинників на ефективність роботи підприємства, зокрема зростання цін на ресурси підприємства.

Підприємству слід звернути увагу на подолання впливу зовнішніх чинників на результативність діяльності підприємства.

Таблиця 3.8

Факторний аналіз доходності виробництва ПрАТ «Теремно Хліб»

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	вплив факторів	
				продуктивність ресурсів	фінансова доходність
Доходність виробництва	2,32	2,29	-0,03	0,010	-0,044
Продуктивність ресурсів	0,88	0,89	0,004	0,010	-
Фінансова продуктивність	2,62	2,57	-0,049	-	-0,044

Факторний аналіз доходності виробництва показує позитивний вплив зростання продуктивності ресурсів на доходність виробництва (0,01 пункт) та негативний вплив зниження фінансової продуктивності на доходність виробництва (0,044 пункти).

Таблиця 3.9

Аналіз чинників доходності виробництва ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	1269772	1474880	205108	16,15
Матеріальні витрати, тис. грн	590837	793807	202970	34,35
Обсяг реалізації продукції, т	25450	28500	3050	11,98
Обсяг використаних ресурсів, тис. т	28249,5	31350	3100,5	10,98
Середня ціна 1 т продукції, тис. грн	49,89	51,75	1,86	3,72
Середня ціна одиниці ресурсу, тис. грн	20,91	25,32	4,41	21,07
Доходність виробництва	2,15	1,86	-0,29	-13,55
<i>Продуктивність ресурсів</i>	0,90	0,91	0,008	0,91
<i>Фінансова продуктивність</i>	2,39	2,04	-0,342	-14,33

Доходність підприємства, яка відображає відношення чистого доходу від реалізації продукції до матеріальних витрат, на ПрАТ «Концерн Хлібпром» знизилася на 0,29 пунктів.

Продуктивність ресурсів зросла у 2021 році на 0,01 пункт, що свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів підприємства. Фінансова продуктивність у 2021 році знизилася на 0,34 пункти. Це свідчить про значне

підвищення впливу зовнішніх чинників на ефективність роботи підприємства, зокрема зростання цін на ресурси підприємства.

Підприємству слід звернути увагу на подолання впливу зовнішніх чинників на результативність діяльності підприємства.

Таблиця 3.10

Факторний аналіз доходності виробництва ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	вплив факторів	
				продуктивність ресурсів	фінансова доходність
Доходність виробництва	2,15	1,86	-0,29	0,02	-0,31
Продуктивність ресурсів	0,90	0,91	0,01	0,02	-
Фінансова продуктивність	2,39	2,04	-0,34	-	-0,31

Факторний аналіз доходності виробництва показує позитивний вплив зростання продуктивності ресурсів на доходність виробництва (0,02 пункти) та негативний вплив зниження фінансової продуктивності на доходність виробництва (0,31 пункт). Встановлено значний вплив на доходність підприємства зовнішніх чинників, зокрема зростання цін на ресурси виробництва.

3.2.3. Факторний аналіз рентабельності виробництва

Для повної діагностики результативності діяльності підприємства недостатньо провести аналіз лише динаміки прибутку підприємства. Більш об'єктивні висновки можна зробити, досліджуючи відносні показники результативності, такі як рентабельність.

У процесі аналізу оцінюють рівень та динаміку показників рентабельності виробництва, продукції, продажів, активів, власного капіталу, позикового капіталу тощо.

Розраховані показники рентабельності зведені у табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Показники рентабельності ПрАТ «Теремно Хліб»

Показник	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення
1. Рентабельність виробництва, %	0,005	-0,048	-0,053
Чистий прибуток	1625	-15779	-17404
Основні засоби	269166	288843	19677
Оборотні активи	37887	39036	1149
2. Рентабельність продукції, %	0,006	-0,056	-0,063
Собівартість продукції	250664	281353	30689
3. Рентабельність продажів, %	0,006	-0,056	-0,062
Чистий дохід від реалізації	261773	282246	20473
4. Рентабельність активів,%	0,011	-0,110	-0,121
Середньорічна вартість активів	146049	143589	-2460
5. Рентабельність власного капіталу,%	0,019	-0,215	-0,235
Середньорічна вартість власного капіталу	83724	73233	-10491
6. Рентабельність позикового капіталу, %	0,026	-0,224	-0,250
Середньорічна вартість позикового капіталу	62325	70356	8031

У 2021 році на ПрАТ «Теремно Хліб» діяльність була збитковою, тому всі показники відображають рівень збитковості використання ресурсів підприємства, власного та позикового капіталу, продажів та продукції.

У 2020 році показники рентабельності знаходилися на дуже низькому рівні. Так рентабельність виробництва становила лише 0,5 %, рентабельність активів – 1,1 %, рентабельність продукції та продажів знаходяться на рівні 0,6 %. Найвищою є рентабельність використання позикового капіталу, яка становить 2,6 %.

Особливістю хлібопекарської галузі є невисока рентабельність продукції та виробництва, близько 5-10 %, але навіть такого рівня показники ПрАТ «Теремно Хліб» не досягли.

Для визначення більш впливових чинників на зміну показників результативності діяльності підприємства проведемо факторний аналіз різних показників рентабельності за декількома моделями.

Перша модель надає можливість встановити найбільш вагомі чинники, які впливають на зміну рентабельності активів підприємства. Такими чинниками є рентабельність продажів та оборотність активів підприємства.

Дані та розрахунок наведений у табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Факторний аналіз рентабельності активів ПрАТ «Теремно Хліб»

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий прибуток, тис. грн	1625	-15779	-17404	-1071,02
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	261773	282246	20473	7,82
Середньорічна вартість активів, тис. грн	146049	143589	-2460	-1,68
Рентабельність активів, %	0,011	-0,110	-0,121	-0,121
Рентабельність продажів, %	0,006	-0,056	-0,062	-0,111
Оборотність активів, обороти	1,792	1,966	0,173	-0,010

На зниження показника рентабельності активів негативно вплинуло зниження рентабельності продажів, що становило 0,111 пунктів. Навіть підвищення оборотності активів не змогло компенсувати зниження рентабельності активів підприємства.

Стан підприємства значно погіршився у 2021 році в порівнянні з попереднім роком.

Розраховані показники рентабельності ПрАТ «Концерн Хлібпром» наведені у табл. 3.13.

Таблиця 3.13

Показники рентабельності показників ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показник	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення
1. Рентабельність виробництва, %	0,049	0,017	-0,032
Чистий прибуток	43932	17058	-26874
Основні засоби	672044	758388	86344
Оборотні активи	230562	273401	42839
2. Рентабельність продукції, %	0,036	0,012	-0,024
Собівартість продукції	1208283	1431811	223528
3. Рентабельність продажів, %	0,035	0,012	-0,023
Чистий дохід від реалізації	1269772	1474880	205108

Показник	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення
4. Рентабельність активів,%	0,059	0,020	-0,039
Середньорічна вартість активів	744796	848989	104193
5. Рентабельність власного капіталу,%	0,155	0,057	-0,098
Середньорічна вартість власного капіталу	284294	301352	17058
6. Рентабельність позикового капіталу, %	0,095	0,031	-0,064
Середньорічна вартість позикового капіталу	460502	547637	87135

У 2021 році на ПрАТ «Концерн Хлібпром» результати діяльності значно погіршилися. Всі показники рентабельності знизилися.

Так, рентабельність виробництва знизилася на 0,03 пункти, рентабельність активів – на 0,039 пунктів, рентабельність продукції та продажів – на 0,02 пункти. Найбільше зниження відбулося за показником рентабельності власного капіталу – на 0,098 пунктів. Що свідчить про зниження ефективності використання власного капіталу. Також зниження відбулося за показником рентабельності позикового капіталу – на 0,064 пункти.

Для визначення більш впливових чинників на зміну показників результативності діяльності підприємства проведемо факторний аналіз різних показників рентабельності за декількома моделями.

Перша модель надає можливість встановити найбільш вагомі чинники, які впливають на зміну рентабельності активів підприємства.

Дані та розрахунок наведений у табл. 3.14.

Таблиця 3.14

Факторний аналіз рентабельності активів ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий прибуток, тис. грн	43932	17058	-26874	-61,17
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	1269772	1474880	205108	16,15
Середньорічна вартість активів, тис. грн	744796	848989	104193	13,99
Рентабельність активів, %	0,059	0,020	-0,039	-0,039
Рентабельність продажів, %	0,035	0,012	-0,023	-0,0393
Оборотність активів, обороти	1,705	1,737	0,032	0,0004

На зниження показника рентабельності активів негативно вплинуло зниження рентабельності продажів, що становило 0,039 пунктів. Навіть підвищення оборотності активів на 0,032 обороти не змогло компенсувати загальне зниження рентабельності активів підприємства.

Стан підприємства має тенденцію до зниження ефективності.

У другій моделі у якості показника результативності діяльності підприємства обрано рентабельність власного капіталу (модель Дюпона). До чинників, які впливають на рентабельність власного капіталу обрано рентабельність продажів, оборотність активів та фінансовий леверидж. Кожен з показників відображає одну з сторін діяльності підприємства: операційну, інвестиційну та фінансову.

Розрахунок показників та результати факторного аналізу для ПрАТ «Теремно Хліб» наведені у табл. 3.15.

Таблиця 3.15

Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю Дюпона ПрАТ «Теремно Хліб»

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий прибуток, тис. грн	1625	-15779	-17404	-1071,02
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	261773	282246	20473	7,82
Середньорічна вартість активів, тис. грн	146049	143589	-2460	-1,68
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	83724	73233	-10491	-12,53
Рентабельність власного капіталу, %	0,019	-0,215	-0,235	-0,235
Рентабельність продажів, %	0,006	-0,056	-0,062	-0,194
Оборотність активів, обороти	1,792	1,966	0,173	-0,017
Фінансовий леверидж	1,744	1,961	0,216	-0,024

Рентабельність власного капіталу у 2021 році знизилася на 0,235 пунктів. Найбільший вплив на зниження рентабельності власного капіталу здійснило зниження рентабельності продажів. Навіть підвищення показників оборотності активів (на 0,173 обороти) та фінансового левериджу (на 0,216 пунктів) не змогли компенсувати негативний вплив ринкового чинника.

Підприємство не змогло у 2021 році адаптуватися до різкої зміни умов ринкової кон'юнктури.

Розрахунок показників та результати факторного аналізу для ПрАТ «Концерн Хлібпром» наведені у табл. 3.16.

Таблиця 3.16

Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю Дюпона ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий прибуток, тис. грн	43932	17058	-26874	-61,17
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	1269772	1474880	205108	16,15
Середньорічна вартість активів, тис. грн	744796	848989	104193	13,99
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	284294	301352	17058	6,00
Рентабельність власного капіталу, %	0,155	0,057	-0,098	-0,098
Рентабельність продажів, %	0,035	0,012	-0,023	-0,103
Оборотність активів, обороти	1,705	1,737	0,032	0,001
Фінансовий леверидж	2,620	2,817	0,197	0,004

Рентабельність власного капіталу у 2021 році знизилася на 0,098 пунктів. Негативний вплив на зниження рентабельності власного капіталу (на 0,098) здійснило зниження рентабельності продажів на 0,103 пункти. Підвищення показників оборотності активів (на 0,032 обороти) та фінансового левериджу (на 0,197 пунктів) трохи компенсувати негативний вплив ринкового чинника. Підприємству слід звернути увагу на заходи швидкого реагування на зміну умов ринкової кон'юнктури.

Третя модель є модернізацією моделі Дюпона. В моделі додано чинник, який надає можливість оцінити перспективи розвитку підприємства. Це частка прибутку, який використовується на накопичення. При цьому рентабельність власного капіталу розраховується шляхом ділення нерозподіленого прибутку на середньорічну вартість капіталу. Використання цього показника у моделі викликає певні сумніви, враховуючи те, що його значення може дорівнювати нулю може бути від'ємним при отриманні позитивного значення чистого

прибутку поточного року. В такому випадку факторний аналіз стає неможливим, так як при перемноженні чинників між собою можна отримати нуль.

Розрахунок показників та результати факторного аналізу за моделлю 3 для ПрАТ «Теремно Хліб» наведені у табл. 3.17.

Таблиця 3.17

**Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю 3
ПрАТ «Теремно Хліб»**

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий прибуток, тис. грн	1625	-15779	-17404	-1071,02
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	261773	282246	20473	7,82
Середньорічна вартість активів, тис. грн	146049	143589	-2460	-1,68
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	83724	73233	-10491	-12,53
Прибуток, що використовується на накопичення, тис. грн	225	1	-224	-99,56
Рентабельність власного капіталу, %	0,003	0	-0,003	-0,003
Рентабельність продажів, %	0,006	-0,056	-0,062	-0,027
Оборотність активів, обороти	1,792	1,966	0,173	-0,002
Фінансовий леверидж	1,744	1,961	0,216	-0,003
Частка прибутку на розширення виробництва	0,138	0	-0,138	0,030

Трактування показників розрахунку, коли порівнюються між собою рентабельність та збитковість, потребує певного пояснення. Рентабельність власного капіталу знизилася на 0,003 пункти. Найбільший вплив здійснили два чинники: частка прибутку на розширення виробництва та рентабельність продажів. Зменшення частки прибутку на розширення виробництва призвело до зростання збитковості 0,03 пункти. Зміна інших показників призвела до зниження збитковості рентабельності власного капіталу.

Розрахунок показників та результати факторного аналізу за моделлю 3 для ПрАТ «Концерн Хлібпром» наведені у табл. 3.18.

Таблиця 3.18

**Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю 3
ПрАТ «Концерн Хлібпром»**

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий прибуток, тис. грн	43932	17058	-26874	-61,17
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	1269772	1474880	205108	16,15
Середньорічна вартість активів, тис. грн	744796	848989	104193	13,99
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	284294	301352	17058	6,00
Прибуток, що використовується на накопичення, тис. грн	2510	1520	-990	-39,44
Рентабельність власного капіталу, %	0,009	0,005	-0,004	-0,004
Рентабельність продажів, %	0,035	0,012	-0,023	-0,006
Оборотність активів, обороти	1,705	1,737	0,032	0,0001
Фінансовий леверидж	2,620	2,817	0,197	0,0002
Частка прибутку на розширення виробництва	0,057	0,089	0,032	0,002

Рентабельність власного капіталу знизилася на 0,004 пункти. Найбільший вплив здійснили два чинники: зростання частки прибутку на розширення виробництва та зниження рентабельності продажів.

Збільшення частки прибутку на розширення виробництва на 0,032 пункти призвело до зростання рентабельності 0,002 пункти. Зниження рентабельності продажів призвело до зниження рентабельності власного капіталу на 0,006 пунктів. Це свідчить про дві проблеми: зниження активності на ринку та зниження інтенсивності технічної політики підприємства.

Проблеми у двох підприємств майже однакові. Але масштаб діяльності Другого підприємства – ПрАТ «Концерн Хлібпром» – надає певні переваги в адаптації до зміни ринкового середовища.

Модель 4 є модернізацією моделі 3, в яку внесені показники фінансової діяльності підприємства, що характеризують його ліквідність та платоспроможність.

Розрахунок показників та результати факторного аналізу за моделлю 4 для ПрАТ «Теремно Хліб» наведені у табл. 3.19.

Таблиця 3.19

**Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю 4
ПрАТ «Теремно Хліб»**

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий прибуток, тис. грн	1625	-15779	-17404	-1071,02
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	261773	282246	20473	7,82
Середньорічна вартість активів, тис. грн	146049	143589	-2460	-1,68
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	83724	73233	-10491	-12,53
Прибуток, що використовується на накопичення, тис. грн	225	1	-224	-99,56
Поточні зобов'язання, тис. грн	56671	59359	2688	4,74
Поточні активи, тис. грн	37887	39036	1149	3,03
Рентабельність власного капіталу, %	0,003	0	-0,003	-0,003
Фінансовий леверидж	1,744	1,961	0,216	0,0003
Частка поточних зобов'язань до активів	0,388	0,413	0,025	0,0002
Поточна ліквідність	0,669	0,658	-0,011	-0,0001
Оборотність поточних активів	6,909	7,230	0,321	0,0001
Рентабельність продажів	0,006	-0,056	-0,062	-0,033
Частка прибутку на розширення виробництва	0,138	0	-0,139	0,030

Як у попередніх розрахунках за моделлю 3 найбільший вплив на зниження рентабельності власного капіталу здійснили рентабельність продажів та частка прибутку, який спрямовується на розширення виробництва. Значення введених додаткових показників фінансової діяльності підприємства майже не вплинуло на показник рентабельності власного капіталу.

Розрахунок показників та результати факторного аналізу за моделлю 4 для ПрАТ «Концерн Хлібпром» наведені у табл. 3.20.

Таблиця 3.20

**Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю 4
ПрАТ «Концерн Хлібпром»**

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий прибуток, тис. грн	43932	17058	-26874	-61,17
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	1269772	1474880	205108	16,15

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Середньорічна вартість активів, тис. грн	744796	848989	104193	13,99
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	284294	301352	17058	6,00
Прибуток, що використовується на накопичення, тис. грн	2510	1520	-990	-39,44
Поточні зобов'язання, тис. грн	218225	280732	62507	28,64
Поточні активи, тис. грн	230562	273401	42839	18,58
Рентабельність власного капіталу, %	0,009	0,005	-0,004	-0,004
Фінансовий леверидж	2,620	2,817	0,197	0,001
Частка поточних зобов'язань до активів	0,293	0,331	0,038	0,001
Поточна ліквідність	1,057	0,974	-0,083	-0,001
Оборотність поточних активів	5,507	5,395	-0,113	-0,0002
Рентабельність продажів	0,035	0,012	-0,023	-0,006
Частка прибутку на розширення виробництва	0,057	0,089	0,032	0,002

Як у попередніх розрахунках за моделлю 3 найбільший вплив на зниження рентабельності власного капіталу здійснили рентабельність продажів та частка прибутку, який спрямовується на розширення виробництва. Значення введених додаткових показників фінансової діяльності підприємства майже не вплинуло на показник рентабельності власного капіталу.

Проведені дослідження та розрахунки за різними моделями дозволили зробити певні висновки:

а) результативність загальної діяльності підприємства має бути оцінена рентабельність активів (загального капіталу) підприємства, оскільки використання рентабельності власного капіталу у якості узагальнюючого показника применшує участь позикового капіталу у результатах діяльності підприємства;

б) в моделі мають бути показники, які відображають ефективність формування ресурсів підприємства, тим самим впливають на ефективність їх використання і на величину загального прибутку.

Тому, в авторській моделі визначення рівня рентабельності активів було

введено, крім загальноприйнятих показників рентабельності продажів та оборотності активів, коефіцієнт автономії та поточної ліквідності активів, коефіцієнт забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами, плече фінансового важеля та співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості.

Розрахунок показників та результати факторного аналізу за авторською моделлю для ПрАТ «Теремно Хліб» наведені у табл. 3.21.

Таблиця 3.21

Факторний аналіз рентабельності активів ПрАТ «Теремно Хліб» за авторською моделлю

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий прибуток, тис. грн	1625	-15779	-17404	-1071,02
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	261773	282246	20473	7,82
Оборотні активи, тис. грн	37887	39036	1149	3,03
Поточні зобов'язання, тис. грн	56671	59359	2688	4,74
Кредиторська заборгованість, тис. грн	51274	49226	-2048	-3,99
Дебіторська заборгованість, тис. грн	20789	20628	-161	-0,77
Середньорічна вартість активів, тис. грн	146049	143589	-2460	-1,68
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	83724	73233	-10491	-12,53
Рентабельність активів, %	0,011	-0,110	-0,121	-0,121
Рентабельність продажів	0,006	-0,056	-0,062	-0,111
Коефіцієнт оборотності капіталу	6,91	7,23	0,321	-0,005
Співвідношення поточних активів і поточних зобов'язань	0,669	0,658	-0,011	0,002
Питома вага кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях (зворотних)	1,105	1,206	0,101	-0,009
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	2,466	2,386	-0,080	0,004
Коефіцієнт забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами	0,248	0,282	0,033	-0,015
Коефіцієнт автономії	0,573	0,510	-0,063	0,014

На зниження рентабельності активів підприємства найбільший вплив (на 0,111 пункт) здійснило зниження рентабельності продажів на 0,062 пункти. Позитивно вплинули на зниження збитковості діяльності підприємства зростання коефіцієнту оборотності активів (0,005 пунктів), зниження питомої

ваги кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях (0,009 пунктів) та зростання коефіцієнту забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами (0,015 пунктів).

Негативно вплинули та призвели до зростання збитковості такі показники: зниження поточних активів на одиницю поточних зобов'язань (0,002 пункти), зниження співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості (0,004 пункти) та зниження коефіцієнту автономії (0,014 пунктів).

Підприємству слід звернути увагу на підвищення ефективності використання власного капіталу підприємства.

Розрахунок показників та результати факторного аналізу за авторською моделлю для ПрАТ «Концерн Хлібпром» наведені у табл. 3.22.

Таблиця 3.22

Факторний аналіз рентабельності активів ПрАТ «Концерн Хлібпром» за авторською моделлю

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий прибуток, тис. грн	43932	17058	-26874	-61,17
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	1269772	1474880	205108	16,15
Оборотні активи, тис. грн	230562	273401	42839	18,58
Поточні зобов'язання, тис. грн	218225	280732	62507	28,64
Кредиторська заборгованість, тис. грн	171519	233428	61909	36,09
Дебіторська заборгованість, тис. грн	106751	126232	19481	18,25
Середньорічна вартість активів, тис. грн	744796	848989	104193	13,99
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	284294	301352	17058	6,00
Рентабельність активів, %	0,059	0,020	-0,039	-0,039
Рентабельність продажів	0,035	0,012	-0,023	-0,039
Коефіцієнт оборотності капіталу	5,507	5,395	-0,113	-0,0004
Співвідношення поточних активів і поточних зобов'язань	1,057	0,974	-0,083	-0,002
Питома вага кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях (зворотний)	1,272	1,203	-0,070	-0,001
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	1,607	1,849	0,242	0,003

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Коефіцієнт забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами	0,375	0,419	0,043	0,002
Коефіцієнт автономії	0,382	0,355	-0,027	-0,002

На зниження рентабельності активів підприємства найбільший вплив (на 0,039 пунктів) здійснило зниження рентабельності продажів на 0,023 пункти. Позитивно вплинули тільки зміни таких показників, як зростання співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості (0,003 пункт) та збільшення коефіцієнту забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами (0,002).

Зниження коефіцієнту автономії призвело на зниження рентабельності активів на 0,002 пункти. Також негативний вплив здійснили такі чинники, як зниження питомої ваги кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях (0,001 пункт), зниження коефіцієнту автономії (0,002 пункти) та зниження коефіцієнту оборотності активів.

Підприємству слід звернути увагу на підвищення ефективності управління власним та позиковим капіталом підприємства.

3.3. Оцінка ефективності проєкту з підвищення прибутку та рентабельності на підприємствах хлібопекарської галузі

Враховуючи проведений факторний аналіз прибутку та рентабельності на хлібопекарських підприємствах та визначені причин їх зниження пропонується розширити асортимент продукції підприємств продуктом лікувально-профілактичного напрямку. А саме пропонується виробництво бездріжджового хліба з використанням сухої пшеничної закваски фірми «Пуратос».

Бездріжджовий хліб вважається найпростішим і найкориснішим для здоров'я серед усіх видів хлібобулочних виробів. Він легко засвоюється організмом і не порушує кишкову мікрофлору [24]. Бездріжджовий хліб дуже

популярний серед прихильників здорового харчування. І на це є достатньо інших причин. Відомо, що завдяки натуральним «диким» дріжджам такий хліб:

1. не порушує мікрофлори кишечника. Дріжджовий хліб може порушити баланс (кількість і склад) корисних бактерій у кишечнику. Як наслідок, це призводить до дисбактеріозу й розладу травлення;

2. містить більше корисних речовин. У процесі приготування хліба на дріжджах частину цукрів та інших речовин «споживають» мікроорганізми. Відповідно, у бездріжджовому хлібі всі поживні речовини зберігаються;

3. краще засвоюється організмом, покращує травлення, активізує роботу м'язів травного тракту. М'якуш бездріжджового хліба більш щільний і грубий. Він «змушує» працювати кишечник, налагоджує процес травлення;

4. не викликає метеоризму. Однією з причин газоутворення в кишечнику є вживання дріжджового хліба. Дріжджі в його складі розпушують тісто, утворюючи велику кількість пір з вуглекислим газом, і «продовжують» свою роботу в кишечнику, викликаючи здуття та неприємні відчуття. Хліб на заквасці не викликає таких проблем [24].

Закваска – це натуральний компонент, який складається з води, борошна та мікроорганізмів. Вона надає виробам необхідний смак, аромат і структуру. Процес ферментації забезпечують мікроорганізми, що використовують крохмаль та мінеральні речовини з борошна, за допомогою чого збільшується об'єм виробу, в той самий час, аромат формується з органічних складових закваски.

Закваска – це натуральний компонент, що покращує смак і поживну цінність хлібобулочних виробів. Вона повністю задовольняє потреби споживачів в смачних, здорових продуктах, вироблених на натуральних інгредієнтах. Крім того, закваски дозволяють пекарям експериментувати та розширювати асортимент продуктів, адже кожна з них має свій унікальний смак та аромат.

«О-Тентік Дурум» – це унікальний активний хлібопекарський компонент на основі пшеничної закваски фірми «Пуратос» [25]. Виробляється за допомогою ферментації на чистих культурах кисломолочних бактерій і дріжджів з повним контролем параметрів на всіх етапах.

Рис. 3.2. Фото пшеничної закваски «О-Тентік Дурум»

Пшенична закваска надає пшеничному хлібу неповторний смак, унікальний аромат, хрустку запашну скоринку.

Переваги використання закваски для клієнтів:

- високоякісні вироби;
- широкий асортимент виробів;
- можна застосовувати в різних процесах виробництва.

Переваги використання закваски для споживачів:

- натуральність і корисність;
- неповторний смак та аромат виробів.

Виробництво бездріжджового пшеничного хліба з використанням сухої пшеничної закваски фірми «Пуратос» дозволить зменшити вихід зі 100 кг тіста – 136-155 кг, та зменшити витрати на виробництво.

Пропонується збільшити долю виробництва лікувально-профілактичних виробів на ПрАТ «Теремно Хліб» та ПрАТ «Концерн Хлібпром» за рахунок виробництва хліба «Бездріжджового пшеничного», хліба функціонального напрямку, призначеного для здорового харчування.

Таким чином, можна сказати, що коло споживачів буде складатися із здорових людей, а також з різними захворюваннями.

Оскільки ринок лікувально-профілактичних хлібобулочних виробів не повністю задовольняє потреби населення, розширення асортименту хлібобулочних виробів лікувально-профілактичного призначення є доцільним. Будемо розширювати асортимент ПрАТ «Теремно Хліб» та ПрАТ «Концерн Хлібпром» шляхом виробництва додатково хліба «Бездріжджового пшеничного» в кількості 80 т на ПрАТ «Теремно Хліб» та 800 т на ПрАТ «Концерн Хлібпром» за рахунок зниження об'ємів виробництва хлібу «Смачного».

Оптова відпускна ціна хліба «Смачного» складає 27,08 тис. грн за тонну. Планується збільшити ціну хлібу «Бездріжджового пшеничного» на кількісну вартість використаної сировини на його виготовлення.

Оскільки ми будемо розширювати асортимент хлібозаводу шляхом виробництва додатково бездріжджового пшеничного хліба з використанням сухої пшеничної закваски фірми «Пуратос» в кількості від обсягів виробництва хліба «Смачного», то для визначення ефективності проєкту порівняємо витрати на сировину для виробництва хліба «Смачного» за стандартною рецептурою та хліба «Бездріжджовий пшеничний».

Доведено, що для досягнення найкращих показників якості хліба за фізико-хімічними та органолептичними показниками, доцільно виробляти хліб з вмістом в ньому 3,0 % сухої закваски «О-Тентік Дурум» [26].

Таблиця 3.23

Зміна витрат на сировину (вихід – 150)

Найменування сировини	Ціна за 1 кг	Хліб «Смачний»		Хліб «Бездріжджовий пшеничний»	
		Норма витрат на 1 кг ГП, кг	Всього за 1 кг ГП, грн	Норма витрат на 1 кг ГП, кг	Всього за 1 кг ГП, грн
Борошно пшеничне в/г	10	0,7	7	0,7	7

Найменування сировини	Ціна за 1 кг	Хліб «Смачний»		Хліб «Бездріжджовий пшеничний»	
		Норма витрат на 1 кг ГП, кг	Всього за 1 кг ГП, грн	Норма витрат на 1 кг ГП, кг	Всього за 1 кг ГП, грн
Борошно пшеничне 1 г.	9,3	0,3	2,79	-	0
Борошно житнє обдирне	7,5	-	0	0,3	2,25
Дріжджі	81	0,023	1,839	-	0
Сіль	70	0,02	1,4	0,018	1,26
Суша закваска «О-Тентік Дурум»	182	-	0	0,04	7,28
Молочна сироватка	25	0,15	3,75	-	0
Маргарин	95	-	0	0,01	0,95
Всього		-	16,78	-	18,74

Відповідно до розрахунків, витрати на сировину і матеріали в розрахунку на 1 т готової продукції хліба «Бездріжджового пшеничного» становлять 18740 грн, а витрати на сировину і матеріали в розрахунку на 1 т готової продукції хліба «Смачного» – 16780 грн.

Оскільки новий хліб «Бездріжджовий пшеничний» передбачений для цільового сегмента споживачів та має лікувально-профілактичні властивості, то із соціального виду продукту (такого як хліб «Смачний»), він переходить у категорію хлібобулочної продукції, що не має меж за рівнем рентабельності, і купувати його будуть споживачі (знаючи про його лікувальні властивості) за ціною вищою, ніж хліб «Смачний».

Для виробництва нового виду виробу не потрібно використовувати та впроваджувати додаткове обладнання на підприємстві, тому собівартість нового хліба зміниться лише на зміну вартості сировини та основних матеріалів. Таким чином, у результаті проведених у табл. 3.23 розрахунків видно, що витрати на виробництво бездріжджового пшеничного хліба з лікувально-профілактичними властивостями зростуть на 1960 грн порівняно з хлібом «Смачним» (18740 – 16780 = 1960 грн).

Тому, собівартість нового хліба буде дорівнювати

$$C = C \text{ хліба «Смачний»} + B, \quad (3.1)$$

де B – збільшення витрат на 1 т ГП нового виду хліба, грн.

Собівартість хліба «Смачного» становить 25700 грн.

$$C = 25700 + 1960 = 27660 \text{ грн.}$$

Враховуючи обмеження рівня рентабельності на соціально значущі продукти, встановимо рентабельність на рівні 5 %.

Граничний розмір торговельної надбавки у роздрібній мережі – 10 %. Тоді оптова відпускна ціна за 1 т хліба «Бездріжджового пшеничного» і з урахуванням рентабельності в розмірі 5 % буде становити:

$$Ц = C \cdot 1,05 = 27660 \cdot 1,05 = 29043 \text{ грн}$$

Прибуток за 1 т продукції становитиме:

$$P = (П/C) \rightarrow П = C \cdot P, \quad (3.2)$$

де P – рентабельність, %.

$$П = 27660 \cdot 0,05 = 1383 \text{ грн}$$

Приріст річний прибутку від виробництва додаткового лікувально-профілактичного виду хліба «Бездріжджового пшеничного» в цілому складе:

$$\Delta П = \Delta ОВ \cdot П, \quad (3.3)$$

де $\Delta ОВ$ – приріст обсягів виробництва нового виду виробу в натуральному вираженні, т/рік ($\Delta ОВ$ для ПрАТ «Теремно Хліб» – 80 т/рік, для ПрАТ «Концерн Хлібпром» – 800 т/рік).

Отже, $\Delta\Pi$ (ПрАТ «Теремно Хліб») = $80 \cdot 1383 = 110,6$ тис. грн;

$\Delta\Pi$ (ПрАТ «Концерн Хлібпром») = $800 \cdot 1383 = 1106,4$ тис. грн.

Розрахунок економічної ефективності впровадження інноваційної технології у виробництво

Інвестиційні затрати на виробництво нового виду продукції за новою технологією складаються з вартості ліцензії на виробництво продукції (50 тис. грн для ПрАТ «Теремно Хліб» та 250 тис. грн для ПрАТ «Концерн Хлібпром») та суми оборотних коштів (ΔOK), які спрямовуються на виробництво додаткового обсягу виробництва продукції.

$$\Delta OK = \Delta B \cdot \Delta OB, \quad (3.4)$$

де ΔB – додаткові витрати на сировину, тис. грн / т;

ΔOB – додатковий обсяг виробництва продукції, т.

ΔOK (ПрАТ «Теремно Хліб») = $1,96 \cdot 80 = 156,8$ тис. грн

ΔOK (ПрАТ «Концерн Хлібпром») = $1,96 \cdot 800 = 1568$ тис. грн

Таким чином, загальна сума інвестицій ($I3$) становить:

$I3$ (ПрАТ «Теремно Хліб») = $50 + 156,8 = 206,8$ тис. грн

$I3$ (ПрАТ «Концерн Хлібпром») = $250 + 1568 = 1818$ тис. грн.

Для оцінки економічної ефективності інвестицій та інвестиційної привабливості проекту з урахуванням фактору часу використовують такі показники:

- чистий приведений (дисконтований) дохід (ЧГП);
- індекс доходності (ІД);
- внутрішню норму доходності (IRR);
- термін окупності інвестицій (Ток).

Для розрахунку показників необхідно визначити розмір приросту прибутку від реалізації додатково виробленої продукції на новому

обладнанні.

Грошовий потік від проєкту визначаємо за формулою

$$D_t = ЧП_t + A_t \quad (3.5)$$

де D_t – грошовий потік від проєкту в $t^{\text{ом}}$ році;

$ЧП_t$ і A_t – відповідно, чистий прибуток і амортизаційні відрахування в $t^{\text{ом}}$ році за проєктом.

Приведений чистий грошовий потік підприємства ЧГП в t -му році від проєкту визначають за формулою

$$ЧГП_t = \frac{D_t}{(1+\alpha)^t} \quad (3.6)$$

де α – реальна ставка дисконтування грошових сум.

Чиста поточна вартість проєкту дозволяє отримати найбільш узагальнену характеристику результату інвестування. Під чистою поточною вартістю проєкту розуміють різницю між приведеним до поточної вартості – (шляхом дисконтування) сумою чистого грошового потоку і сумою інвестованих в його реалізацію засобів.

Розрахунок показника проводимо за формулою

$$NPV = ЧГП_t - IB \quad (3.7)$$

Термін окупності інвестицій визначаємо як період часу, протягом якого сума чистих доходів, дисконтованих на момент початку виробничої діяльності за проєктом, стане рівної сумі інвестицій:

$$\text{Ток} = IB / ЧГП_{\text{сер.}} \quad (3.8)$$

IRR характеризує рівень прибутковості конкретного проєкту і являє собою ту ставку дисконтування, за якою повинен оцінюватися проєкт. При такій ставці дисконтування величина потоків грошових коштів точно дорівнює дисконтованою величиною витрат, тобто, це ставка, при якій чиста

приведена вартість проекту дорівнює нулю.

Таблиця 3.24

Оцінка ефективності інвестиційного проекту на ПрАТ «Теремно Хліб»

Показники	Роки					Всього
	0	1	2	3	4	
Приріст чистого доходу, тис. грн		2318,4	2318,4	2318,4	2318,4	9273,6
Приріст витрат, тис. грн		2208	2208	2208	2208	8832
Відсоток за кредитом (18 %)		37,22	30,52	25,03	20,52	113,30
Інвестиційні кошти в проект, всього тис. грн	206,8					206,8
Приріст прибутку до оподаткування, тис. грн		73,18	79,88	85,37	89,88	328,30
Податок на прибуток		13,17	14,38	15,37	16,18	59,09
Приріст чистого прибутку, тис. грн		60,00	65,50	70,00	73,70	269,20
Приріст грошового потоку, тис. грн		97,23	96,02	95,03	94,22	382,51
ССК, %	18					
ССК, % (ЧГП"-")	35					
Дисконтний множник (18%)		0,847	0,718	0,609	0,516	
Дисконтний множник (35%)		0,741	0,549	0,406	0,301	
ЧГП, тис. грн		82,40	68,96	57,84	48,60	257,80
ЧПП "-)", тис. грн		72,02	52,69	38,63	28,37	191,70
NPV, тис. грн						51,00
NPV "-)", тис. грн						-15,10
Середній ЧГП						64,45
Період окупності, років						3,21
Індекс доходності						1,25
IRR, %						31,12

Чистий прибуток від реалізації в перший рік проекту становить 60 тис. грн, в подальшому він зростає, оскільки в собівартості зменшується величина відсотків за кредит. Інвестиційні витрати за проектом містять витрати на ліцензію та приріст оборотних активів, 206,8 тис. грн.

Проект є доцільним, так як ЧПД за 4 роки реалізації проекту має позитивне значення та дорівнює 51 тис. грн; індекс доходності більший за 1,0; період окупності проекту становить 3,2 роки, що знаходиться у межах

нормативного терміну; ВСД становить 31,12 %, що перевищує ставку за кредитом. Отже, проєкт є інвестиційно привабливим та підвищує ефективність діяльності підприємства.

Таблиця 3.25

Оцінка ефективності інвестиційного проєкту на ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показники	Роки					Всього
	0	1	2	3	4	
Приріст чистого доходу, тис. грн		23184	23184	23184	23184	92736
Приріст витрат, в т.ч.		22080	22080	22080	22080	88320
Амортизація обладнання, тис. грн		0	0	0	0	0
Інвестиційні кошти в проєкт, всього тис. грн	1818					1818
Приріст прибутку до оподаткування, тис. грн		1104	1104	1104	1104	4416
Податок на прибуток		198,72	198,72	198,72	198,72	794,88
Приріст чистого прибутку, тис. грн		905,28	905,28	905,28	905,28	3621,12
Приріст грошового потоку, тис. грн		905,28	905,28	905,28	905,28	3621,12
ССК, %	18					
ССК, % (ЧГП"-")	40					
Дисконтний множник (18%)		0,847	0,718	0,609	0,516	
Дисконтний множник (40%)		0,714	0,510	0,364	0,260	
ЧГП, тис. грн		767,19	650,16	550,98	466,93	2435,26
ЧПП "-", тис. грн		646,63	461,88	329,91	235,65	1674,07
NPV, тис. грн						617,26
NPV "-", тис. грн						-143,93
Середній ЧПП						608,81
Період окупності, років						2,99
Індекс доходності						1,340
IRR, %						35,84

Чистий прибуток від реалізації проєкту становить 905,28 тис. грн. Інвестиційні витрати за проєктом містять витрати на ліцензію та приріст оборотних активів, становлять 1818 тис. грн.

Проєкт є доцільним, так як ЧПД за 4 роки реалізації проєкту має позитивне значення та дорівнює 617,26 тис. грн; індекс доходності більший за

1,0; період окупності проекту становить 3 роки, що знаходиться у межах нормативного терміну; ВСД становить 35,84 %, що перевищує загальну рентабельність активів. Отже, проєкт є інвестиційно привабливим та підвищує ефективність діяльності підприємства.

Хліб «Бездрижджовий пшеничний» – це виріб з лікувально-профілактичними та захисними властивостями, підвищеною харчовою цінністю, більш повним хімічним складом та містить радіопротекторні речовини. Впровадження на підприємстві розробленої рецептури є вигідним та економічно доцільним.

ВИСНОВКИ за Розділом 3

Загальний результат діяльності ПрАТ «Теремно Хліб» – чистий прибуток – був отриманий лише у 2020 році. У 2021 році загальна діяльність підприємства була збитковою. Збиток становив 15,8 млн грн. Це пов'язано зі стрімким зростанням цін на матеріальні ресурси, що відобразилося на зростанні собівартості продукції на 16,23 % в порівнянні зі зростанням доходу від реалізації на 7,82 %. Також негативний вплив здійснило зростання інших операційних витрат на 86,61 %. Підприємство здійснює фінансову діяльність, від якої отримує не отримує прибутку, що ще більше погіршує стан загальних показників ефективності діяльності підприємства.

Визначення впливу трьох факторів на зміни прибутку підприємства від операційної діяльності показав, що зростання обсягу виробництва продукції та зростання ціни одиниці продукції привели до отримання додаткового прибутку, а негативний вплив на зміну прибутку здійснило саме зростання собівартості одиниці продукції, що призвело до збитку у сумі 19,1 млн грн.

Доходність підприємства, яка відображає відношення чистого доходу від реалізації продукції до матеріальних витрат, на ПрАТ «Теремно Хліб» знизилася на 0,03 пункти в більшості за рахунок зниження фінансової продуктивності у 2021 році знизилася на 0,05 пунктів. Це свідчить про

підвищення впливу зовнішніх чинників на ефективність роботи підприємства, зокрема зростання цін на ресурси підприємства.

Підприємству слід звернути увагу на подолання впливу зовнішніх чинників на результативність діяльності підприємства.

У 2020 році показники рентабельності знаходилися на дуже низькому рівні. Так рентабельність виробництва становила лише 0,5 %, рентабельність активів – 1,1 %, рентабельність продукції та продажів знаходяться на рівні 0,6 %. Найвищою є рентабельність використання позикового капіталу, яка становить 2,6 %.

Для визначення більш впливових чинників на зміну показників результативності діяльності підприємства було проведеноо факторний аналіз різних показників рентабельності за декількома моделями.

Проведені дослідження та розрахунки за різними моделями дозволили зробити певні висновки:

а) результативність загальної діяльності підприємства має бути оцінена рентабельність активів (загального капіталу) підприємства, оскільки використання рентабельності власного капіталу у якості узагальнюючого показника применшує участь позикового капіталу у результатах діяльності підприємства;

б) в моделі мають бути показники, які відображають ефективність формування ресурсів підприємства, тим самим впливають на ефективність їх використання і на величину загального прибутку.

Тому, в розробленій авторській моделі визначення рівня рентабельності активів було введено, крім загальноприйнятих показників рентабельності продажів та оборотності активів, коефіцієнт автономії та поточної ліквідності активів, коефіцієнт забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами, плече фінансового важеля та співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості.

На зниження рентабельності активів підприємства найбільший вплив здійснило зниження рентабельності продажів. Негативно вплинули та

призвели до зростання збитковості такі показники: зниження поточних активів на одиницю поточних зобов'язань, зниження співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості та зниження коефіцієнту автономії.

Підприємству слід звернути увагу на підвищення ефективності використання власного капіталу підприємства.

Загальний результат діяльності ПрАТ «Концерн Хлібпром» – чистий прибуток – був отриманий як у 2020, так і у 2021 роках. Але у 2021 році спостерігається негативна тенденція його зниження на 61 %.

Фінансовий результат від операційної діяльності як у 2020, так і у 2021 році був прибутковим, хоча спостерігається тенденція зниження операційного прибутку на 25,06 %. Це пов'язано зі стрімким зростанням цін на матеріальні ресурси, зростанням адміністративних витрат та витрат на збут.

Підприємство здійснює фінансову діяльність, від якої отримує певні доходи, але, на жаль, витрат перевищують доходи, що погіршує стан загальних показників ефективності діяльності підприємства.

Так за рахунок неефективної фінансової діяльності чистий прибуток підприємства знизився ще на 36 пр. пунктів.

Основним джерелом був прибуток від операційної діяльності – 52,8 млн грн. Підприємство понесло збитки у 2020 році від фінансової діяльності на суму 15,1 млн грн.

У 2021 році результати діяльності підприємства погіршилися. Прибуток від операційної діяльності знизився на 25 %.

Дослідження впливу трьох факторів на зміни прибутку підприємства від операційної діяльності показало, що головним чинником, який вплинув на зниження прибутку було зростання собівартості продукції на 2,76 тис. грн, що становило 78,72 млн грн недоотриманого прибутку.

Доходність підприємства, яка відображає відношення чистого доходу від реалізації продукції до матеріальних витрат, на ПрАТ «Концерн Хлібпром» знизилася на 0,29 пунктів. Фінансова продуктивність у 2021 році знизилася на 0,34 пункти. Це свідчить про значне підвищення впливу зовнішніх чинників

на ефективність роботи підприємства, зокрема зростання цін на ресурси підприємства. Підприємству слід звернути увагу на подолання впливу зовнішніх чинників на результативність діяльності підприємства. У 2021 році на ПрАТ «Концерн Хлібпром» результати діяльності значно погіршилися. Всі показники рентабельності знизилися.

Так, рентабельність виробництва знизилася на 0,03 пункти, рентабельність активів – на 0,039 пунктів, рентабельність продукції та продажів – на 0,02 пункти. Найбільше зниження відбулося за показником рентабельності власного капіталу – на 0,098 пунктів. Що свідчить про зниження ефективності використання власного капіталу. Також зниження відбулося за показником рентабельності позикового капіталу – на 0,064 пункти.

Рентабельність власного капіталу у 2021 році знизилася на 0,098 пунктів. Негативний вплив на зниження рентабельності власного капіталу здійснило зниження рентабельності продажів. На зниження рентабельності активів підприємства найбільший вплив здійснило зниження рентабельності продажів на 0,023 пункти. Зниження коефіцієнту автономії призвело на зниження рентабельності активів на 0,002 пункти. Також негативний вплив здійснили такі чинники, як зниження питомої ваги кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях, зниження коефіцієнту автономії та зниження коефіцієнту оборотності активів. Підприємству слід звернути увагу на підвищення ефективності управління власним та позиковим капіталом підприємства.

Враховуючи проведений факторний аналіз прибутку та рентабельності на хлібопекарських підприємствах та визначені причин їх зниження пропонується розширити асортимент продукції підприємств продуктом лікувально-профілактичного напрямку. А саме пропонується виробництво бездріжджового хліба з використанням сухої пшеничної закваски фірми «Пуратос». Бездріжджовий хліб вважається найпростішим і найкориснішим для здоров'я серед усіх видів хлібобулочних виробів. Він легко засвоюється

організмом і не порушує кишкову мікрофлору.

Пропонується збільшити долю виробництва лікувально-профілактичних виробів на ПрАТ «Теремно Хліб» та ПрАТ «Концерн Хлібпром» за рахунок виробництва хліба «Бездріжджового пшеничного», хліба функціонального напрямку, призначеного для здорового харчування.

Для виробництва нового виду виробу не потрібно використовувати та впроваджувати додаткове обладнання на підприємстві.

Інвестиційні затрати на виробництво нового виду продукції за новою технологією складаються з вартості ліцензії на виробництво продукції та суми оборотних коштів, становлять 206,8 та 1818 тис. грн для ПрАТ «Теремно Хліб» та «Концерн Хлібпром» відповідно.

В результаті впровадження проєкту на ПрАТ «Теремно Хліб» відбулося зростання чистого прибутку від реалізації на 60 тис. грн, який в подальшому зростає, оскільки в собівартості зменшується величина відсотків за кредит. Проєкт є доцільним, так як ЧПД за 4 роки реалізації проєкту має позитивне значення та дорівнює 51 тис. грн; індекс доходності більший за 1,0; період окупності проєкту становить 3,2 роки, що знаходиться у межах нормативного терміну; ВСД становить 31,12 %, що перевищує ставку за кредитом. Отже, проєкт є інвестиційно привабливим та підвищує ефективність діяльності підприємства.

В результаті впровадження проєкту на ПрАТ «Концерн Хлібпром» відбулося зростання чистого прибутку від реалізації проєкту становить 905,28 тис. грн. Інвестиційні витрати за проєктом містять витрати на ліцензію та приріст оборотних активів, становлять 1818 тис. грн. Проєкт є доцільним, так як ЧПД за 4 роки реалізації проєкту має позитивне значення та дорівнює 617,26 тис. грн; індекс доходності більший за 1,0; період окупності проєкту становить 3 роки, що знаходиться у межах нормативного терміну; ВСД становить 35,84 %, що перевищує загальну рентабельність активів. Отже, проєкт є інвестиційно привабливим та підвищує ефективність діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

Прибуток – це додана вартість, яка є породженням всього авансованого капіталу. У цьому складається перша якісна відмінність прибутку від доданої вартості. Друга відмінність полягає в тому, що прибуток – це реалізована додана вартість. Підприємство отримує прибуток тоді, коли товар реалізується. Відповідно до другої якісної відмінності прибутку від доданої вартості з'являється їх кількісна розбіжність. Додана вартість є різницею між вартістю товару та витратами його виробництва, а прибуток – різницею між ціною товару та витратами виробництва.

У господарській практиці розрізняють прибуток загальний та чистий. Загальний (балансовий) – це різниця між грошовою виручкою і повною собівартістю. Прибуток, що залишається після сплати податків і інших платежів у бюджет, є чистим прибутком підприємства.

Проведений аналіз факторів внутрішнього впливу дозволяє виділити серед них наступні групи: технологічні, управлінські та соціальні. У свою чергу, кожна група має подальше підрозділ. Знання цих факторів дозволяє свідомо і цілеспрямовано вживати організаційно-технічні і господарсько-управлінські рішення, створювати сприятливі умови для реалізації програм збільшення прибутку.

До факторів зовнішнього впливу відносяться: ринково-кон'юнктурні, господарсько-правові та адміністративно-командні. Таким чином, формування прибутку організації коригується впливом держави через податковий механізм, цінову державну політику і рядом інших факторів.

Прибуток – це кінцева нагорода за ефективну працю і створення цінностей для споживачів. Прибуток є простим і зрозумілим критерієм для оцінки ефективності господарських рішень. Це головний критерій вибору кращих рішень.

Для багатьох компаній забезпечення прибутковості – це першочергова задача, що ставить перед собою вище керівництво компанії. Як цільовий найчастіше використовують відносні показники, такі як доход на одну акцію,

прибуток на інвестований капітал чи прибуток на акціонерний капітал.

Основними шляхами збільшення прибутку та рентабельності є збільшення випуску продукції; поліпшення якості продукції за рахунок зростання продуктивності праці, зниження матеріалоемності виробництва, скорочення термінів та інших показників; продаж надлишкового устаткування або здача в оренду; зниження собівартості продукції; диверсифікація виробництва; розширення ринку збуту за рахунок розширення територій продажу на ринку тощо.

Проведення аналізу прибутку підприємства потребує класифікації факторів впливу та визначення їх параметрів, що дозволять в кількісному та відносному вимірі оцінити вплив цих факторів на процес формування, зростання прибутку та його ефективного використання.

За отриманими результатами аналізу прибутку керівництво підприємства має можливість оцінити показники діяльності, ефективність прийнятих управлінських рішень щодо інвестиційної та фінансової політики.

Поширеним способом узагальнення та систематизації факторів впливу є створення так званих систем факторів. Вони розкривають явище, що вивчається, у вигляді суми чи добутку декількох факторів, які визначають його величину та функціонально залежать від нього.

Серед методів факторного аналізу прибутку та рентабельності можна виділити метод ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць, метод інтегрування, індексний метод, та метод логарифмування. Наведені методи відрізняються способами розрахунків, але результати в числовому вираженні розрахунків за ними є однаковими, оскільки ґрунтуються на єдиному принципі. Вибираючи метод аналізу потрібно враховувати завдання та мету, якої потрібно досягти в процесі аналізу.

Використовуються в аналізі показники, які дають уявлення про можливість підприємства виконувати зобов'язання перед кредиторами, позичальниками і акціонерами готівковими грошовими коштами.

Факторні моделі рентабельності розкривають найважливіші причинно-

наслідкові зв'язки між показниками фінансового стану підприємства і фінансовими результатами. Тому вони є незамінним інструментом пояснення оцінки ситуації, що склалася.

Факторні моделі рентабельності є також моделями прогнозування фінансової стійкості підприємства, що управляються. Необхідність передбачення найближчих і віддалених перспектив розвитку є актуальним завданням для підприємств. Темпи зростання виробництва залежать не лише від попиту, ринків збуту, потужностей підприємства, але і стану фінансових ресурсів, структури капіталу й інших факторів.

Темпи стійкого зростання результатів діяльності підприємства залежать від дуже нестабільних параметрів або чинників. Адже величина поточних активів, тобто оборотного капіталу і власного оборотного капіталу дуже рухлива і залежить від багатьох чинників: розміру бізнесу; галузевої приналежності підприємства, тобто виду діяльності; темпів зростання реалізації продукції; структури обігових коштів; долі доданої вартості в ціні продукту; інфляції; облікової політики підприємства; системи розрахунків і так далі. Отже, стабільність розвитку стає похідною, прямим слідством стабільності поточної господарської діяльності підприємства.

Авторська методика оцінки ефективності діяльності підприємства є результатом дослідження та критичного аналізу багатofакторних мультиплікативних моделей рентабельності позикового, власного та загального капіталу підприємства.

Методика оцінки ефективності діяльності підприємством побудована з урахуванням таких процесів: забезпечення сталості розвитку підприємства при використанні активів підприємства та підвищення ефективності управління активами підприємства.

Результуючим показником ефективності діяльності підприємства обрано рентабельність активів підприємства. В динаміці цей показник має підвищуватися у разі підвищення всіх показників-факторів у моделі.

Для дослідження сталості розвитку підприємства та оцінки ефективності

управління капіталом обрано коефіцієнт автономії та поточної ліквідності активів, коефіцієнт забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами, плече фінансового важеля, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості.

Для визначення результативності виробничо-господарської діяльності підприємства обрано такі показники, як рентабельність продажу та оборотність капіталу.

Модель побудована на основі статистично достовірних показників. Зберігається вимога односпрямованої дії факторів з результируючим показником. Кожен із запропонованих показників при збільшенні або при досягненні оптимального значення призводить до підвищення рентабельності активів підприємства. Використання кожного окремого показника має економічну обґрунтованість.

Для визначення впливу факторів на результируючий показник слід скористатися універсальним методом ланцюгових підстановок. Із застосуванням факторного аналізу рентабельності активів з'являється можливість отримання достовірних даних про вплив окремих факторів на результирувальний показник і визначення невикористаних резервів підвищення рівня рентабельності.

Використання розробленої моделі дасть змогу, поряд з іншими відомими методами економічного аналізу, більш детально дослідити причини і умови зміни важливого для будь-якого підприємства показника – рентабельності активів підприємства.

Загальний результат діяльності ПрАТ «Теремно Хліб» – чистий прибуток – був отриманий лише у 2020 році. У 2021 році загальна діяльність підприємства була збитковою. Збиток становив 15,8 млн грн. Це пов'язано зі стрімким зростанням цін на матеріальні ресурси, що відобразилося на зростанні собівартості продукції на 16,23 % в порівнянні зі зростанням доходу від реалізації на 7,82 %. Також негативний вплив здійснило зростання інших операційних витрат на 86,61 %. Підприємство здійснює фінансову діяльність,

від якої отримує не отримує прибутку, що ще більше погіршує стан загальних показників ефективності діяльності підприємства.

Визначення впливу трьох факторів на зміни прибутку підприємства від операційної діяльності показав, що зростання обсягу виробництва продукції та зростання ціни одиниці продукції привели до отримання додаткового прибутку, а негативний вплив на зміну прибутку здійснило саме зростання собівартості одиниці продукції, що призвело до збитку у сумі 19,1 млн грн.

Доходність підприємства, яка відображає відношення чистого доходу від реалізації продукції до матеріальних витрат, на ПрАТ «Теремно Хліб» знизилася на 0,03 пункти в більшості за рахунок зниження фінансової продуктивності у 2021 році знизилася на 0,05 пунктів. Це свідчить про підвищення впливу зовнішніх чинників на ефективність роботи підприємства, зокрема зростання цін на ресурси підприємства.

Підприємству слід звернути увагу на подолання впливу зовнішніх чинників на результативність діяльності підприємства.

У 2020 році показники рентабельності знаходилися на дуже низькому рівні. Так рентабельність виробництва становила лише 0,5 %, рентабельність активів – 1,1 %, рентабельність продукції та продажів знаходяться на рівні 0,6 %. Найвищою є рентабельність використання позикового капіталу, яка становить 2,6 %.

Для визначення більш впливових чинників на зміну показників результативності діяльності підприємства було проведеноо факторний аналіз різних показників рентабельності за декількома моделями.

Проведені дослідження та розрахунки за різними моделями дозволили зробити певні висновки:

а) результативність загальної діяльності підприємства має бути оцінена рентабельність активів (загального капіталу) підприємства, оскільки використання рентабельності власного капіталу у якості узагальнюючого показника применшує участь позикового капіталу у результатах діяльності підприємства;

б) в моделі мають бути показники, які відображають ефективність формування ресурсів підприємства, тим самим впливають на ефективність їх використання і на величину загального прибутку.

Тому, в розробленій авторській моделі визначення рівня рентабельності активів було введено, крім загальноприйнятих показників рентабельності продажів та оборотності активів, коефіцієнт автономії та поточної ліквідності активів, коефіцієнт забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами, плече фінансового важеля та співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості.

На зниження рентабельності активів підприємства найбільший вплив здійснило зниження рентабельності продажів. Негативно вплинули та призвели до зростання збитковості такі показники: зниження поточних активів на одиницю поточних зобов'язань, зниження співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості та зниження коефіцієнту автономії.

Підприємству слід звернути увагу на підвищення ефективності використання власного капіталу підприємства.

Загальний результат діяльності ПрАТ «Концерн Хлібпром» – чистий прибуток – був отриманий як у 2020, так і у 2021 роках. Але у 2021 році спостерігається негативна тенденція його зниження на 61 %.

Фінансовий результат від операційної діяльності як у 2020, так і у 2021 році був прибутковим, хоча спостерігається тенденція зниження операційного прибутку на 25,06 %. Це пов'язано зі стрімким зростанням цін на матеріальні ресурси, зростанням адміністративних витрат та витрат на збут.

Підприємство здійснює фінансову діяльність, від якої отримує певні доходи, але, на жаль, витрат перевищують доходи, що погіршує стан загальних показників ефективності діяльності підприємства.

Так за рахунок неефективної фінансової діяльності чистий прибуток підприємства знизився ще на 36 пр. пунктів.

Основним джерелом був прибуток від операційної діяльності – 52,8 млн грн. Підприємство понесло збитки у 2020 році від фінансової діяльності на

суму 15,1 млн грн.

У 2021 році результати діяльності підприємства погіршилися. Прибуток від операційної діяльності знизився на 25 %.

Дослідження впливу трьох факторів на зміни прибутку підприємства від операційної діяльності показало, що головним чинником, який вплинув на зниження прибутку було зростання собівартості продукції на 2,76 тис. грн, що становило 78,72 млн грн недоотриманого прибутку.

Доходність підприємства, яка відображає відношення чистого доходу від реалізації продукції до матеріальних витрат, на ПрАТ «Концерн Хлібпром» знизилася на 0,29 пунктів. Фінансова продуктивність у 2021 році знизилася на 0,34 пункти. Це свідчить про значне підвищення впливу зовнішніх чинників на ефективність роботи підприємства, зокрема зростання цін на ресурси підприємства. Підприємству слід звернути увагу на подолання впливу зовнішніх чинників на результативність діяльності підприємства.

У 2021 році на ПрАТ «Концерн Хлібпром» результати діяльності значно погіршилися. Всі показники рентабельності знизилися.

Так, рентабельність виробництва знизилася на 0,03 пункти, рентабельність активів – на 0,039 пунктів, рентабельність продукції та продажів – на 0,02 пункти. Найбільше зниження відбулося за показником рентабельності власного капіталу – на 0,098 пунктів. Що свідчить про зниження ефективності використання власного капіталу. Також зниження відбулося за показником рентабельності позикового капіталу – на 0,064 пункти.

Рентабельність власного капіталу у 2021 році знизилася на 0,098 пунктів. Негативний вплив на зниження рентабельності власного капіталу здійснило зниження рентабельності продажів. На зниження рентабельності активів підприємства найбільший вплив здійснило зниження рентабельності продажів на 0,023 пункти. Зниження коефіцієнту автономії призвело на зниження рентабельності активів на 0,002 пункти. Також негативний вплив здійснили такі чинники, як зниження питомої ваги кредиторської

заборгованості в поточних зобов'язаннях, зниження коефіцієнту автономії та зниження коефіцієнту оборотності активів.

Підприємству слід звернути увагу на підвищення ефективності управління власним та позиковим капіталом підприємства.

Враховуючи проведений факторний аналіз прибутку та рентабельності на хлібопекарських підприємствах та визначені причин їх зниження пропонується розширити асортимент продукції підприємств продуктом лікувально-профілактичного напрямку. А саме пропонується виробництво бездріжджового хліба з використанням сухої пшеничної закваски фірми «Пуратос».

Бездріжджовий хліб вважається найпростішим і найкориснішим для здоров'я серед усіх видів хлібобулочних виробів. Він легко засвоюється організмом і не порушує кишкову мікрофлору.

Пропонується збільшити долю виробництва лікувально-профілактичних виробів на ПрАТ «Теремно Хліб» та ПрАТ «Концерн Хлібпром» за рахунок виробництва хліба «Бездріжджового пшеничного», хліба функціонального напрямку, призначеного для здорового харчування.

Для виробництва нового виду виробу не потрібно використовувати та впроваджувати додаткове обладнання на підприємстві.

Інвестиційні затрати на виробництво нового виду продукції за новою технологією складаються з вартості ліцензії на виробництво продукції та суми оборотних коштів, становлять 206,8 та 1818 тис. грн для ПрАТ «Теремно Хліб» та «Концерн Хлібпром» відповідно.

В результаті впровадження проєкту на ПрАТ «Теремно Хліб» відбулося зростання чистого прибутку від реалізації на 60 тис. грн, який в подальшому зростає, оскільки в собівартості зменшується величина відсотків за кредит. Проєкт є доцільним, так як ЧПД за 4 роки реалізації проєкту має позитивне значення та дорівнює 51 тис. грн; індекс доходності більший за 1,0; період окупності проєкту становить 3,2 роки, що знаходиться у межах нормативного терміну; ВСД становить 31,12 %, що перевищує ставку за кредитом. Отже,

проект є інвестиційно привабливим та підвищує ефективність діяльності підприємства.

В результаті впровадження проекту на ПрАТ «Концерн Хлібпром» відбулося зростання чистого прибутку від реалізації проекту становить 905,28 тис. грн. Інвестиційні витрати за проектом містять витрати на ліцензію та приріст оборотних активів, становлять 1818 тис. грн.

Проект є доцільним, так як ЧПД за 4 роки реалізації проекту має позитивне значення та дорівнює 617,26 тис. грн; індекс доходності більший за 1,0; період окупності проекту становить 3 роки, що знаходиться у межах нормативного терміну; ВСД становить 35,84 %, що перевищує загальну рентабельність активів. Отже, проект є інвестиційно привабливим та підвищує ефективність діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mill J. St. Principles of Political Economy, 1980. URL: <https://www.gutenberg.org/ebooks/30107> (дата звернення 20.09.2023)
2. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй. К.: Port-Royal, 2001. 593 с.
3. Marshall A. Principles of Economics (Great Minds), 1997. URL: <https://mind.ua/books/63-principi-ekonomichnoyi-nauki> (дата звернення 22.09.2023)
4. Кейнс Дж. М. Загальна теорія зайнятості, проценту та грошей, 2016. URL: <https://mind.ua/books/38-zagalna-teoriya-zajnyatosti-procentu-ta-groshej> (дата звернення 24.09.2023)
5. Господарський кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 01.10.2023)
6. Кулаковська Т.А Економіка підприємства (практикум): навч. посіб. Одеса: Астропринт, 2014. 364 с.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». URL: <https://kodeksy.com.ua/buh/psbo/15.htm> (дата звернення 05.10.2023)
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». URL: <https://kodeksy.com.ua/buh/psbo/16.htm> (дата звернення 05.10.2023)
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток». URL: <https://kodeksy.com.ua/buh/psbo/17.htm> (дата звернення 05.10.2023)
10. Економічний аналіз: теорія і практика: підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній; за ред. А.Г.Загороднього. Львів: Магнолія Плюс, 2006. 248 с.
11. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. К.: Знання, 2007. 668 с.
12. Павелко О. В. Факторний аналіз фінансових результатів діяльності будівельних підприємств: методика та особливості проведення. *Вісник*

НУВГП. Серія «Економічні науки». Випуск 1(89). 2020. С. 168-185.

13. Гайдис Н.М. Фінансовий аналіз: навч.-метод. посіб. Львів: ЛБІ НБУ, 2006. 414 с.

14. Факторний аналіз рентабельності виробництва. URL: https://pidru4niki.com/82724/ekonomika/faktorniy_analiz_rentabelnosti_virobnitstva (дата звернення 05.11.2023)

15. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 639 с.

16. Тютюнник В. Факторний аналіз прибутку. *Довідник економіста*. 2010. № 10. С.35-42.

17. Гиляровская Л. Система показателей оценки эффективности использования собственного и заемного капитала. *Центр дистанционного обучения «Elitarium»*. 2007. URL: http://www.elitarium.ru/2007/05/11/ispolzovaniye_sobstvennogo_i_zaemnogo_kapitala.html (дата звернення 09.09.2022) (дата звернення 15.11.2023)

18. Булавинець О. Позичений капітал у фінансуванні підприємств в Україні. Дисер. на здобуття ступеня к.е.н., за спеціальністю 08.00.08 Гроші, фінанси і кредит. ДВНЗ КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2016. 325 с.

19. Ніколаєнко С.М., Куліш С.Г., Янченко А.В. Аналіз виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні. *Приазовський економічний вісник*. Випуск 3(20). 2020. С. 252-257.

20. ПрАТ «Теремно Хліб». Web-сайт. URL: <https://hlibinvest.com.ua/kompanii/prat-teremno-hlib/> (дата звернення 05.11.2023) (дата звернення 16.11.2023)

21. Звіт незалежного аудитора щодо фінансової звітності ПрАТ «Теремно Хліб» за 2021 рік. URL: <http://hlib.teremno.com.ua/index.html> (дата звернення 18.11.2023)

22. ПрАТ «Концерн Хлібпром». Web-сайт. URL: <https://hlibprom.com.ua/factory/> (дата звернення 16.11.2023)

23. ПрАТ «Концерн Хлібпром». Консолідована фінансова звітність за

2021 рік зі Звітом незалежного аудитора. URL: https://hlibprom.com.ua/resource/doc/Konsolidovana%20zvithnist_2021.pdf (дата звернення 16.11.2023)

24. Бездріжджовий хліб корисніше звичайного? Кому потрібен хліб без дріжджів. URL: <https://www.epochtimes.com.ua/krasa-i-zdorovya/bezdrihdzhovy-hlib-korysnishe-zvychnogo-komu-potriben-hlib-bez-drizhdzhiv-121785> (дата звернення 20.11.2023)

25. О-Тентік Дурум. URL: <https://www.puratos.com.ua/uk/products/o-tentic-durum> (дата звернення 20.11.2023)

26. Дурбалова Н.І. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємств хлібопекарської галузі. Дисер. на здобуття ступеня доктора філ., за спеціальністю 073 Менеджмент. ОНАХТ, Одеса. 2021. 228 с.

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет
Кафедра економіки промисловості

ДОДАТКИ
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

**на тему: «Формування та використання прибутку на підприємствах
хлібопекарської галузі»**

на здобуття ступеню вищої освіти «магістр»

Здобувачки _____ Кондратенко А.С.

Керівник _____ проф. Кулаковська Т.А.

Одеса – 2023

Додаток А

Таблиця 1

Види прибутку підприємства

Класифікаційна ознака	Види прибутку
Види діяльності	3. Прибуток від звичайної діяльності: - прибуток від операційної діяльності; - прибуток від фінансової діяльності; - прибуток від інвестиційної діяльності 4. Прибуток від надзвичайної діяльності
Порядок розрахунку	6. Валовий прибуток 7. Прибуток від операційної діяльності 8. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування 9. Прибуток від звичайної діяльності 10. Чистий прибуток
Зміст складових прибутку	4. Валовий прибуток 5. Операційний прибуток 6. Маржинальний прибуток
Період формування	4. Прибуток попереднього періоду 5. Прибуток звітного періоду 6. Прибуток планового періоду
Характер використання чистого прибутку	3. Капіталізований прибуток 4. Спожитий прибуток
Ступінь використання	3. Розподілений прибуток 4. Нерозподілений прибуток

Додаток Б

Таблиця 2

Склад доходів, витрат і прибутку діяльності

Статті доходів	Статті витрат	Прибуток (збиток)
1. Доход від реалізації готової продукції, товарів, робіт та послуг	1. Собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт та послуг. Адміністративні витрати. Витрати на збут	1. Прибуток (збитки) від операційної діяльності
2. Інші операційні доходи: від реалізації іноземної валюти; від реалізації оборотних активів; від операційної оренди активів; від операційних курсових відхилень; отримані штрафи, пені, неустойки та інше.	2. Інші операційні витрати: собівартість реалізованої іноземної валюти; собівартість реалізованих виробничих запасів; витрати на операційну оренду; втрати від операційних курсових відхилень; визнані штрафи, пені, неустойки; витрати на дослідження та інноваційні розробки.	2. Прибуток (збитки) від іншої операційної діяльності
3. Фінансові доходи: Дивіденди отримані; відсотки отримані від фінансових інвестицій; інші доходи від фінансової діяльності.	3. Фінансові витрати: відсотки за користування кредитом; інші фінансові витрати.	3. Прибуток (збитки) від фінансової діяльності
4. Доходи від участі в капіталі в результаті інвестування підприємств (асоційованих, сумісних, дочірніх).	4. Витрати від участі в капіталі (втрати від інвестицій в дані підприємства).	4. Прибуток (збитки) від інвестиційної діяльності
5. Інші доходи: від реалізації необоротних активів; від реалізації фінансових інвестицій; від реалізації майнових комплексів; безкоштовно отримані активи.	5. Інші витрати: собівартість реалізованих необоротних активів; собівартість реалізованих фінансових інвестицій; собівартість реалізованих майнових комплексів; витрати від списання необоротних активів.	5. Інший прибуток (збитки)
6. Надзвичайні доходи: відшкодування збитків від надзвичайних подій; інші надзвичайні доходи.	6. Надзвичайні витрати: втрати від стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, інші надзвичайні втрати.	6. Прибуток (збитки) від надзвичайної діяльності

Додаток В

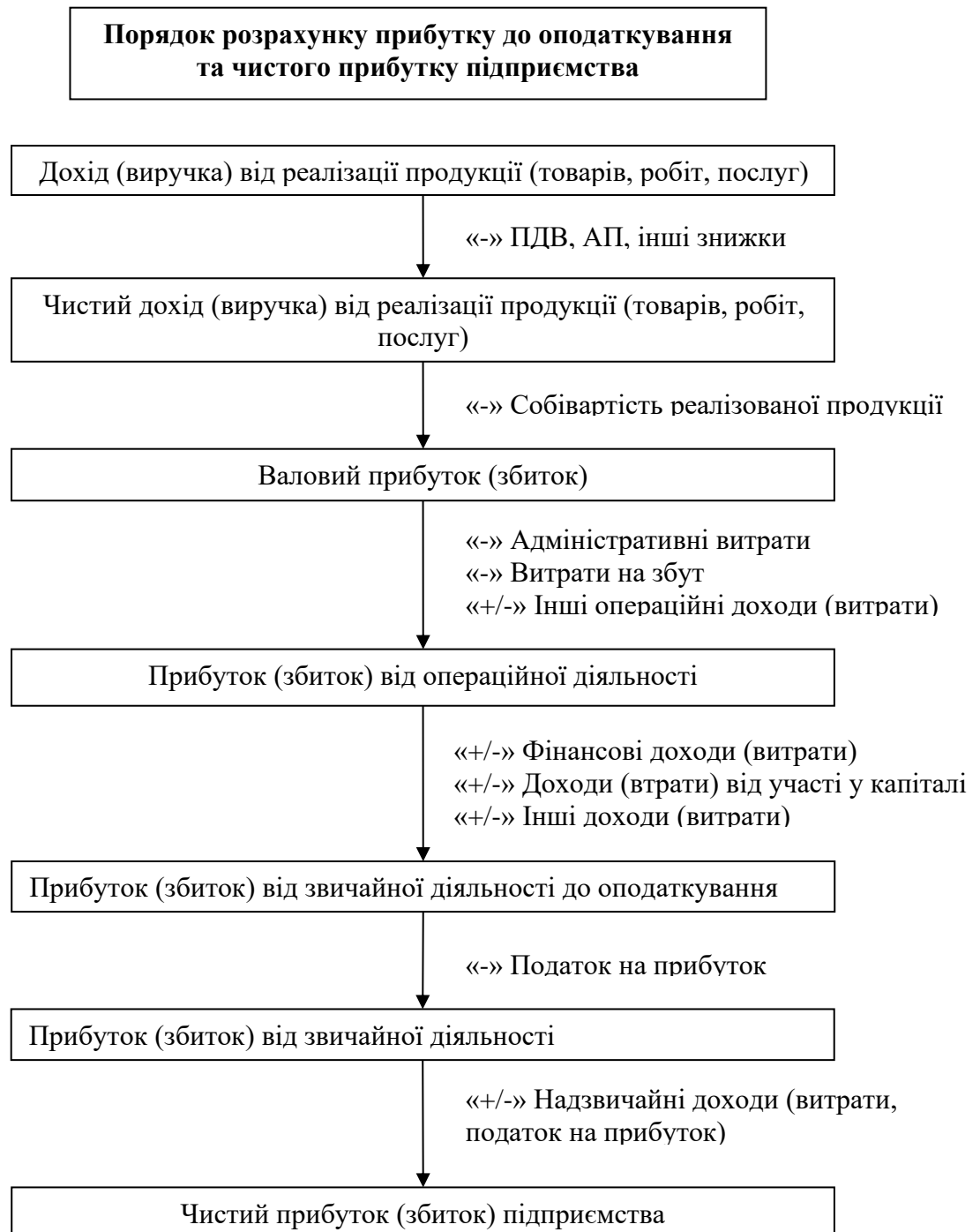

Рис. 1. Порядок розрахунку прибутку до оподаткування та чистого прибутку підприємства

Додаток Г

Таблиця 3

Методи визначення впливу факторів на прибуток підприємства

Метод	Характеристика методу
Метод ланцюгових підстановок	Полягає в поступовій заміні базисної величини чи планового показника кожного факторного показника в обсязі результативного показника на фактичну в звітному періоді. Порівняння результату розрахунку з попереднім надає можливість визначити величину впливу окремих факторів на результативний показник. При цьому кількість підстановок повинна дорівнювати кількості факторів впливу на результативний показник.
Метод абсолютних різниць	Величину впливу факторів розраховують множенням абсолютного приросту аналізованого фактору на базову величину факторів, які розташовані праворуч від нього у моделі, і на фактичну величину факторів, що розташовані ліворуч від нього.
Метод відносних різниць	Модифікація методу ланцюгових підстановок. Використовують відносні відхилення фактичних показників звітної періоду від базового періоду чи планових показників. Метод доцільно використовувати, коли обчислені відносні відхилення окремих факторів. Зміну факторних показників розраховують у відсотках відносно бази порівняння.
Індексний метод	Ґрунтується на відносних показниках динаміки порівнянь виконання плану, що відображає співвідношення факторного рівня показника у звітному періоді до цього рівня в базисному періоді
Метод інтегрування	Використання методу дає змогу отримати більш точні розрахунку впливу факторів порівняно з іншими методами, оскільки додатковий приріст результативного показника від взаємодії факторів приєднується не до останнього фактору, а ділиться порівну між ними.
Метод логарифмування	Результат не залежить від послідовності обчислень і забезпечує їх високу точність. За допомогою логарифмування результат сумісної дії факторів розподіляється пропорційно до частки ізольованого впливу кожного фактору на рівень результативного показника.

Додаток Д

Авторська модель оцінки прибутковості діяльності

$$R_A = \frac{\text{ЧП}}{A} = \frac{\text{ЧП}}{\text{РП}} \cdot \frac{\text{РП}}{\text{ОбА}} \cdot \frac{\text{ОбА}}{\text{ПЗ}} \cdot \frac{\text{ПЗ}}{\text{КЗ}} \cdot \frac{\text{КЗ}}{\text{ДЗ}} \cdot \frac{\text{ДЗ}}{\text{ВК}} \cdot \frac{\text{ВК}}{A} = a \cdot b \cdot c \cdot d \cdot e \cdot f \cdot g,$$

де R_A – рентабельність активів;

ЧП – чистий прибуток підприємства;

A – загальний капітал підприємства (активи);

РП – обсяг реалізованої продукції;

ОбА – оборотні активи;

ПЗ – поточні зобов'язання;

КЗ – кредиторська заборгованість;

ДЗ – дебіторська заборгованість;

ВК – власний капітал підприємства;

a – рентабельність продажу;

b – коефіцієнт оборотності капіталу;

c – коефіцієнт поточної ліквідності;

d – питома вага кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях;

e – співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості;

f – коефіцієнт забезпечення дебіторської заборгованості власними

коштами;

g – коефіцієнт автономії ($\text{ВК}/\text{К}$).

Додаток Е

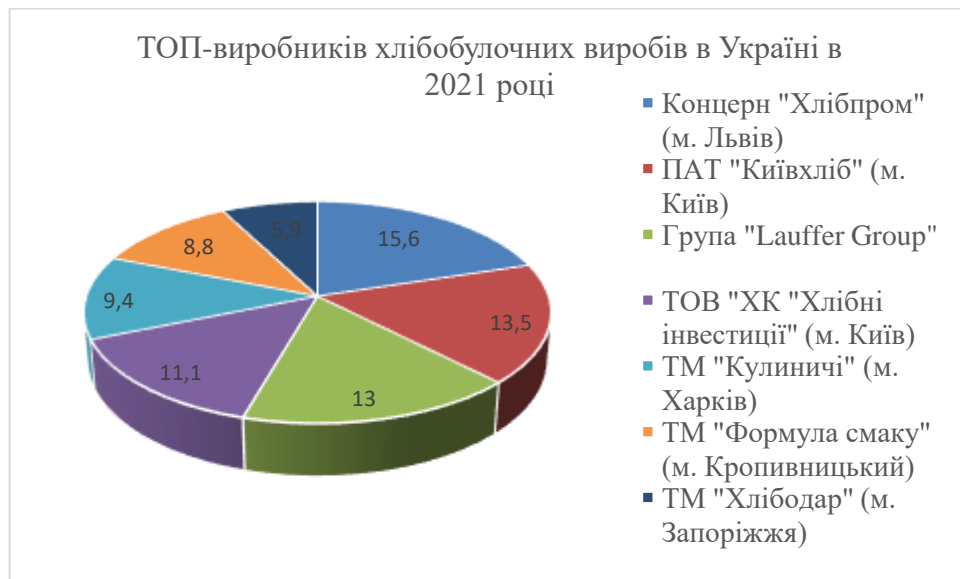
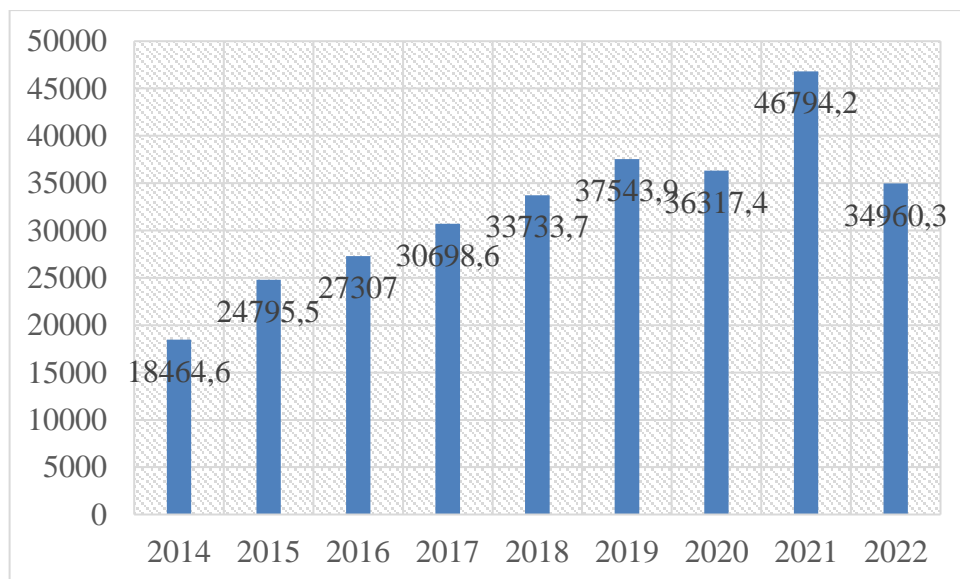

Рис. 2. ТОП-виробників хлібобулочних виробів в Україні в 2021 році

Рис. 3. Обсяги виробництва хліба та хлібобулочних виробів за 2014-2022 рр.,
млн грн

Додаток Д.1

Таблиця 4

Оцінка фінансових результатів ПрАТ «Теремно Хліб»

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	2020 рік	2021 рік	абсолютне	відносне
Чистий дохід від реалізації продукції	261773	282246	20473	7,82
Собівартість реалізованої продукції	150461	174888	24427	16,23
Валовий прибуток (збиток)	111312	107358	-3954	-3,55
Інші операційні доходи	3633	2923	-710	-19,54
Адміністративні витрати	10836	10688	-148	-1,37
Витрати на збут	89367	95777	6410	7,17
Інші операційні витрати	9139	17054	7915	86,61
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток або збиток)	5603	-13238	-18841	-
Дохід від участі в капіталі	0	0	0	-
Інші фінансові доходи	4	1	-3	-75,00
Інші доходи	106	267	161	151,89
Фінансові витрати	2713	2776	63	2,32
Втрати від участі в капіталі	0	0	0	-
Інші витрати	65	33	-32	-49,23
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток або збиток)	2935	-15779	-18714	-
Чистий фінансовий результат (прибуток або збиток)	1625	-15779	-17404	-

Таблиця 5

Аналіз складу прибутку від звичайної діяльності ПрАТ «Теремно Хліб»

Показники	2020 рік	2021 рік	Відхилення тис. грн	Відносне відхилення, %
Прибуток від операційної діяльності	5603	-13238	-18841	-336,27
Прибуток від участі в капіталі	0	0	0	0
Інший фінансовий прибуток	-2668	-2541	127	-4,76
Прибуток від звичайної діяльності	2935	-15779	-18714	-637,61

Додаток Д.2

Таблиця 6

Оцінка фінансових результатів ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	2020 рік	2021 рік	абсолютне	відносне
Чистий дохід від реалізації продукції	1269772	1474880	205108	16,15
Собівартість реалізованої продукції	803394	1011340	207946	25,88
Валовий прибуток (збиток)	466378	463540	-2838	-0,61
Інші операційні доходи	7170	5472	-1698	-23,68
Адміністративні витрати	144285	149198	4913	3,41
Витрати на збут	260604	271273	10669	4,09
Інші операційні витрати	15890	8996	-6894	-43,39
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток або збиток)	52769	39545	-13224	-25,06
Дохід від участі в капіталі	0	0	0	-
Інші фінансові доходи	4565	2412	-2153	-47,16
Інші доходи	40310	8352	-31958	-79,28
Фінансові витрати	58559	28320	-30239	-51,64
Втрати від участі в капіталі	0	0	0	-
Інші витрати	1422	0	-1422	-100,00
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток або збиток)	37663	21989	-15674	-41,62
Чистий фінансовий результат (прибуток або збиток)	43932	17058	-26874	-61,17

Таблиця 7

Аналіз складу і структури прибутку від звичайної діяльності ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показники	2020 рік	2021 рік	Відхилення тис. грн	Відносне відхилення, %
Прибуток від операційної діяльності	52769	39545	-13224	-25,06
Прибуток від участі в капіталі	0	0	0	0
Інший фінансовий прибуток	-15106	-17556	-2450	16,22
Прибуток від звичайної діяльності	37663	21989	-15674	-41,62

Додаток Ж

Таблиця 8

Факторний аналіз прибутку ПрАТ «Теремно Хліб»

Показники	2020 рік	2021 рік	Відхилення
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	261773	282246	20473
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	250664	281353	30689
Прибуток від реалізації, тис. грн	11109	893	-10216
Обсяг виробленої продукції, т	6500	6800	300
Собівартість 1 т, тис. грн	38,56	41,38	2,81
Ціна 1 т, тис. грн	40,27	41,51	1,23
Вплив зміни обсягу виробленої продукції	$\Pi_{\text{РП}} = \text{Пбаз} \cdot (\text{Взвіт} - \text{Вбаз}) / (\text{Вбаз})$		512,7
Вплив зміни собівартості одиниці продукції	$\Pi_{\text{С}} = (\text{С}_{\text{од_баз}} - \text{С}_{\text{од_звіт}}) \cdot \text{Взвіт}$		-19119,9
Вплив зміни ціни одиниці продукції	$\Pi_{\text{Ц}} = (\text{Ц}_{\text{звіт}} - \text{Ц}_{\text{баз}}) \cdot \text{Взвіт}$		8021,0
Загальний вплив факторів			-10216

Таблиця 9

Факторний аналіз прибутку ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показники	2020 рік	2021 рік	Відхилення
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	1269772	1474880	205108
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	1208283	1431811	223528
Прибуток від реалізації, тис. грн	61489	43069	-18420
Обсяг виробленої продукції, т	25450	28500	3050
Собівартість 1 т, тис. грн	47,48	50,24	2,76
Ціна 1 т, тис. грн	49,89	51,75	1,86
Вплив зміни обсягу виробленої продукції	$\Pi_{\text{РП}} = \text{Пбаз} \cdot (\text{Взвіт} - \text{Вбаз}) / (\text{Вбаз})$		7369,0
Вплив зміни собівартості одиниці продукції	$\Pi_{\text{С}} = (\text{С}_{\text{од_баз}} - \text{С}_{\text{од_звіт}}) \cdot \text{Взвіт}$		-78723,9
Вплив зміни ціни одиниці продукції	$\Pi_{\text{Ц}} = (\text{Ц}_{\text{звіт}} - \text{Ц}_{\text{баз}}) \cdot \text{Взвіт}$		52934,9
Загальний вплив факторів			-18420

Додаток К.1

Таблиця 10

Факторний аналіз доходності виробництва ПрАТ «Теремно Хліб»

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	вплив факторів	
				продуктивність ресурсів	фінансова доходність
Доходність виробництва	2,32	2,29	-0,03	0,010	-0,044
Продуктивність ресурсів	0,88	0,89	0,004	0,010	-
Фінансова продуктивність	2,62	2,57	-0,049	-	-0,044

Таблиця 11

Показники рентабельності ПрАТ «Теремно Хліб»

Показник	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення
1. Рентабельність виробництва, %	0,005	-0,048	-0,053
Чистий прибуток	1625	-15779	-17404
Основні засоби	269166	288843	19677
Оборотні активи	37887	39036	1149
2. Рентабельність продукції, %	0,006	-0,056	-0,063
Собівартість продукції	250664	281353	30689
3. Рентабельність продажів, %	0,006	-0,056	-0,062
Чистий дохід від реалізації	261773	282246	20473
4. Рентабельність активів, %	0,011	-0,110	-0,121
Середньорічна вартість активів	146049	143589	-2460
5. Рентабельність власного капіталу, %	0,019	-0,215	-0,235
Середньорічна вартість власного капіталу	83724	73233	-10491
6. Рентабельність позикового капіталу, %	0,026	-0,224	-0,250
Середньорічна вартість позикового капіталу	62325	70356	8031

Додаток К.2

Таблиця 12

Факторний аналіз доходності виробництва ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	вплив факторів	
				продуктивність ресурсів	фінансова доходність
Доходність виробництва	2,15	1,86	-0,29	0,02	-0,31
Продуктивність ресурсів	0,90	0,91	0,01	0,02	-
Фінансова продуктивність	2,39	2,04	-0,34	-	-0,31

Таблиця 13

Показники рентабельності показників ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показник	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення
1. Рентабельність виробництва, %	0,049	0,017	-0,032
Чистий прибуток	43932	17058	-26874
Основні засоби	672044	758388	86344
Оборотні активи	230562	273401	42839
2. Рентабельність продукції, %	0,036	0,012	-0,024
Собівартість продукції	1208283	1431811	223528
3. Рентабельність продажів, %	0,035	0,012	-0,023
Чистий дохід від реалізації	1269772	1474880	205108
4. Рентабельність активів, %	0,059	0,020	-0,039
Середньорічна вартість активів	744796	848989	104193
5. Рентабельність власного капіталу, %	0,155	0,057	-0,098
Середньорічна вартість власного капіталу	284294	301352	17058
6. Рентабельність позикового капіталу, %	0,095	0,031	-0,064
Середньорічна вартість позикового капіталу	460502	547637	87135

Додаток Л

Таблиця 14

**Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю
Дюпона ПрАТ «Теремно Хліб»**

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий прибуток, тис. грн	1625	-15779	-17404	-1071,02
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	261773	282246	20473	7,82
Середньорічна вартість активів, тис. грн	146049	143589	-2460	-1,68
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	83724	73233	-10491	-12,53
Рентабельність власного капіталу, %	0,019	-0,215	-0,235	-0,235
Рентабельність продажів, %	0,006	-0,056	-0,062	-0,194
Оборотність активів, обороти	1,792	1,966	0,173	-0,017
Фінансовий леверидж	1,744	1,961	0,216	-0,024

Таблиця 15

**Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю
Дюпона ПрАТ «Концерн Хлібпром»**

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий прибуток, тис. грн	43932	17058	-26874	-61,17
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	1269772	1474880	205108	16,15
Середньорічна вартість активів, тис. грн	744796	848989	104193	13,99
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	284294	301352	17058	6,00
Рентабельність власного капіталу, %	0,155	0,057	-0,098	-0,098
Рентабельність продажів, %	0,035	0,012	-0,023	-0,103
Оборотність активів, обороти	1,705	1,737	0,032	0,001
Фінансовий леверидж	2,620	2,817	0,197	0,004

Додаток М.1

Таблиця 16

**Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю 3
ПрАТ «Теремно Хліб»**

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Рентабельність власного капіталу, %	0,003	0	-0,003	-0,003
Рентабельність продажів, %	0,006	-0,056	-0,062	-0,027
Оборотність активів, обороти	1,792	1,966	0,173	-0,002
Фінансовий леверидж	1,744	1,961	0,216	-0,003
Частка прибутку на розширення виробництва	0,138	0	-0,138	0,030

Таблиця 17

**Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю 4
ПрАТ «Теремно Хліб»**

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Рентабельність власного капіталу, %	0,003	0	-0,003	-0,003
Фінансовий леверидж	1,744	1,961	0,216	0,0003
Частка поточних зобов'язань до активів	0,388	0,413	0,025	0,0002
Поточна ліквідність	0,669	0,658	-0,011	-0,0001
Оборотність поточних активів	6,909	7,230	0,321	0,0001
Рентабельність продажів	0,006	-0,056	-0,062	-0,033
Частка прибутку на розширення виробництва	0,138	0	-0,139	0,030

Таблиця 18

Факторний аналіз рентабельності активів ПрАТ «Теремно Хліб» за авторською моделлю

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Рентабельність активів, %	0,011	-0,110	-0,121	-0,121
Рентабельність продажів	0,006	-0,056	-0,062	-0,111
Коефіцієнт оборотності капіталу	6,91	7,23	0,321	-0,005
Співвідношення поточних активів і поточних зобов'язань	0,669	0,658	-0,011	0,002
Питома вага кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях (зворотних)	1,105	1,206	0,101	-0,009
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	2,466	2,386	-0,080	0,004
Коефіцієнт забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами	0,248	0,282	0,033	-0,015
Коефіцієнт автономії	0,573	0,510	-0,063	0,014

Додаток М.2

Таблиця 20

**Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю 3
ПрАТ «Концерн Хлібпром»**

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Рентабельність власного капіталу, %	0,009	0,005	-0,004	-0,004
Рентабельність продажів, %	0,035	0,012	-0,023	-0,006
Оборотність активів, обороти	1,705	1,737	0,032	0,0001
Фінансовий леверидж	2,620	2,817	0,197	0,0002
Частка прибутку на розширення виробництва	0,057	0,089	0,032	0,002

Таблиця 21

**Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю 4
ПрАТ «Концерн Хлібпром»**

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Рентабельність власного капіталу, %	0,009	0,005	-0,004	-0,004
Фінансовий леверидж	2,620	2,817	0,197	0,001
Частка поточних зобов'язань до активів	0,293	0,331	0,038	0,001
Поточна ліквідність	1,057	0,974	-0,083	-0,001
Оборотність поточних активів	5,507	5,395	-0,113	-0,0002
Рентабельність продажів	0,035	0,012	-0,023	-0,006
Частка прибутку на розширення виробництва	0,057	0,089	0,032	0,002

Таблиця 22

Факторний аналіз рентабельності активів ПрАТ «Концерн Хлібпром» за авторською моделлю

Показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Рентабельність активів, %	0,059	0,020	-0,039	-0,039
Рентабельність продажів	0,035	0,012	-0,023	-0,039
Коефіцієнт оборотності капіталу	5,507	5,395	-0,113	-0,0004
Співвідношення поточних активів і поточних зобов'язань	1,057	0,974	-0,083	-0,002
Питома вага кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях (зворотний)	1,272	1,203	-0,070	-0,001
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	1,607	1,849	0,242	0,003
Коефіцієнт забезпечення дебіторської заборгованості власними коштами	0,375	0,419	0,043	0,002
Коефіцієнт автономії	0,382	0,355	-0,027	-0,002

Додаток Н

Рис. 4. Фото пшеничної закваски «О-Тентік Дурум»

Таблиця 23

Зміна витрат на сировину (вихід – 150)

Найменування сировини	Ціна за 1 кг	Хліб «Смачний»		Хліб «Бездріжджовий пшеничний»	
		Норма витрат на 1 кг ГП, кг	Всього за 1 кг ГП, грн	Норма витрат на 1 кг ГП, кг	Всього за 1 кг ГП, грн
Борошно пшеничне в/г	10	0,7	7	0,7	7
Борошно пшеничне 1 г.	9,3	0,3	2,79	-	0
Борошно житнє обдирне	7,5	-	0	0,3	2,25
Дріжджі	81	0,023	1,839	-	0
Сіль	70	0,02	1,4	0,018	1,26
Суша закваска «О-Тентік Дурум»	182	-	0	0,04	7,28
Молочна сироватка	25	0,15	3,75	-	0
Маргарин	95	-	0	0,01	0,95
Всього		-	16,78	-	18,74

Додаток О.1

Таблиця 24

Оцінка ефективності інвестиційного проєкту на ПрАТ «Теремно Хліб»

Показники	Роки					Всього
	0	1	2	3	4	
Приріст чистого доходу, тис. грн		2318,4	2318,4	2318,4	2318,4	9273,6
Приріст витрат, тис. грн		2208	2208	2208	2208	8832
Відсоток за кредитом (18 %)		37,22	30,52	25,03	20,52	113,30
Інвестиційні кошти в проєкт, всього тис. грн	206,8					206,8
Приріст прибутку до оподаткування, тис. грн		73,18	79,88	85,37	89,88	328,30
Податок на прибуток		13,17	14,38	15,37	16,18	59,09
Приріст чистого прибутку, тис. грн		60,00	65,50	70,00	73,70	269,20
Приріст грошового потоку, тис. грн		97,23	96,02	95,03	94,22	382,51
ССК, %	18					
Дисконтний множник (18%)		0,847	0,718	0,609	0,516	
ЧГП, тис. грн		82,40	68,96	57,84	48,60	257,80
NPV, тис. грн						51,00
Середній ЧГП						64,45
Період окупності, років						3,21
Індекс доходності						1,25
IRR, %						31,12

Додаток О.2

Таблиця 25

Оцінка ефективності інвестиційного проєкту на ПрАТ «Концерн Хлібпром»

Показники	Роки					Всього
	0	1	2	3	4	
Приріст чистого доходу, тис. грн		23184	23184	23184	23184	92736
Приріст витрат, в т.ч.		22080	22080	22080	22080	88320
Амортизація обладнання, тис. грн		0	0	0	0	0
Інвестиційні кошти в проєкт, всього тис. грн	1818					1818
Приріст прибутку до оподаткування, тис. грн		1104	1104	1104	1104	4416
Податок на прибуток		198,72	198,72	198,72	198,72	794,88
Приріст чистого прибутку, тис. грн		905,28	905,28	905,28	905,28	3621,12
Приріст грошового потоку, тис. грн		905,28	905,28	905,28	905,28	3621,12
ССК, %	18					
Дисконтний множник (18%)		0,847	0,718	0,609	0,516	
ЧГП, тис. грн		767,19	650,16	550,98	466,93	2435,26
NPV, тис. грн						617,26
Середній ЧГП						608,81
Період окупності, років						2,99
Індекс доходності						1,340
IRR, %						35,84

Додаток П

XI INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE «ECONOMICAL AND SOCIAL ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINE AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY» October 17-18, 2023

СТАЛИЙ РОЗВИТОК НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Кулаковська Т.А. д.е.н., професор
 Кодратенко А.С., здоб. СВО «Магістр»
 Одеський національний технологічний університет, м. Одеса

Досягаючи своєї головної мети (отримання прибутку), підприємства хлібопекарської галузі не повинні забувати, що їхнє виробництво має бути екологічно безпечним, а продукція – екологічно чистою, пам'ятаючи про дотримання правил, які з турботою ставляться до навколишнього середовища. Тільки за умови постійного підтримання балансу між економічною вигодою, соціальним задоволенням та екологічною безпекою розвиток підприємства можна назвати сталим.

Досягнення належного рівня екологічної безпеки життєдіяльності людини та переведення української економіки на модель сталого розвитку стане можливим лише за умов формування та реалізації абсолютно нової екологічної стратегії соціально-економічного розвитку країни.

Вітчизняні дослідники проаналізували тенденції в діяльності хлібопекарських підприємств. Результати дослідження дозволяють оцінити сучасний стан та рівень розвитку хлібопекарських підприємств, а також виділити проблеми, з якими вони стикаються. Сучасний стан ринку хлібобулочних виробів формується під впливом низки факторів, серед яких економічні, політичні, соціальні та науково-технічні та ін.

Поточна ситуація в хлібопекарській галузі проявляється в тенденції до скорочення обсягів виробництва, зниженні фондівіддачі та продуктивності праці, неефективному використанні виробничих потужностей, несвоєчасному постачанні сировини, яка не завжди відповідає якісним характеристикам, застарілій технології виробництва та матеріально-технічній базі підприємств [1].

Сталий розвиток – це соціально-економічна модель розвитку, яка відповідає потребам сьогодення, не позбавляючи майбутні покоління таких можливостей через виснаження природних ресурсів і погіршення стану навколишнього середовища [2].

Основними та головними цілями впровадження цієї стратегії мають бути [1]:

- ефективного, раціонального використання природних ресурсів;
- збереження в чистоті довкілля.

При цьому повинні бути досягнуті високі економічні показники фінансового стану підприємств і відповідний соціальний рівень працівників. Для того, щоб бізнес міг ефективно працювати в конкурентному середовищі, слід розробити та впровадити в основу нової стратегії сталого розвитку такі принципи [3]:

- пріоритет екологічної безпеки над економічною вигодою, екологічних чинників, вимог, критеріїв над економічними;
- застосування технологій, що мають базуватися, як правило, на безвідходності виробництва, а також ефективних методах знешкодження і відновлення до біологічної якості тих використаних (відпрацьованих) природних ресурсів (відходів), що повертаються у навколишнє середовище;
- при веденні господарської діяльності повинні обов'язково враховуватися екологічні чинники, закони, критерії, вимоги та обмеження і здійснюватися таким чином, щоб вони не завдавали природі непоправної шкоди, не підривали екологічної рівноваги в навколишньому середовищі, не зумовлювали негативних незворотних змін.

Екологічна безпека ресурсів для життєдіяльності людей повинна бути пріоритетною, якими б важливими не були соціально-економічні цілі хлібопекарських підприємств, яким би значним не був фактичний рівень витрат на природоохоронні та природні селекційні заходи. Будь-які високі економічні показники виробничо-господарської діяльності повинні досягатися без нанесення екологічної шкоди природі та суспільству [2].

Через те, що в Україні переважають «брудні» виробництва, застарілий промисловий потенціал потребує модернізації, для переведення економіки на модель сталого й екологічно безпечного розвитку, підприємствам свої сили слід направити на розгортання та інтенсифікацію наукових досліджень та розробок, спрямованих на раціоналізацію природокористування та охорону природних ресурсів і навколишнього середовища, запровадження екологічно чистих технологій, застосування очисних обладнань[4].

Формування та прийняття національної соціально-економічної політики є найважливішим зовнішнім чинником, що впливає на стратегію сталого розвитку, яка сприятиме вирішенню гострого протиріччя між екологією та економікою. Якщо підприємство хоче відіграти успішну роль у конкурентній боротьбі та завоювати лідерські позиції, воно має надавати великого значення внутрішнім факторам стратегії сталого розвитку – політика підприємства спрямована на соціально-економічний та інноваційний розвиток, керованості господарством, підвищенні соціальної організованості та економічного розвитку [3].

Слід зазначити, що гостру проблему досягнення економічної та екологічної рівноваги необхідно вирішувати не на національному і не на регіональному рівні, а на рівні свідомості кожного, а потім на соціальному рівні, поступово переходячи на рівень підприємства, організації, компанії, господарств.

Підвищуючи рівень соціальної культури, ми можемо досягти спільної мети та спільної концепції – досягнення сталого розвитку, зрозумілого та прийнятого всіма. Тобто організаційні, адміністративні та економічні механізми, що використовуються державними силами для забезпечення екологічної безпеки в соціальній практиці через наперед

встановлені згори правила та правові норми, сьогодні не можуть повноцінно функціонувати [4].

Реалізація стратегії сталій розвитку потребує встановлення тісних відносин між окремими людьми та країнами, а підприємства є інструментами для цього. Сталій розвиток підприємства. У цьому плані хлібопекарська галузь сприятиме конкурентоспроможності всієї країни[3].

Тому активізація процесу стимулювання розвитку хлібопекарських підприємств, координація роботи в різних сферах, створення умов для цього процесу та вдосконалення державної підтримки дозволить їм посісти гідне місце в економіці України та сприятиме її сталому економічному зростанню у майбутньому.

Література

1. Скопенко Н. С. Инновационное развитие хлебопекарной отрасли Украины: основные направления, проблемы, риски. *Вестн. нац. ун-та «Львовская политехника»*. 2010. No 684. С. 66–71.
2. Трегобчук В.М. Еколого-економічні пріоритети розвитку України в контексті сталого розвитку. *Екологічний вісник*. 2003. № 9-10. С.13-14.
3. Миколайчук М.М. Регіональні аспекти державного управління сталим розвитком в умовах глобалізації. *Економіка та держава*. 2008. №7. С.100.
4. Дегтярьова О.О. Устойчивое развитие – новая общественно-экономическая парадигма. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2006. С. 975-981.